

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CULTURII ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA

CURRICULUM NAȚIONAL

GAGAUZ DİLİ HEM LİTERATURA

Clasele V-IX

- Curriculum disciplinar
- Ghid de implementare

Chișinău, 2020

CURRICULUM DISCIPLINAR

Aprobat:

- Consiliul Național pentru Curriculum, proces-verbal nr. 22 din 05.07.2019
- Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 906 din 17.07.2019

COORDONATORI:

- **Angela CUTASEVICI**, Secretar de Stat în domeniul educației, MECC
- **Valentin CRUDU**, dr., șef Direcție învățământ general, MECC, coordonator al managementului curricular
- **Ala NIKITCENKO**, dr., consultant principal, MECC, coordonator al grupului de lucru

EXPERȚI-COORDONATORI:

- **Vladimir GUȚU**, dr. hab., prof. univ., USM, expert-coordonator general
- **Ion GUȚU**, dr. conf. univ., USM, expert-coordonator pe aria curriculară *Limbă și comunicare*

GRUPUL DE LUCRU:

- **Anna STOLETNEAIA** (coordonator), lector superior, US din Comrat
- **Oxana CONSTANTINOVA**, grad did. întâi, IPLT „M. Guboglo”, r. Ceadâr-Lunga
- **Lidia İUSIUMBELI**, grad did. întâi, IPLT „B. Yanakoglo”, s. Copceac, r. Ceadâr-Lunga
- **Anna SUCMAN**, grad did. întâi, Colegiul „Mihail Țakir”, Comrat

Gagauz dili hem literatura : Curriculum național : Clasele 5-9 : Curriculum disciplinar : Ghid de implementare / Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova ; coordonatori: Angela Cutasevici, Valentin Crudu, Ala Nikitcenko ; grupul de lucru: Anna Stoletneaia (coordonator) [et al.]. – Chișinău : Lyceum, 2020 (F.E.-P. "Tipografia Centrală"). – 100 p. : fig., tab.

Referințe bibliogr.: p. 98-100 (71 tit.). – 100 ex.

ISBN 978-9975-3400-8-3.

373.5.091:[811.512.165+821.512.165](073)

G 13

GHID DE IMPLEMENTARE

Elaborat în conformitate cu prevederile Curriculumului disciplinar, aprobat la ședința Consiliului Național pentru Curriculum, prin ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 906 din 17.07.2019

COORDONATORI:

- **Angela CUTASEVICI**, Secretar de Stat în domeniul educației, MECC
- **Valentin CRUDU**, dr., șef Direcție Învățământ General, MECC, coordonator al managementului curricular
- **Ala NIKITCENKO**, dr., consultant principal, MECC, coordonator al grupului de lucru

EXPERȚI-COORDONATORI:

- **Vladimir GUȚU**, dr. hab., prof. univ., USM, expert-coordonator general
- **Ion GUȚU**, dr. conf. univ., USM, expert-coordonator pe aria curriculară *Limbă și comunicare*

GRUPUL DE LUCRU:

- **Anna STOLETNEAIA** (coordonator), lector superior, US din Comrat
- **Oxana CONSTANTINOVA**, grad did. întâi, IPLT „M. Guboglo”, r. Ceadâr-Lunga
- **Lidia İUSIUMBELI**, grad did. întâi, IPLT „B. Yanakoglo”, s. Copceac, r. Ceadâr-Lunga
- **Anna SUCMAN**, grad did. întâi, Colegiul „Mihail Çakir”, Comrat

ÖNSÖZ

Beşinci klaslarda üürenicilär gagauz dilinin artık sistemni kursunu üürenmäâ başlêêrlar. Alarsak esaba, ki bük terbietyäk perspektivasındayız, gagauz dili hem literaturaya kurikulununun enilenmesi çok önemnidir.

Gagauz dilini hem literaturayı üürenän üüredicilerin, üürenicilerinin dikatını çekeriz, ki üüretim projesindä önemni diişilmeklär oldu:

- Gimnaziya üüretim uurunda gagauz dili hem literaturaya integrir üürenilecek. Kiyatlar da kurikuluma görä yapılacak.
- Gagauz dilinin hem literaturanın kompetenşiyaları enidän kuruldu (eni istediklerä görä, 5 kompetenşiyaya urgulandı).
- Kompetenşiyaları tamannamak için subkompetenşiyaları düzüldü, speşifika termineri hem da produktlar verildi.
- Kompetenşiyalara görä enidän bakıldı gagauz dilinin hem literaturanın standartları.
- Yılın sonunda genel bilgiler, becermeklär hem da paalılıklar belli edildi.
- Gagauz dili hem literaturaya predmetin başka okul predmetlerinnän baalantıları urgulandı.
- Literaturaya tekstleri teklif etmek uurunda verildi.
- Gramatika tematikası enidän gözdän geçirildi, incelendi, bizim bakışımıza görä taa uygun erleştirildi.

Gagauz dili hem literaturaya kurikulununun baş neeti, ki ana dilindä aaraştırılmış informaşiyaya dooru verilsin. Nicä dä başka predmetlerin kurikulunarı, gagauz dilinin hem literaturanın kurikulumu da gösterer, ki ana dilindä bilgiler üüreniciyâ temellensinnär, üürenici üüretmek/üürenmek projesindä subyekt olsun, hepsi neetlär ana dilindä konkret olsunlar, becermeklär kazanılsınlar, üüretim fikirlemä, interaktiv metodların yardımınan geçirilsin.

Gagauz dili hem literaturaya kurikulununun baş funkşiyaları: okul kiyatlarının kurulmasını esaba almak, metodologiya gidi, didaktika proyeğinin kurulmasını bakmak, ki üüretim projesi efektif olsun, didaktika projesini ilerletmek, ana dilindä bilgilerin sonuçlarını kantarlamak hem en önemni gagauz dilinin funkşiyası, ki gagauz dili hem literaturaya üüredicilerine deyni teoriya hem sistema temelini kursun.

Şkolaların V-IX-cu klaslarında gagauz dili üüreniler nicä ayırı bir predmet. Üüretmek planına görä onun üürenilmesine 3-är saat aftada veriler. Soşial durumu isteer, ki gagauzlar kendi adetlerini, kendi dilini, kendi kulturasını unutmasınlar. Şindiki yaşamayı annamaa hem taa ii yapmaa deyni, läüzim öla üüretmeyi, terbietyeyi tamannamaa, ki üürenicilär yaradıcı kişi olsunlar. Bu soşial sınırlamalarını, bu eni istediklerini tamannamaa deyni, şkolacılar läüzim ana dilini derindän üürensinnär hem bilsinnär, sora da yaşamalarında (praktikada) kullanabilsinnär, neçinki onunnan var nicä sevda duygularını

dilimizä hem Vatanımıza terbietmää, var nicä uşakların bilgilerini dünnä hem yaşamak için genişletmää hem derinnetmää.

Verili bilgilär temel olêrlar onnarın orfografiya, punktuaţiya sınışlarına hem baalantılı sözüne.

Gagauz dilinin üürenmesindä *komunikativ funkţiyası* en önemnidir. Düşüneriz, ki bu üüretim etapında, integrir kursu, neredä *komunikativ funkţiyası*, nicä yukarda sölenildi, en läüzimni eri kaplêêr, üürenicilär ana dilindä serbest lafetmää başlayacaklar.

Komunikativ funkţiyasının yardımınnan üürenicilerä bildiriler, ani bizim Vatanımız çokmilletli bir devlet, ani gagauzlar kaavi ruhlu bir halk. Moldova Respublikasının vatan-daşı olarak, gagauz halkı hepsi milletlärlän dostlukta hem annaşmakta läüzim yaşasın hem da ana dilini kendi sözünda bol-bol kullansın, gagauzların hem da komuşuların kultasını bilsin, kabletsin.

Kurikulum düzüldü Moldova üüretim kanunnarın uurunda, naşional hem uluslararası politikanın üüretim programaların normativ dokumentlerin temelindä (Üüretim stratejiyaları „Üüretim 2020” (2014 y.), TEMEL KURİKULUM, Üüretim Kodeksi – 2014 y., Genel üüretim için kompetenşiyaların sisteması – 2018 y., Dillär için Evropanın genel bakışları, 2018 y.

Kurikulum 2019 y. eni içindekiliinä hem düzülmesine göre normativ bir dokumenttir, angısının temeline eski kurikulumdan en faydalı, efektif metodikalardan material alındı hem da o üüredicilerä kolaylık verir, yaradıcılık uurunda çalışmaa deyni.

Kurikulum – bu bir dokument, angısına dooru herbir üüredici işindä kendi metodika yolunu, açıp, bulsun.

2019 y. kurikulumu şkolalara üüredicilerä, üürenicilerä veriler nicä bir örnek gagauz dilinin üürenmesindä, nicä bir genel uur, angısına göre läüzim olacak üüretmeyi düzmäa, neçinki bu kurikulum bakıldı hem direklendi gagauz dilindä üüredicilerin oturuşlarında.

I. „GAGAUZ DİLİ HEM LİTERATURA” PREDMETİN DİDAKTİKA KONTEPTİYASI

Gumanitar diştiplınaların arasında gagauz dili önemni eri kaplêêr, çünkü uşaan büüt-mäk, terbietmäk, üüretmäk hem becermeklerini kurmak proşesinde ana dilindän paalı yoktur. Ana dili üüreniciyi bilgi-terbietmäk tarafından ilerleder, hazırlêêr onu insan arasında yaşamaa, biri-birinnän annaşmaa.

Ana dilinin hem ana dilindä üüretmelerin neetleri soşial sınırlamaklarına baalı. Büünkü gün, büünkü soşial durumu isteer, ki gagauzlar unutmassınar kendi dilini, kendi kulturasını.

Sözleşmektä dil bilmesi – en paalı, en lääzımni. Uşak büüyärkän, ana dili ona yardım-nêêr annamaa – kimdir o, tanımaa kendi erini bu dünnedä, kendi kişiliini. Ana dilinin kolayınan şkolacı üürener kullanmaa dedelerimizin yaşamak sıralarını, adetlerini. Ana dili yardım-nêêr taa derindän annamaa, beenmäâ hem sevmäâ kendi duuma tarafını, ananı-bobanı, senselerini. Dil açêr adama öla yaşamak, dünnä gözelliklerini, paalılıklarını, angılarını o dilsiz, sözleşmeksiz, araştırmaksız hiç birkerä bilä annayamayaceydı.

Kurikulum üüretmesindä ilk erä diştiplınanın neetlerini koyêr, diil diştiplınanın içindäkiliini.

Gagauz dilinin hem literaturanın üüretmäk/üürenmäk proşesinin baş neeti, ki etiş-mäâ Moldovadaki hem Evropadaki üürenmäk uurlarına, tamannamaa gagauz dilinin standartlarını. Bu diştiplınanın konteptiyasında isteniler, ki ana dili üürenilsin diil sade orfografiya kurallarını bilmäk için, ama taa çok sözleşmäk için, taa çok sözü kullanmak için. Gagauz dili lääzım üürenilsin ölä, ki olsun nicä kullanmaa onu praktika işlerindä, yaşamanın herbir situaşiyasında.

Gagauz dilinin hem literaturanın diştiplınasını üürenärkän yıl-yıldan şkolacıların sözlerini lääzım ilerletsinnär, taa dolu, taa zengin onnarın lafetmesini leksika tarafından yapsınar, ki şkolacılar bilsinnär ana dilini kullanmaa diil sade derstä, şkolada, ama sokakta da, evdä dä, herbir iştä dä, topluşlarda da, takrir hem yaratma yazmaklarında da.

Üürenicilär ana dilini dooru becersinnär kullanmaa, ana dilindä kendi fikirlerini becersinnär açıklamaa, ana dilindä kendi üüsek duygularını ürek dalgalanmasını, can sıkılığını söyleläbilsinnär, herbir adamın sözünä söz bulsunar – budur ana dilinin, gagauz dilinin, en önemni üüretmäk/üürenmäk printipi. Bundan başka gagauz dilinin hem literaturanın üüretmäk/üürenmäk proşesinde başka da **printiplär** gerçeklener:

- **Semantika printipi.** Bu printipin tamannaması götürer ona, ki üürenicilerin sözü zenginnensin, dil birciklerinin maanaları annaşılı olsun diil sade konteksttä, ama konteksttän ayırı da.
- **Janra hem stilistika printipi** izleer, ki üürenicilerin aazdan hem yazılı sözleşmesi ilerlensin hem düzgün olsun.

- **Sözleşmāk prințiipi.** Kullanmaa dili nicä bir sözleşmāk kolaylıını.
- **Aktiv araştırmak prințiipi.** Araştırmak eni informațiayı, üürenicilär kendi bilgilerini, becermeklerini gagauz dilindä hem gagauz literaturasında üüsek uura kaldıraceklar.
- **Autoterbietmāk prințiipi** temelleneer ona, ki kabul edilmiş bilgileri üürenicilär kendi-kendilerinin terbietmesini, kendi-kendilerinin ruh, annamak, seslemäk becermeklerini zenginnetsinnär.

Gagauz dilinin üüretmesindä, nicä dä başka distiplinaların üüretmesindä, mutlak lääzun olsun terbietmāk proțesi, angısında esaba alınacak bu neetlär: *ana dilinä, ana tarafına, halkımıza, Vatammıza sevda duygularını uyandırmaa, oluşturmaa; terbietmää çalışkannık, mukayetlik, işi, üürenmeyi sevmäk, terbietmää moral zenginini: şkolacılar olsunnar namuzlu; cana yakın, yalpak, analarına-bobalarına hatır gütsünnär, sevsinnär kafadarlarını, dostluu; ana dilinin hem literaturanın yardımınan üüretmää şkolacıları sevsinnär halkların etika hem estetika paalılıklarını, tanısınar dünnänin güzelliğini, dayanmasınar acı, fena lafa; terbietmää sevda sport iilenmesinä, şkolacılar bilsinnär, nica saalını korumaa.*

Gagauz dilinin üürenilmesindä üç aspekt esaba alınêr: *sözleşmāk* (çünkü okulun en önemni neeti, ki üürenicileri üüretmää sözleşmää), *dilin materialı* hem *dilin sisteması* (çünkü bu iki aspekt sözleşmenin temelini kurêrlar). Serbest sözleşmektä gagauz dilindä üürenicilerin yaradıcılı hem nicä açıklanmış informațiayı annadılar belli olêr.

Gagauz dilinin hem literaturanın üürenilmesi gimnaziya basamaanda gösterer, ki lingvistik bilimnerinä temellenip, üürenicilerin fikirlii, aazdan hem yazılı sözleşmesi ilerlesin hem üürenicilär dooru gramatika hem literatür tarafından fikirlerini açıklasınar, kendi hem başka insannarın sözünä kritika yapsınar.

Transversal kompetențiyaları, nicä da biliner, kurulu genel kompetențiyaların (ключевые компетенции) temelindä, onnar sade genişledilerlär hem da ilerledilerlär.

Kurikulumda verili genel kompetențiyalar Moldovanın Üüretim Kodeksindä, 2014 y, üüretim uurunda național politikasını göstererlär. Ama Genel üüretim için kompetențiyaların sisteması – 2018 y. uluslararası normalarını açıklêr.

Genel kompetențiyaları baalı türlü soțial yaşamak sferalarinnan. Onnar konkretizat edilerlär spețifika kompetențiyaların birimnerindä, üüretim işleri birimnerindä hem da produktlar. İlerledilerlär yavaş-yavaş herbir üüretim uurunda hem da tıklada.

Gagauz dili şkolaların gimnaziya basamaanda en önemni distiplinaların sırasında durêr. Biliner, ki ana dili herkerä verer temel bilgilär okulun öbür distiplinalarını üürenmāk için deyecek, kendi ana dilini bilmediynän, kendi halkının adetlerini, istoriyasını, özelliklerini annamadiynan, başka distiplinaları (istoriya, modern dillär, romun dili, rus dili) okulcular üürenämeyeceklär.

Onun için dâ ana dilinin üüenilmesindâ te bu kompetençiyaları kurmalıyız:

- serbest hem kolay sözleşmâk,
- annamak, kullanmaa becermâk,
- lingvistika kompetençiyaları,
- kultura hem etiket kompetençiyaları.

Bu kompetençiyalar hepsi tamannanarsa, ozaman üüenicilâr kolay bileceklâr hem annayaceklar başka halkların da istoriyasını, onnarın çekilmesini, gelmesini, yaraştır-ceklar Moldovada yaşayan halkların dilini, özelliklerini, adetlerini, etiket normalarını, yaraştırceklar onnarın giimnerini, folklorunu, literatura yaratmalarını kendi halk giimnerinnân, ana dilinin folklorunnan hem literatura yaratmalarınınan.

Diştiplinalararası kompetençiyalar izleerlâr, ki uygulamaa okul diştiplinaların aralarında baalantıları. Gagauz dilinin hem literaturasının da üüenilmesindâ diştiplinalararası ilişkilâr lââzım urgulansın.

Diştiplinalararası kompetençiyaların didaktika neetlerinâ görâ esaba alınêr: metodların hem teknolojiyaların seçilmesi, üüretim proçesinin formaları, bilgilerin hem becermeklerin kurulması, diştiplinalar, ki üüenicilerin intelektual becermekleri ilerlensin, üüenicilerin yaradıcılı hem kendibaşına üüenmesi kurulsun.

Diştiplinalar arası ilişkilâr (baalantılar) gagauz dili hem literatura uroklarında bir sistema gibi lââzım geçirilsin. Burada üüedicinin rolü büüktür. Üüeidci lââzım açıklasın gagauz dilinin hem literaturanın ilişkilârlarını başka okul diştiplinalarınınan ölä, ani inandırısın, ki ana dilini ii bilârkân, sözleşmektâ serbest hem dooru kullanarkan, onun kulturasını, adetlerini hem özelliklerini annarkan, öbür diştiplinaları kolay olur annamaa, üüenmää.

Konkret burada var nasıl kullanmaa:

- ✓ informaçiyayı dil bilimnerinin istoriyasından (lingvistika terminnerinin açıklanması, bilgiç adamnarın yaşamaklarından olaylar);
- ✓ istoriya hem lingvistika kompetençiyaları dilin sisteması için;
- ✓ etimologiya kaynakları kimi lafların açıklanması için (frazeologizmalar, arhaizmalar h.b.);
- ✓ yaraştırmaklar: gagauz dili yabancı dillârlân, gagauz dili hem romun dili, rus dili.

Gagauz dili koyêr neetinâ üüenicileri hertarafça ilerletmää: lafetmâk (sözleşmâk), okumak, seslemâk hem yazmak uurlarını, ki bu bilgilâr hem sınışlar uşaklara olsunnar temel üüenmektâ da, türlü yaşamak situaçiyasında da.

II. „GAGAUZ DİLİ HEM LİTERATURA” PREDMETİN ADMINİSTRATİYA ETMESİ

„Gagauz dili hem literatura” predmetin statusu	Üretmək projesindä kullanmak	Klas	Saatların sayısı haftada	Saatların sayısı bütün yılda
			Gagauz dili hem literatura	Gagauz dili hem literatura
Programaya görä mutlak üürenilän	Dil hem sözleşmək	V	3	102
		VI	3	102
		VII	3	102
		VIII	3	102
		IX	3	99

2.1. „GAGAUZ DİLİ HEM LİTERATURA” PREDMETİNDÄ KLASLARA GÖRÄ TEMALAR HEM SAATLAR

Klas	Temel/integrir birimnerin içindekili	Saatların sayısı
V	<i>Sözleşmək kulturası.</i> Komunikativ situatıyası. Sözleşmək situatıyaların özellikleri.	3
	<i>Fonetika.</i> Gagauz dilinin fonetikasi hem grafikasi. Gagauz dilinin alfabeti. Sesläär. Vokal hem konson sesleri. Vokal dönmeleri. Gagauz dilinin vokal garmoniyası. Konsonnar. İkili konsonnar. V konsonun dooruyazılması. H konsonun dooruyazılması. Y konsonun dooruyazılması. Konson garmoniyası. Kısım. Urgu. Lafların sıradan sıraya geçirilmesi. Fonetika analizi.	8
	<i>Folklor.</i> Onun janraları: söleyişläär, bilmeycelär, türkülär.	4
	<i>Söz teoriyası.</i> Baalantlı söz hem onun uurları: dooruluk hem demeklik. Tekst baalantlı sözün bir payı.	6
	<i>Gagauz dilinin leksikası.</i> Lafların maanaları. Birmaanalı, çokmaanalı laflar. Sinonimnär. Omonimnär. Antonimnär. Profesional lafların hem terminnerin kullanılması. Dialekt laflar. Frazelogizmalar.	8
	<i>Söz teoriyası.</i> Literatura teksti. Tekstin düzülmesi, payları. Tekstin paylarında leksika hem gramatika baalantıları. Tekstin temaları, öz fikiri. Tekstin planı. Taktir yazması.	8
	<i>Literatura janraları.</i> Annatma. Süjet.	6
	<i>Lafkuruşu.</i> Lafların morfemaları: kök, temel, afiks. Laf kuran hem laf diiştirän afikslär. Laf kuruşu analizi. Sadä, kurulu hem katlı laflar. Çiftli laflar.	6
	<i>Artistik kolaylıkları:</i> metafora, epitet, uydurma.	8
	<i>Tekst tipleri:</i> annatma, yazdırma, fikirlemä. Annatma tekstlerin struktura elementleri. Annatma tekstlerdä yazdırma elementleri.	8

	<i>Morfologiya</i> . Adlık. Kendili hem adetçä adlıklar. Cannı hem cansız adlıklar. Adlıkların kurulması. Adlıkların hallanması. Adlıkların saabilik forması. Adlıkların morfologiya analizi.	15
	<i>Funktiona yazısı</i> . Telefon mesajı. Bilet.	4
	<i>Refleksiv yazısı</i> . Aylä kiyadı, mektubu. Kutlamak sözü.	4
	<i>Uydurulma yazısı</i> . Yaşamaktan annatma.	4
	Üüredicinin bakışına görä saatların kullanması.	10
VI	Söz teoryası. Söz çeşitleri. Monolog hem dialog sözü.	4
	<i>Morfologiya</i> . Nişannık. Nişannın morfologiya nişannarı hem sintaksis funktyası. Nişannın yarastırmak uurları. Nişannıkların kurulması, dooruyazılması. Nişannın morfologiya analizi.	8
	<i>Folklor</i> . Masal. Şiirli masal.	6
	<i>Söz teoryası</i> . Tekstin planı. Yazdırmalı tekstlerin kullanılması.	6
	<i>Morfologiya</i> . Sayılıklar nicä söz payı. Sayılıkların kuruluşça bölünmesi. Sıra hem sayı sayılıklar.	6
	<i>Kiyat – kultura obyektı</i> . Kiyadin strukturası.	6
	<i>Morfologiya</i> . Aderlik. Üz aderlikleri. Hatırlık aderlikleri. Gosterici aderliklär. Soruş hem ilişkilik aderlikleri. Bellisiz aderlikleri. Bellilikçi aderlikleri. Inkär aderlikleri. Saabilik aderlikleri. Aderliklerin dooruyazılması. Aderliklerin morfologiya analizi.	14
	<i>Söz teoryası</i> . Baalantılı sözün ilerlemesi.	6
	<i>Yardımcı söz payları</i> . Ardlaflar. Ardlafların özellikleri. Ardlafların dooruyazılması. İzmetçi adlar. Baalayıcılar. Baalayıcıların klasifikatıyası hem dooruyazılması. Laflar <i>var, yok</i> .	5
	<i>Literatura janraları</i> . Şiir. Fabula. Artistik kolaylıkları: alegoriya, antiteza.	8
	<i>Elektronik mesajı</i> .	8
	<i>Nonliterar tekstleri</i> . Kutlamak yazması. Biblioteka fişanın doldurması.	4
	<i>Funkcional yazısı</i> . Electronik mesajı.	4
	<i>Refleksiv yazısı</i> . Sadä argumentlemesi.	4
	<i>Uydurulma yazısı</i> . Yazdırma. Dialog.	4
	Üüredicinin bakışına görä saatların kullanması.	10
VII	Söz teoryası . Baalantılı söz elementleri hem tipleri. Tekstlerin stilleri.	6
	<i>Aazdan hem yazılı söz</i> . Dialog hem monolog situatıyaları.	5
	<i>Morfologiya</i> . İşlik. İşliin temel forması. İşliklerin düzülmesi hem dooruyazılması. İşliklerin inkärlik forması. İşliklerin infinitiv forması. İşliklerin izin çalımında diişilmesi.	10
	<i>Kiyat – kultura obyektı</i> (kiyatların istoriyasından momentlär, tiparlı kiyat hem elektron kiyadı).	4
	<i>Oluşluk çalımı</i> . Şindiki zaman. Şindiki zamanda işliklerin diişilmesi, dooruyazılması.	4

	<i>Gelecek zaman.</i> İşliklerin gelecek zamanda diişilmesi. Mutlak gelecek zaman. Bellisiz gelecek zaman.	4
	<i>Literatura janraları.</i> Poema. Poemanın özellikleri.	5
	<i>Geçmiş zaman.</i> Mutlak geçmiş zaman. Bellisiz geçmiş zaman.	4
	<i>Nicä läüzim yaratma yazmaa.</i> Yaratmanın teması. Yaratmanın sadä hem katlı plan kurması.	4
	<i>İşliklerin sankilik çalımında diişilmesi.</i> İşliklerin isteyişlik çalımı. İşliklerin morfolojiya analizi.	6
	<i>Literatura tekstlerin personajlarına harakteristika yapması.</i> Patret. Üst fizik hem moral kalitelerin yazdırılması.	4
	<i>İştennik.</i> Morfolojiya nişannarı hem sintaksis funktiyası. İstennik lafçevirtmesi. Haliştennik. Haliştennik lafçevirtmesi.	5
	<i>Artistik demekliin kolaylıkları:</i> aliteratıya, tekrarlamak.	3
	<i>Baalantlı söz.</i> Derin maanalı, kompozitıya uygunuu. Nicä düzmää yaratma-yazdırma.	6
	<i>İşhallıkların düzülməsi.</i> İşhallıkların gramatika formaları. İşhallıkların bölümleri. İşhallıkların dooruyazılması. İşhallıkların morfolojiya analizi.	6
	<i>Mektup yazması hem onnarın tipleri.</i>	4
	<i>Funkşional yazısı.</i> Bildirim. Reklama.	4
	<i>Refleksiv yazısı.</i> Bakış-argumentlär, argumentlerin açıklaması.	4
	<i>Uydurulma yazısı.</i> Yaşamaktan bir istoriya annatması.	4
	Üüredicinin bakışına görä saatların kullanması.	10
VIII	<i>Sözleşmäk kulturası.</i> Dil – insanın sözleşmesindä temel aracı. Dialog.	3
	<i>Söz teoriyası.</i> Fikirlemä sözlerin payları.	6
	<i>Serbest lafbirleşmeleri.</i> İzafetlär. İzafet konstruktıyalarının strukturası. Bölünmüz lafbirleşmeleri.	8
	<i>Folklor.</i> Legenda.	6
	<i>Artistik stili.</i> Lirik yaratması. Rifma. Ritm.	8
	<i>Sintaksis.</i> Sadä cümlä. Annatma, soruş hem izin cümlälär. Duygulu hem duygusuz. Geniş hem dar cümlälär.	6
	<i>Bilim stili.</i> Anotatıya. Referat.	8
	<i>Sintaksis.</i> Cümlenin baş payları: subyekt hem predikat. Gagauz dilindä predikatın tipologiyası: a) işliktän b) adlardan c) <u>var</u> , <u>yok</u> tip predikatı. Adlardan predikatların afiksleri.	8
	<i>Kiyat – kultura obyektı.</i> Virtual/elektron bibliotekası. Audiokiyatlar.	5
	<i>Sintaksis.</i> Cümlenin ikincili payları. Tamamnık. Bellilik. Eklembellilik. Hallıklar. Er hem zaman hallıkları. Nicelik hallıkları. Nekadarlık hallıkları. Sebep hallıkları. Neet hallıkları.	8
	<i>Giperbola</i> nicä artistik kolaylı.	3
	<i>Sintaksis.</i> Bir hem iki başpaylı cümlälär. Bir başpaylı cümlelerin soyları. Bir başpaylı cümlälär: üzsüz cümlälär, belli üzlü cümlälär, bellisiz üzlü cümlälär, bütünnestirici üzlü cümlälär. Sadä cümlelerin sintaksis analizi.	7

	<i>Funkşional yazısı. Anotaşıya. Konspekt.</i>	4
	<i>Refleksiv yazısı. Kiyat (mektup) – danışmak.</i>	4
	<i>Uydurulma yazısı. Dialog. Yazdırma (interyer, obyekt)</i>	4
	<i>Metaliterar yazısı. Bir lirika tekstinä komentariya yapmak.</i>	4
	Üüredicinin bakışına görä saatların kullanması.	10
IX	<i>Sözleşmäk kulturasi. Dil – insanı sözleşmesindä temel aracı. Aazdan hem yazılı sözün speşifikası. Söz etiketi.</i>	3
	<i>Publiştistik stili. Dergilär. Gazetalar. Ese.</i>	5
	<i>Sintaksis. Birsoy cümlä payları. Cümlelerin birsoy paylarında baalayıcılar hem bütünleştirici laflar. Birsoy cümlä paylarında durguçluk nişannarı.</i>	5
	<i>Artistik yaratmalarının janraları (epika, lirika, dramatika); artistik kolaylıkları: alegoriya, metafora, giperbola, epitet, metonimiya, yaraştırmak, tekrarlamak, antiteza.</i>	10
	<i>Danışmak. Koyulma laflar hem cümlelär. Laflar: da, belli ki, diil, yok. Duygucular cümledä.</i>	5
	<i>Roman.</i>	10
	<i>Söz teoriyası. Ofiştial-izmetçilik stili. Yalvarım. Bildirim. <i>Kurikulum (curriculum) vitae.</i></i>	5
	<i>Sintaksis. Katlı cümlä. Baalayıcı dalsız katlı cümlä. Baalayıcısız dalsız katlı cümlä. Dalsız katlı cümledä durguçluk nişannarı. Dalsız katlı cümlelerin sintaksis analizi.</i>	6
	<i>Lafetmäk stili.</i>	3
	<i>Sintaksis. Dallı katlı cümlelär. Baalayıcı hem baalayıcısız. Dallı katlı cümlelerin soyları. Bellilikçi dal cümleleri. Tamamnıqçı dal cümleleri. Hallıqçı dal cümlelerin klasifikasiyası: erlik dal cümlä; zaman dal cümlä; nicelik dal cümlä; nekadarlık dal cümlä; yaraştırma dal cümlä; sebeplik dal cümlä; neetlik dal cümlä; sankilik dal cümlä; brakım dal cümlä. Birkaç dal cümleli katlı cümlelär. Durguçluk nişannarı baalayıcısız katlı cümlelerdä.</i>	12
	<i>Cümlelerin ayırılı ikincili payları (belliliin, hallikların, tamamnıkların ayırılması).</i>	4
	<i>Doorudan hem kiynaş sözü. Doorudan sözün kiynaş sözüne çevirilmesi.</i>	4
	<i>Punktuaşıya: nokta, soruş nişanı, şaşma nişanı, virgül, nokta virgül, iki nokta, parantezlär, kaviçlar (tırnaklar), çok nokta.</i>	4
	<i>Funkşional yazısı: curriculum vitae, sv-i</i>	4
	<i>Refleksiv yazısı: argumentlemäk. Referat.</i>	4
	<i>Uydurulma yazısı: yazdırma (işleri, predmetleri, işlemi).</i>	4
<i>Metaliterar yazısı: bir lirika tekstinä komentariya yapmaa; epika tekstin fregmentinä komentariya yapmaa. Tekstin kısıdan içindekilii (yakın tekstä).</i>	4	
	Üüredicinin bakışına görä saatların kullanması.	10

III. „GAGAUZ DİLİ HEM LİTERATURA” PREDMETİN SPEŢİFİKA KOMPETENŢİYALARI

1. Aazdan sözleşmektä türlü söz situaŢiyalarında komunikativ işbirliindä pay alması, tekstin baalantısını hem içindekiliin diskusiyaya görä göstereräk.
2. Okumakta türlü strategiyların yardımınnan artistik hem diil artistik tekslerinin kabletmesi, gözlem hem kritika fikirlemesini göstereräk.
3. Komunikativ neetlenmelerin realizaŢiyasına deyni türlü tiplerdä aazdan hem yazılı tekstlerini kurêr, literatura dilinin (orfografiya, leksika, fonetika, gramatika, semantika) normalarını esaba alarak hem kendi-kendinä kontrol yapmasını, meraklı hem yaradıcı davranışını göstereräk.
4. Türlü-türlü okul hem yaşamak situaŢiyalarında dil hem okuyucu görgüsünü integrir etmää, interesi hem pozitiv davranışını göstereräk.
5. Millet kontekstindä kendi lingvistika hem kultura identikalın kabletmesi, kişiliin bütünnünü, kıymetliini hem tolerantlıını göstereräk.

IV. „GAGAUZ DİLİ HEM LİTERATURA” PREDMETİN ÜRETİM BİRİMLERİ

V KLAS

Kompetențiya (subkompetențiya) birimneri	İçindekilii birimneri	Üretim işleri hem produktlar
1.1. Literatūra yaratmalarının janralarını identifikaıyalamaa (tanımaa, belli etmää), literatūra terminnerini aklında tutmaa. 1.2. Monolog sözünü dialog sözündän ayırtmaa; dialog dartışmalarında aktiv payalmaa. 1.3. Farklı lafetmäk situatıyalarına görä uygun leksikayı seçmää. 1.4. Aazdan sözdä leksika hem gramatika yannışlıklarını duymaa. 1.5. Aktiv seslemeyi uygunnandırmmaa; komunikativ prinıplerinii kullanmaa; informatıyanın kabul edilmesindä meraklanmayı göstermää. 1.6. Literatūra yaratmalarının struktura componentlerini, artistik kolaylıklarını duymaa.	<ul style="list-style-type: none">• Monolog hem dialog formada tekstläär.• Annatıma, yazdırma tekstlerin strukturası.• Fikirini açıklayıp, yaratma kurmak.• Dialog dartışmalarında kendi bakışını açıklamak.• Dialogta aktiv pay almak, fikirini serbest açıklamak.• Tekstä oluşıların hronologiya sıralıı.• Artistik kolaylıkları (metafora, epitet, araştırmaq, tekrarlamak).• Konteksttä lafın maanası (semantikası).• Sinonimneri, omonimneri, antonimneri tanımaq (identifikaıyalamak).• Literatūra hem nonliterar tekstlerdä eni lafları duymak; kurulu laflar; laflar aylesi.• Epika, lirika, tekstlerinin öz fikiri.• Nonliteratūra (başka tekst tipleri) tekstläär.• Cümlä paylarının hem cümlelerin teksttä demeklii.• Artistik kolaylıkları; dildä zenginnet-mäk kolaylıklarını arhaizmalar, neologizmalar. <p>Speıfika terminnär:</p> <ul style="list-style-type: none">- arhaizmalar,- neologizmalar,- metafora,- epitet.	<p>Sözleşmäk hem işlerin çeşıtleri:</p> <ul style="list-style-type: none">- epika hem lirika yaratmalarına analiz yapısınnar;- analiz yapmakta artistik kolaylıklarını tanıısınnar;- nonliteratūra (başka tekst tipleri), tekstlerinin stillerini tanıısınnar;- tekstleri duygulu okusınnar;- temasını öz fikirini süjetini açıklasınnar;- tekstleri duygulu okusınnar;- tekstlerdä artistik kolaylıklarını bulsınnar, analiz yapısınnar;- kısa dialoglar kursınnar, dialog sözünü devam etsinnär;- dilin zenginnetmäk yollarını belli etsinnär;- dooruyazılmasını açıklasınnar.- dialog dartışmalarında aktiv payalsınnar, başkasını meraklandırırsınnar. <p>Produktlar:</p> <ul style="list-style-type: none">- tekstä oluşıların hronologiya sıralımını açıklamak;- artistik kolaylıkları (metafora, epitet, araştırmak) bilmäk;- teksttä kimi lafların kıynaş maanasını açıklamak;- literatūra tekstlerinin süjeti, strukturası, epizodları;- cümlä paylarının hem cümlelerin teksttä demeklii;- koyulma laflar hem cümleläär;- kurulu laflar, katlı lafları bilmäk.

<p>2.1. Bilgileri hem becermelerini okunmuş tekstin öz fikrini identifikaşyalamaa.</p> <p>2.2. Tekstlerde eni lafları, deyimleri tanımaa, onnarın maanasını açıklamaa.</p> <p>2.3. Okunmuş tekstlerde eni leksikanın ekspresivliini açıklamaa.</p> <p>2.4. Literatura tekstlerinin temalarını, baş ideyalarını belli etməä; başka tekstlerin temalarının, baş ideyalarınınnınn araştırmaa.</p> <p>2.5. İki personajı araştırıp, karakteristika yapmaa; personajları yazdırmakta moral hem fizik kalitelerini açıklamaa.</p> <p>2.6. Literar hem nonliterar tekstlerin kısıdan içindekiliini açıklamaa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • İdeya, baş ideya. • Artistik literatura, folklor (masal, dastan). • Tekstlerin içindekili hem strukturası (proza ya şiir formada). • Lafların öz maanası, ikincili maanası. • Kurulu laflar, yabancı laflar. • Yaratmaların temaları, baş ideyaları. • Sözlüklärlän iş. • Personajların karakteristikası; teksti. Çalıştırmak (rezüme yapmak). • Epik hem lirik personajı. • Kiyat – bilgi verän: adı, autoru, bölümneri. • Teksti dooru hem açık okumak. • Okumak – model (1), tekstin içindekiliini annamak. • İkinci okumak – model (üüredici, üürenci). • Ayrırma (seçmä) okumak; soruşları cuvaplama. • Teksti fragmentlerä logika hem semantika payet-mäk hem adlamak (teksttän lafbirleşmelärlän, sö-leyişlärlän h.b.). • Planın kurulması; teksti adlamak/adını diiştirmäk; bir fragmentin annadılması. içindekiliin annadılması, bir personajın adından (I, III üzdä). <p>Speşifika terminnär:</p> <ul style="list-style-type: none"> - maani, - yabancı laflar, - eskiz, - rezüme. 	<p>Sözleşmäk hem işlerin çeşitleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> - türlü janrada tekstleri okunnar; - masalların, yazılı literatura yaratmaların temasını; - ideyasını, baş ideyasını bulsunnar hem açıklasınnar; - epik tekstlerinin speşifikasını esaba alsınnar; - artistik kolaylıklarını bulsunnar; - tekstlerde eni leksikayı seçsinnär; lafların öz hem ikincili maanaslarını açıklasınnar; birmaanalı hem çokmaanalı laflara analiz yapısınnar; - türlü kolaylıkların yardımınnan personajlara karakteristika yapısınnar; - baş hem ikincili personajları ayırtısınnar; - tekstlerde adlıkları tanısınnar; öz hem adetçä adlıkları ayırtısınnar; - türlü tip tekstlärlän işlesinnär; logika fragmentlerinä bölsünnär; plan kursunnar; adlasınnar; - kısıdan annatsınnar; bir personajın adından annatsınnar; - soruşları cuvaplasınnar. <p>Produktlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - türlü janrada tekstleri okumak; - yazılı literatura yaratmalarında temayı, ideyayı, baş ideyasını bulmak, - epik tekstlerinin speşifikası; - lirik yaratmalarının ekspresivliini annamak; artistik kolaylıklarını bulmak; - lafların öz hem ikincili maanaslarını açıklamak; birmaanalı hem çokmaanalı laflara analiz; - türlü kolaylıkların yardımınnan personajlara hareketistika; - baş hem ikincili personajları.
--	--	--

<p>3.1. İşidilmiş tekstin etika hem estetik paallıklarını duymaa.</p> <p>3.2. Dialogta aktiv pay almaa, gagauz dilindä lafetmää istediini göstermää, söz kulturasını kullanmaa.</p> <p>3.3. Kendibaşına okumayı ilerletmää.</p> <p>3.4. Yaratmalarda etika hem kultura paallıklarını identifiqayıalamaa (tanımaa, belli etmää).</p> <p>3.5. Gramatika normalarına görä dooru yazmaya sınaşmaa hem yaşamakta kullanmaa.</p> <p>3.6. Tekstlerdä sinonimneri, antonimneri kullanmaa; leksikayı zenginnetmää;</p> <p>3.7. Ana dilinin speţifikasını hem özelliiklerini annamaa.</p> <p>3.8. Dialekt hem literatura formalarını bilmää.</p> <p>3.9. İnsannık paallıkların hem dünnä bakişlarınin kategoriyalarını (iilik, dooruluk, insannık, esaplık, gözelliik) annamaa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tekstin struktura normalarını kurmak. • Takririn strukturası. • İdeyalara not yapmak, kısa plan. • Dialog formasından tekstleri annatma tekstlerinä çevirmäk. • Tekstlerin üzerinä kendi bakişını açıklamak. • Personajları yazdırmak. • Artistik kolaylıkları. • Resimi yazdırmak. • Yazıda kendi fikirini, duygularını açıklamak. • Yazdırma tekstiär. • Oluşların, personajların yazdırılmasında. Dil kolaylıkları kullanmak. • Kontekstä lafın maanası (semantikası), tekstlerdä eni leksikayı seçmäk. • Plan kurmak; işletmäk. • Adlık (öz hem adetçä adlı; hal, saabilik kategoriyası); aderlik (gramatika kategoriyaları: üz, sayı, hal). <p>Speţifika terminnär:</p> <ul style="list-style-type: none"> - telefon mesaji, - bilet, - notlar. 	<p>Sözleşmäk hem işlerin çeşitleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tekstlerdä eni leksikayı seçsinnär; - lafların öz hem ikincili maanalarını açıklasınar; - birmaanalı hem çokmaanalı laflara analiz yapsınar; - verilmiş temaya görä takrir yazsınar; - tekstlerin planını kursınar; - tekstlerdä lafların maanasını açıklasınar; - sözdä semantika kategoriyalarını kullansınar. <p>Produktlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tekstin struktura normalarını kurmak; - personajları yazdırmak; - yazıda kendi fikirini, duygularını açıklamak; - plan kurmak; - orfografiya hem punktuatıya prinţipleri bilmäk.
---	---	--

<p>4.1. Yaşamak situatıyalarında dialog hem monolog sözünü kullanmaa.</p> <p>4.2. Söz kulturasının (etiketini) kurallarını bilimää.</p> <p>4.3. Aktıv seslemeyi uygunlandırmaa, komunikativ prinıptlerini kullanmaa.</p> <p>4.4. İnformatıyanın kabul edilmesindä meraklandını göstermää.</p> <p>4.5. Lafetmektä kendi bakışıni, kayılıni, inkäriini, içindekilerini bilisinnär göstermää.</p> <p>4.6. Kendibaşına okumayı ilerletmää.</p> <p>4.7. Yaratmalarda etika hem kultura paalılıklarını tanımaa, belli etmää.</p> <p>4.8. Yaratmadaki personajların yaptıklarını kantara koymaa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dialogta aktıv payalmaq, fikirini serbest açıklamak. • Dialogu ilerletmäk; nonverbal (başka sözleşmäk tipleri) elementlerini (mimika, jest). • Kullanmaq. • Yaratmalarda etika hem kultura paalılıklarını. • İdentifiqatıyalamak (tanımak, bellietmäk). • Analiz yapmak becermelerini yaşamakta uygun kullanmaq. • Türlü yaratmalar havezlän kurmak. • Kendi bakışıni okumayı çıklamak ilerletmäk. • Literatıra tekstlerindä etika hem kultura elementleri. • Literar/nonliterar tekstlän iş/algoritm: leksikaylan iş (praktikada kullanmaq, aklında tutmaq). <p>Speşifika terminnär:</p> <ul style="list-style-type: none"> - söz etiketi, - biografiya, - avtobiografiya, - nonliterar tekstleri, - kutlamak yazısı. 	<ul style="list-style-type: none"> - dialog dartışmalarında aktıv payalsınнар; - başkalarını meraklandırınsınнар; - yaşamak situatıyalarında dialog hem monolog sözünü kullanabilisinnär; - mimika hem jest kullansınнар; - farklı temalara görä yaratmalar kursunнар; - sözünü zenginletsinnär; - yaratmalarda etika hem kultura paalılıklarını identifiqatıyalasınнар (tanısınнар, belli etsinnär); - analiz kendi bilgilerinä yapsınнар; - becermelerini yaşamakta uygun kullansınнар; - türlü yaratmalar havezlän kursunнар; - kendi bakışıni açıklasınнар. <p>Produktlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dialogta aktıv payalmaq, - fikirini serbest açıklamak; - türlü tekst tiplerini annamak; - artistik hem bilim tekst stillerini bilimäk; - yaratmaları havezlän kurmaq; - kendi bakışıni açıklamak; - kendibaşına okumayı ilerletmäk.
---	---	--

- 5.1. Türlü soyda, okunmuş hem annadılmış millet kontekstin içindekiliini annayıp kabletmää.
- 5.2. Bilim hem artistik tekstlerin içindeliin düşünmekli kavramaa hem akılıında tutmaa.
- 5.3. Okunmuş hem işidilmiş tekstlerin tipini belli etmää, içindeliində baş informaiıyı seçmää.
- 5.4. İşidilmiş tekstlerin temasını hem baş fikirini belli etmää.
- 5.5. Konteksttä eni leksikanın maanasını annamaa hem açıklamaa.
- 5.6. Tekstin içindeliini dooru annayıp, demekli, duygulu, çabuk okumaa.

- Informaiıya tipleri (monolog, dialog, audio, video).
- Monolog: annatma teksti, yazdırma tekst; onnarın strukturası.
- Aazdan tekstlerin önemni elementleri (komunikativ situaiıyalar). Yaratma kurmak.
- Dialog dartışmalar.
- Artistik tekstin özelliklikleri.
- Baalantılı sözün tipleri, sözün stilleri (artistik, bilim).
- Sadä cümlelerin soyları hem payları.
- Konteksttä lafn maanası (semantikas).
- Sinonimneri, omonimneri, antonimneri tanımak (identifiakaiıalamak).

Speııfika terminnär:

- artistik, bilim stilleri,
- lirika yaratması,
- anotaııya,
- kompozıııya uygunuu,
- rifma, ritm,
- mektub-danııımak.

Sözleşmæk hem işlerin çeşıitleri:

- okunmuş tekstlerin tiplerini belli etsinnär, baş ideyasını, temasını, öz fikirini, strukturasını açıklasinnär;
- informaiıyı işlettirsinnär;
- nonverbal elementlerini adekvat kullansinnär;
- lirika yaratmasına sadä analiz yapsinnär;
- masaldan, dastandan personajları seçsinnär, onnarın yapıklarına görä analiz yapsinnär, yazılı literaturadan personajlarlan yaratırsinnär;
- avtorun karakteristikası personajlara;
- sadä cümlelerini kullanarak, yazdırma tekstlerini düzsünnär;
- metodları, çalıınarı kullanarak, personajlara karakteristikası versinnär.

Produktlar:

- monolog: yazdırma, informaiıyalı tekstläär kullannmak;
- türlü temalara görä dialoglar kurmak;
- literatura dilin normalarını halk lafetmesindä ayırtmak;
- monolog;
- annatma teksti, yazdırma teksti;
- fikirini açıklayıp, yaratma kurmak;
- dialog proıesindä kendi bakiını açıklamak;
- frazeolojiya konstruktııyaların sözdä kullannmak;
- bir başpayılı cümleläär, dar hem geniş cümleläär.

Yılın bitkisinde son bilgiler hem becermeler:

- Gagauz dilinin orfografiya kurallarını kullanarak, demekli, annamaklı, dooru okumaa.
- Tekstin stillerini (bilim, artistik) bilmää.
- Tekstlerin soylarını (annatma, yazdırma, fikirlemä) içindekiliinä görä tanımaa.
- Yaratmaları açığöz okumaa, verili soruşlara cuvap etmää.
- Seslenmiş tekstinin temasını, mikrotemasını hem öz fikirini bellietmää.
- Seslenmiş tekstlerdän personajların yaptıklarına kendi bakışını açıklamaa.
- Aazdan sözün hem yazılı sözün benzeşmelerini hem özelliklerini annamaa.
- Tekstin içindekiliini, olaylarını hem personajların yaptıklarını esaba alarak soruş kurmaa.
- Tekstin logika argularını hem pauzalarını esaba alarak, demekli hem akıntılı okumaa.
- Artistik kolaylıklarını esaba alarak,yaratmanın personajlarına hem dilinä karakteristikta vermää.
- Dialog hem monolog sözündä kendi bakışlarını, fikirini açıklamaa.
- Kimi işidilmiş şiirlerin yada proza yaratmalarını belli edili paylarını ezber üürenmää.
- Teksti okuduktan sora sadä hem katlı cümlelerin durguçluk nişannarı için annatmaa.
- baş hem ikincili payları için annatmaa.
- Terminneri: metafora, epitet, yaraştırmaq bilmää.
- Komunikativ printiplerini kullanmaa; informatiyanın kabul edilmesindä meraklandını göstermää.
- Monologta yada dialogta ideyaları hem argumentleri kabul etmää.
- Millii hem genel insanlık özelliklerini, ana hem bütündünnä literaturaların başarılarını derindän annamaa.
- Okunmuş tekstin estetika hem etika paallıklarını duymaa.

Paallıklar:

Söz temalarını kurmak için teklif edilən tekstlər

5-inci klasa deyni

1. Vatan hem ana dili

NikolayTanasoglu „Bucak, Bucak”

Nikolay Baboglu „Ana dilimiz”, „Anam”, „Lunga-Lunga derecik”, „Çiidemnär”

Gavril Gaydarcı „Ana tarafım”

Kosti Vasilioglu „Şannı ol sän, halkım”, „Bucak”; „Paskellä”

Mina Kösä „Ana toprak”, „Benim tarafım”, „Kimä ana biz deeriz”

Vasi Filioglu „Bucak”, „İlkyaz sesi”, „Güneş”, „Ekmek için söz”

Todur Marinoglu „Biyaz fistan giimiş aaçlar”, „Lüzgär oynêêr”, „Gül-çiçek dolaylar”, „Zaman sözü”

2. Uşaklık hem aylä

MASALLAR „Cücä Todur”* „Kardaşlar”, „Dädunun hem babunun evi”

Nikoly Baboglu. Annatmalar. „Vani Çilingir”, „Çiçeklik başçası”, şiir „Anam”

Dionis Tanasoglu. „Analar”, „İklyazım geldi”

Kosti Vasilioglu „Paskellä”

3. Uşaklık hem oynunnar

Maanilär. Söleyişlär hem bilmeycelär.

Halk türküleri: Adet hem şaka türküleri. Bitki zamandakı halk türküleri

Kosti Vasilioglu „Goguşun duuma günü”

Dimitri Kara Çoban. „Panayırdan”

Todur Marinoglu „Dostluk”

Petri Çebotar „Nastradinin türküsü”

Todur Zanet „Evlär”, „Şen oynêêr gaguzlar”, „İlkyaz”

4. İilik hem girginnik

Dimitri Kara Çoban. „Nişannar”

Gavril Gaydarcı „İki ool”

Mina Kösä „Dünnenin temeli”

Stepan Bulgar „Karpuz”,

Petri Çebotar „Fenalık”

Okumak için teklif edilən tekstlər

5-ci klas

Halk yaratmaları

Masallar

„Cücä Todur”* „Kardaşlar”, „Dädunun hem babunun evi”

Halk türküleri:

Adet hem şaka türküleri. Bitki zamandaki halk türküleri

Maanilər

Söleyişlər hem bilmeycelär

Annatmalar

Nikolay Tanasoglu. „Bucak, Bucak”

Dimitri Kara Çoban. „Nişannar”

Nikolay Baboglu „Vani Çilingir”, „Çiçeklik başçası”

Gavril Gaydarca „İki ool”

Kosti Vasilioglu „Goguşun duuma günü”

Mina Kösä „Dünnenin temeli”

Stepan Bulgar „Karpuz”

Petri Çebotar „Yıldız şafkı”, „Fenalık”

Todur Marinoglu „Dostluk”

Şiirlär

Dionis Tanasoglu. „Analar”, „İklyazım geldi”

Dimitri Kara Çoban. „Panayırdan”

Nikolay Baboglu „Ana dilimiz”, „Anam”, „Lunga-Lunga derecik”, „Çiidemnär”

Gavril Gaydarca „Ana tarafım”

Kosti Vasilioglu „Şannı ol sän, halkım”, „Bucak”; „Paskellä”

Mina Kösä „Ana toprak”, „Benim tarafım”, „Kimä ana biz deeriz”

Petri Çebotar „Evlär”, „Şen oynêêr gaguzlar”, „İlkyaz”

Todur Marinoglu „Biyaz fistan giimiş aaçlar”, „Lüzgär oynêêr”, „Gül-çiçek dolaylar”, „Zaman sözü”

Vasi Filioglu „Bucak”, „İlkyaz sesi”, „Güneş”, „Ekmek için söz”

Ezber öğrenmek için tekstlär

Aşaada verili tekst tiplerini teklif ediler ezber öğrenmää:

V-ci klas: 2 lirikalı şiir, epika yaratmasından (teksttän) bir fragment (1/3 sayfa).

Kompetenþiya (subkompetenþiya) birimneri	içindekiliin birimneri	Üretim işleri hem produktlar
<p>1.1. Sözlü informaiya içindä temel hem detalli informaiyayı ayirtmaa;</p> <p>1.2. Monolog sözünü dialog sözündän ayirtmaa; dialog dartışmalarında aktiv pay almaa.</p> <p>1.3. Aazdan sözdä leksika hem gramatika yannişliklarını duymaa.</p> <p>1.4. Lafetmektä söz etiketin kurallarını kullanmaa, esaba almaa lefedenin baķışını.</p> <p>1.5. Lafedenin öz fikirini tanımaa hem onun için kendi baķışını göstermää.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Baalantlı sözünü ilerlemesi. • Monolog: annatma, yazdırma, argumentlemäk. • Konteksttä lafn maanası (semantikası). • Monologta ya dialogta ideyalari hem argumentleri kabul etmäk. • Dialogta aktiv payalmak, fikirini serbest açıklamak. • Yazdırmalı tekst. • Dialog kurması. • Argumentleri açıklamak. <p>Speşifika terminnär:</p> <ul style="list-style-type: none"> - argumentli açıklamak, - yazdırmalı tekst. 	<p>Sözleşmäk hem işlerin çeşitleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> - türlü tekstlerin tiplerin öz fikirini, strukturasını açıklasınnar; - informaiyayı işlettirsinnär; - dialogu devam etsinnär; informaiyayı logika sıralında aazdan açıklasınnar; - tekstlerdä lafların baş maanasını, ikincili manasını açıklasınnar; sözdä semantika kategoriyaalarını kullansınnar; - sözünü sinonimnerin, antonimnerin, omonimnerin yardımınnan zenginnetsinnär; - yazılı literaturadan personajlarlan yaratırsınnar; - soruşlara cevap etsinnär hem tekstin içindekiliinä soruş koysunnnar; - tekstin içindekiliini soruşlara görä yada onnarsız annatsınnar; - literatura tekstlerin içindekiliini annatsınnar, annadıcının sözünü diştiriräk, süjetin zamanını başka yaparak, dialogu annatmaya çeviriräk; - çekettirilmiş annatma tekstini yazdırma elementlerinnän ilerletsinnär; - söz etiketini kullananarak, verilmiş temaya görä dialog kursunnnar; - cümlelerdä ürenilmiş söz paylarını dooru kullansınnar. <p>Produktlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - lafların maanalarını açıklamak; - verili temalara görä rollu oyun kurmak; - dialog hem monolog kurmak; - tekstlerin tiplerini belli etmäk; - yaratmaların janrasını belli etmäk; - personajlara harakteristika vermäk; - tekstin içindekiliini annatmak; - yazdırmalı tekst; - argumentleri açıklamak; - şiir, fabula ezbere okumak; - verili temalara görä aazdan yartama kurmak.

<p>2.1. Okunmuş tekstin öz hem detalli elementlerini diferentşiyalamaa (ayirtmaa).</p> <p>2.2. Epika tekstlerinin speşifikasını esaba almaa; lirika yaratmalarının ekspresiviliini annamaa.</p> <p>2.3. Literatura tekstlerinin temalarını, baş ideyalarını belli etmää; başka tekstlerin temalarının, baş ideyalarının yaratırmaa.</p> <p>2.4. İki personajı yaratırıp, harakteristika yapmaa.</p> <p>2.5. Tekstlerde morfositaksis elementlerini esaba almaa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yaratmalarda artistik kolaylıklarının rolü (yaraştırma, epitet, metafora, alegoriya, antiteza). • Masal. Şiirli masal. • Şiir. Fabula. • Nonliterar tekstleri. Kutlamak yazısı. • Okunmuş teksttä eni lafların, deyimlerin açıklanması (sözlüün yardımınnan). • Sözlüün zenginnetmäk kolaylıkları. tekstlerde yabancı lafların bulunması. • Temaların, baş ideyaların açıklanması türlü yaratmalarda. • Personajların harakteristika yapılmasında dialogun kullanılması. • Söz paylarının morfologiya kategoriyaları: adlık, nişannık, sayılık, aderlik; yardımcı söz payları: baalayıcılar, ardlarlar, paycıklar. <p>Speşifika terminnär:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nonliterar tekstleri, - kutlamak yazısı, - alegoriya, - antiteza. 	<p>Sözleşmäk hem işlerin çeşitleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> - türlü tekstleri okusunnar, intonaşıyayı, ses üüsekliini, logika urgusunu, pauza yapmasını kullansınнар; - teksti okuyup, tekstin soruşlarına cuvap versinnär, tekstin içindekilii için kendindän soruş kursunнар; - literatura yaratmalarında artistik kolaylıklarını tanısınнар; - okunmuş tekstlerde deyimlerin maanasını açıklasınнар; - literatura tekstlerinin temalarını, baş ideyalarını belli etsinnär; - türlü kolaylıkların yardımınnan personajlara harakteristika yapsınнар; - tekstlerde söz paylarını identifişaıyalasınнар (tanısınнар), belli etsinnär; - türlü tekstleri okusunнар, ses üüsekliini, logika urgusunu, intonaşıyayı kullansınнар; - söz paylarını konteksttä morfologiya sayımınının diişilmesini esaba alsınнар; - kendibaşına okumayı ilerletsinnär. <p>Produktlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - teksti demekli, dooru, annamaklı okumak; - tekstin içindekiliiini annatmak; - rollerä görä okumak; - tekstin temasını, öz fikirini annamak; - harakteristika personajlara yapmak; - söz paylarını identifişaıyalamak; - sözlüü zenginnetmäk; - deyimlerin maanaslarını açıklamak; - kutlamak yazısı; - artistik kolaylıklarını tanımak.
---	--	--

<p>3.1. Cümleleri, frazaları doo- kurmaa; orfografiya, punktuatşiya normalarını dooru kullanmaa.</p> <p>3.2. Türlü yaratmalar havezläñ açıklamaa, zengin leksikayı kullanmaa.</p> <p>3.3. Tekst kurulmasında morfo- sintaksis normalarını kullanmaa, punktuatşiya kurallarını esaba almaa.</p> <p>3.4. Nonliterar tekstleri dooru yazmaa: kutlamak yazısı, elektronik mesajı, biblioteka fişasını doldurmaa.</p> <p>3.5. Becermää kullanmaa biblioteka kaynaklarını, interneti, yardımcı (alternativa) literaturayı.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Bakışını argumentlemäk; okunmuş teksti işletmäk; okunmuş tekstlerä görä kendi fikirini açıklamak; resimi yaz- dırmak. ● Tekstlerin sintaksisä görä doo- ru kurulması. ● Fikirin açıklanmasında nişan- nikların, sayılıkların, aderlikle- rin kullanması. ● Konteksttä gramatika kate- goriyaların dooru kullanması adlık, sayılık, aderlik, nişannık, baalayıcı, ardlañ. ● Sintaksis funkşiyalarını cümle- dä kullanmak. ● Nonliterar tekstleri. Kutlamak yazısı. Biblioteka fişanın dol- durması. ● Elektronik mesajı. ● Yaratıcı yazı. Dialog yazmak. ● Refleksiv yazması. ● Argumentleri açıklamak. <p>Speşifika terminnär:</p> <ul style="list-style-type: none"> - biblioteka fişası, - elektronik mesajı, - üz aderlii, - hatırlık aderlii, - gösterici aderlii, - bellilikçi aderlii, - bellisiz aderlii, - inkär aderlii, - saabilik aderlii, - soruş aderlii, - ilişki aderlii, - sıra sayılı, - sayı sayılı. 	<p>Sözleşmäk hem işlerin çeşitleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> - türlü tekstleri yazsınnar, onların cümlelerinde bulsunnar orfografiya hem punktuatşiya kurallarını, söz payların dooru yazılımasını açıklasınnar; - verili temaya görä kısa bir baalantılı söz ya tekst yazsınnar; - takdir yazmaa becermeklerini ilerletsinnär; - yaratmalarını artistik kolaylıklarınan zenginnetsinnär; - verili temaya yaratma kursunnar; - türlü tekst tiplerinde nişannıkları, aderlikleri, sayılıkları identifikeyalasınnar (tanısın, belli etsin), morfosintaksis analizini gerçekleştirsinnär; - tekstlerde ardlarların rolünü açıklasınnar; - kutlamak tekstlerini yazsınnar; - biblioteka fişalarını doldursunnar; - verili tekliflerä görä elektronik mesajlarını yazsınnar; - okunmuş tekstä görä refleksiv yazısı yapsınnar; - türlü temalara görä dialog yazsınnar. <p>Produktlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kontrol diktantı yazmak, - takrir yazmak, - toplum testleri, - elektronik mesajı yazmak, - dialog yazmak, - refleksiv yazısı, - argumentleri açıklamak, - yaratma, - biblioteka fişası.
--	---	--

<p>4.1. Monolog sõzundä fikirini açık hem dooru sincirlemää (sıralamaa).</p> <p>4.2. Aazdan sõzdä gagauz dilinin gramatika kategoriya larını kullannmaa.</p> <p>4.3. Komunikativ situatıyalarında aktiv pay almaa.</p> <p>4.4. Lafetmehtë dooru kullannmaa sõz etiketini, hesaba almaa lafedän kişinin bakışını.</p> <p>4.5. Lafetmehtë kendi bakışını, kayıllını, inkäriini, içindekilerini biisinnär göstermää.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kendi bakışını argumentlemäk. • Replikaları dialog sõzundä kullannmak. • Dialogu kapatmak. • Nonverbal (başka sözleşmäk tipi, jest, mimika) elementlerini dialogta adekvat kullannmak. • Dialogta bakışını (karşılık bakışını) açıklamak. <p>Speşifika terminnär:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sõz etiketi. 	<p>Sözleşmäk hem işlerin çeşitleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> - yaşamak situatıyalarında dialog hem monolog sõzünü kullannabilsinnär; - mimikanın hem jestlerin kullannılmasına dikat etsinnär; - tekstlerin öz fikirini açıklasinnar, kendi bakışını verili temalara açıklamaa becersinnär; - kısa dialoglar kursunnar; - dialogu devam etsinnär; - analiz kendi bilgilerine yapsinnar, becermelerini yaşamakta uygun kullansinnar; - yazıda kendi fikirini, duygularını açıklasinnar. <p>Produktlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - monolog, - dialog, - soruş koymak, - soruşlara cevap etmäk, - nonliterar tekstleri kurmak, - argumentlemäk, - refleksiya yazısı, - dialogta aktiv pay almak, fikirini serbest açıklamak, kendibaşına okumak.
<p>5.1. Aktiv seslemeyi uygunnandırmaa; komunikativ printıplerini kullannmaa; informatıyanın kabul edilmesindä meraklandını göstermää.</p> <p>5.2. Monolog sõzundä fikirini açık hem dooru sincirlemää (sıralamaa).</p> <p>5.3. Okunmuş tekstin öz hem detallı elementlerini diferentıyalamaa (ayırtmaa).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Söz çeşitleri. Monolog hem dialog sözü. • Tekstin planı. Yazdırmalı tekstlerin kullannılması. • Söz paylarının morfologiya kategoriya ları: nişannık, sayılık, aderlik; yardımcı söz payları: baalayıcı, ardıaf, paycık. • Kiyat – kultura obyektı. Kiyatın strukturası. • Masal, şiiri masal. • Şiir, fabula. 	<p>Sözleşmäk hem işlerin çeşitleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> - informatıyayı logika sıralında aazdan açıklasinnar; - dialog dartışmalarında aktiv payalsinnar; dialogu devam etsinnär; - yaşamak situatıyalarında dialog hem monolog; - komunikativ situatıyalarında aktiv payalsinnar; sõzünü ilerletsinnär; - tekstlerdä lafların baş maanasını, ikincili maanasını açıklasinnar; - sõzdä semantika kategoriya larını kullansinnar; - sõzünü sinonimlerin, antonimlerin, omonimlerin yardımınan zenginetsinnär; - verili temalara görä kiyat sergilerini hazırlasinnar; - masaldan personajları seçsinnär; onnarın yaptıklarına görä analiz yapsinnar; - şiirleri, fabulaları ezberi üürensinnär.

<p>5.4. Kendi başına okumayı ilerletmää; yaratmalarda etika hem kultura paalikkalrını identifikaajalamaa.</p> <p>5.5. Havezläñ göstermää kendi baalantsını lafedän kişyylän, kullanarak türlü soruşları hem çıkış yapmaları, kendi bakışını lafetmenin içindeli için üzä çıkarmaa.</p> <p>5.6. Göstermää, ki ana dilinin yardımnan dünneyi, gagauz halkının kultasını hem paalikkalrını var kolayı tanımaa.</p>	<p>Speşifika terminnär:</p> <ul style="list-style-type: none"> - şiri masal, - fabula, - adlık, - aderlik, - nişannık, - sayılık, - baalayıcı, - ardlaf, - paycık, - izmetçi adlar. 	<p>Produktlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dialogta pay almak; - monolog kurmak; - dialog kurmak; - tekstä plan kurmak; - şiri ezbelemäk; - artistik yaratmaların janralarını belli etmäk; - yazdırmalı tekst kurmak; - kıyat sergisi; - kendi başına okumak
<p style="text-align: center;">Yılın bitkisindä son bilgilär hem becermekläär:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Üredicinin, lafednerin sözüñü üürenilmiş temaların içindeliñä görä, hergünkü stuaajyalarda kabletmää hem annamaa. • Üürenmäk tekstlerin içindekilini kabletmää hem annamaa. • Aazdan hem yazılı söleşmäk araçlarını (verbal hem nonverbal) kabletmää, annamaa, aklında tutmaa hem adekvat kullanmaa. • Yaratma personajların yaptıklarını kantarlamaa, verili temalara görä, plana görä hem plansız tekst kurmaa. • Tekstleri annamaklı, dooru, çabuk hem demekli okumaa işbirliin läüzimnini, annamaa. • Üüretmäk tekstlerini audio-, tele-, videotedankların yardımnan kabletmää hem annamaa. <p style="text-align: center;">Paalikkalar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aktiv seslemevi uygunnandırmaa; komunikativ printiplerini kullanmaa; informaaajın kabul edilmesindä meraklandını göstermää. • Kendi başına okumayı ilerletmää; yaratmalarda etika hem kultura paalikkalrını identifikaajalamaa (tanımaa, belli etmää). • Analiz yapması becermeklerini yaşamakta uygun kullanmaa. • Türlü yaratmalar havezläñ kurmaa, kendi bakışını açıklamaa, argumentlemää. • Türlü komunikativ stuaajyalarda tolerant olmaa hem saygı göstermää. 		

Söz temalarını kurmak için teklif edilən tekstlər

6-cı klas.

1. Vatan hem ana dili

Nikolay Tanasoglu „Bucak kırları”

Kosti Vasilioglu „Bucak”

Gavril Gaydarcı „Ana dilimä”, „Ay, Bucaam, Bucaam!”

Todur Zanet „Bucaam”, „Bucak kışı”

2. Adam, tabiat (natura) hem dünnä

Nikolay Tanasoglu „Bostanda”, „Güzün”

Dimitri Kara Çoban „Fanatik”

Nikolay Baboglu „Sırcık”, „Vani”

Mariya Kuyumcu „Romantikali oynnar”

Todur Marinoglu „İlkyaz zararı”, „İzin”, „Tabeet”, „Düş”

Mariya Mercanka „Büülü gözellik” (troița otun yazdırması)

3. Halk adetleri

Dimitri Kara Çoban „Eni yıla karşı”, „Evelki adet”

Nikolay Baboglu „Altıncık Bucak”, „Hay Moldova, Vatanım!”

Stepan Bulgar „Canavar yortuları”

Stepan Kuroglu „Çöşmenin dä boyunda”, „Ana sıcaa”

Vasi Filioglu „Unudulma adet”

Mariya Mercanka „Kadem kaynaa” („Paskellä önündä yortulu günnär”, „Trpoița”)

Aleksandra Kristova „Paskellä küçüklüümdä”

4. Ariflik hem kismet

Nikolay Baboglu „Dädum”

Todur Marinoglu „Pay etmektä”, „İzin”, „Tabeet”, „Düş”, „Karezlik”

Kosti Vasilioglu „Ana-boba”, „Saba”

Vasi Filioglu „Adamın kismet”, „İnsanın ustalılı”

Nikolay Baboglu „Manuş”

Okumak için teklif edilən tekstlər

6-cı klas

Gagauz halk yaratmaları (folklor)

Masallar

Halk yaratması „Delicä”, „Garga,”

Annatmalar

Nikolay Tanasoglu „Bucak kırları”, „Bostanda”, „Güzün”

Dionis Tanasoglu „Bozka”

Dimitri Kara Çoban „Dua”, „Suratsız”, „Fanatik”

Nikolay Baboglu „Dädum”, „Sıırcık”, „Vani”, „Karımcalık”, „Dut imektä”

Kosti Vasilioglu „Bucak”

Stepan Bulgar „Usta”, „Kardaşlar”

Mariya Kuyumcu „Romantikali oynnar”

Todur Marinoglu „İlkyaz zararı”, „İzin”, „Tabeet”, „Düş”, „Karezlik”, „Karayka”

Fıkralar

Petri Çebotar „Seslemiş bobasını”, „Bän taradım”, „Şaşmalı tavşam”

Şiirli masal

Nikolay Tanasoglu „Kuşlar bey seçerlä”

Şiirlär

Nikolay Tanasoglu „Paalı Çadırım”

Dimitri Kara Çoban „Eni yıla karşı”, „Evelki adet”

Nikolay Baboglu „Altıncık Bucak”, „Toprak”, „Sallangaç”, „Hay Moldova, Vatanım!”, „Gözäl gül sana!”

Gavril Gaydarcı „Ana dilimä”

Stepan Kuroglu „Toprak”, „Toprak kokusu”, „Çöşmenin dä boyunda”, „Ana sıca”

Kosti Vasilioglu „Küçük Bucak”, „Ana-boba”, „Saba”, „Eni yıllan”

Mina Kösä „Seläm sana, topraam!”, „Üreemin topra”, „Ana dilim”

Todur Zanet „Bucaam”, „Bucak kışı”, „Eski çöşmä”, „Ana dilim”, „Ayaz”

Vasi Filioglu „Adamın kısmeti”, „İnsanın ustalılı”, „Başlêêrim”, „Unudulma adet”

Ezber üürenmäk için tekstlär

Aşaaada verili tekst tiplerini teklif ediler ezber üürenmää:

VI-cı klas: 2 lirikalı şiir, epika teksstän fragment (1/3 sayfa).

Kompetenþiya (subkompetenþiya) birimneri	içindekilini birimneri	Üretim işleri hem produktlar
<p>1.1. Okumaktan sora aazdan sözdä fikirini serbest açıklamaa.</p> <p>1.2. Fikirlemä elementlerini kullanarak, tekstin içindekilini kısadan annatmaa, öz fikirlerini açıklamaa.</p> <p>1.3. Aazdan sözdä gagauz dilinin semantika kategoriyalarını esaba almaa.</p> <p>1.4. Morfo-sintaksis normalarını dooru kullanmaa.</p> <p>1.5. Lafetmehtë kendilerin hem lafedän kişinin söz yannışlıklarını doorutmaa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Fikirini açıklayıp, yaratma kurmak. • Dialag dartaşmalarında kendi bakışını açıklamak. • Fikirlemä hem yazdırma tekstleri kurmak; • Türlü tekst tiplerinde sözlerin maanasını açıklamak. • Sinonimnär antonimnär omonimnär, çokmaanalı laflar. • Dişilän (adlık, aderlik, işlik h.b.) hem dişilmäz (nişannık, iştennik h.b.) söz paylarını kullanmak. • Cümleleri dooru kurmak. <p>Speşifika terminnär:</p> <ul style="list-style-type: none"> - fikirlemä, - yazdırma, - dişilän söz payları, - dişilmäz söz payları. 	<p>Sözleşmäk hem işlerin çeşitleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> - fikirlemä, yazdırma tekstläer kursunнар; - öz fikirini açıklasınнар; - kendi bakışını açıklasınнар; - tekst tiplerinde sözlerin maanasını açıklasınнар; - sinonimneri antonimneri omonimneri, çokmaanalı lafları tanısınнар, kullanısınнар; - aazdan sözdä dişilän hem dişilmäz söz paylarını kullanısınнар; - yaratmalara analiz yapmaa bilsinnär; - sözündä cümle payların topikasını (sıralımı) kullanısınнар; - fikirini açıklayıркан, cümleleri dooru kursunнар. <p>Produktlar</p> <ul style="list-style-type: none"> - tekstlerin strukturalarını annamak; - artistik kolaylıkları bulmak; - yaratmalarda temalarını, baş ideyalarını açıklanmak; - literatüra tekstlerin analizini yapmak; - çokmaanalı lafları tanımak; - sözündä cümle payların topikasını (sıralımı) kullanmak; - sözünü zenginnetmäk; - söz kulturasını kullanmak.
<p>2.1. Artistik hem diil artistik tekstlerini annamaa.</p> <p>2.2. Tekstlerin türlü stillerini okuyup-annamaa, speşifikasını esaba almaa, lirika yaratmanın ekspresivliini annamaa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tekstin artistik hem diil artistik stilini annamak. • Bakışını argumentlemäk. • Personajları yazdırmaq. • Yazıda kendi fikirini, duygularını açıklamak. • Fikirlemä, yazdırma tekstläer. 	<p>Sözleşmäk hem işlerin çeşitleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> - türlü tekstläer okusunнар (artistik diil artistik), temalarını yazısınнар; - öz fikirini açıklasınнар; - tekstlerin stillerini annasınнар; - lirika yaratmanın ekspresivliini annasınнар; - personajlara harakteristika versinnär;

<p>2.3. Literatura tekstlerin temalarını, baş ideyasını belli etməə. Başka tekstlerin temalarını, baş ideyasından yaranan, baş ideyasından yaranan.</p> <p>2.4. Orfografiya, punktuatiya normalarını dooru kullanmaa.</p> <p>2.5. Gramatika kurallarını dooru kullanmaa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lirik yaratmalarında artistik kolaylıklarını bulmak. • Oluşların, personajların yazdırılmasında dil/stil kolaylıklarını kullanmak. • Türü yaratmalarda baş ideyasını açıklamak. • Artistik analizini yapmak. • İşliklerin dişilmesi şindiki, geçmiş, gelecek zamanlarda. • Tekstleri sintaksisä görä dooru kurulumak. • Fikirin açıklanmasında işlik hem iştennik, hallıştennik formalarını kullanmak. • Orfografiya hem punktuatiya printipleri iştennik hem hallıştennik lafçevirtmelerinde. <p>Speşifika terminnär:</p> <ul style="list-style-type: none"> - literar hem nonliterar tekst, - işlik, iştennik, - hallıştennik, - dil/stil kolaylıkları. 	<ul style="list-style-type: none"> - tekstlerdä işliklerin zamannarını identifikasiyalasınar, analiz yapsınar; - iştennik hem hallıştennik çevirtmelerinde durguçluk nişannarını dooru kullanınar. <p>Produktlar</p> <ul style="list-style-type: none"> - personajları yazdırmak; - lirika yaratmalarında fikirini, duygularını açıklamak; - orfografiya hem punktuatiya printipleri iştennik hem hallıştennik lafçevirtmelerinde bilmäk.
<p>3.1. Tekstin stilini hem tipini onun içindeliinä görä annamaa.</p> <p>3.2. Aazdan hem yazılı tekstler türlü maana hem funktiya stilerinde hem janralarda, koruyarak tekstin struktura normalarını kurmaa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tekstin struktura normalarını kurmak. • Bakışını argumentlemäk. • Personajları yazdırmak. • Yazıda kendi fikirini, duygularını açıklamak. • Fikirlemä, yazdırma tekstler. 	<p>Sözleşmäk hem işlerin çeşitleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> - türlü tekstler okusunar, temalarını yazsınar; - öz fikirini açıklasınar; - verilmiş temaya görä tekrar yazsınar; - tekstlerin planını kursunar; - tekstlerdä lafların maanasını açıklasınar; - sözdä semantika kategorialarını kullanınar;

<p>3.3. İşidilmiş tekstin leksika-gramatika özelliklerini esaba almaa; sözdä semantika kategoriyaalarını kullanmaa.</p> <p>3.4. Verilmiş temaya görä tekrar yazmaa.</p> <p>3.5. Orfografiya, punktuatıya normalarını dooru kullanmaa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Oluşların, personajların yazdırılmasında dil/stil kolaylıklarını kullanmak. • Kontekstä lafin maanası (semantika kasi). • Plan kurmak. • İşliklerin diişilmesi şindiki, geçmiş, gelecek zamannarda. • Tekstleri sintaksisä görä dooru kurmak. <p>Speşifika terminnär:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tekstin stılleri, tipleri, - kompozıtiya uygunuu, - artistik demekliin kolaylıkları, - aliteratıya, tekrarlamak, - poema. 	<ul style="list-style-type: none"> - yazıda katlı işlikleri dooru kullansınнар; - tekstlerdä işliklerin zamannarını identifikaşiyalasınнар, analiz yapısınнар; - iştennik hem halıştennik çevirtmelerindä durguçluk nişannarını dooru kullansınнар. <p>Produktlar</p> <ul style="list-style-type: none"> - personajları yazdırmaq; - yazıda kendi fikirini, duygularını açıklamak, - plan kurmaq; - işliklerin diişilmesi şindiki, geçmiş, gelecek zamannarda anlamak; - orfografiya hem punktuatıya printıpleri iştennik hem halıştennik lafçevirtmelerindä bilmäk.
<p>4.1. Yaşamak situatıyalarında dialog hem monolog sözünü kullanmaa.</p> <p>4.2. Söz kulturasının (etiketini) kurallarını bilmää.</p> <p>4.3. Aktiv seslemeyi uygulanıdırmaa, komunikativ printıpleri kullanmaa.</p> <p>4.4. İnformatıyanın kabul edilmesindä meraklandını göstermää.</p> <p>4.5. Kendibaşına okumayı ilerletmää.</p> <p>4.6. Yaratmalarda etika hem kultura paalılıklarını tanımaa, belli etmää.</p> <p>4.7. Bilgilerinä analiz yapmaa, becermelerini yaşamakta uygun kullanmaa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Monologta ya dialogta idevaları hem argumentleri kabul etmäk. • Dialogta aktiv payalmak, fikirini serbest açıklamak. • Dialogu ilerletmäk. • Nonverbal (başka sözleşmäk tipleri) elementlerini (mimika, jest) kullanmak. • Dialogta bakışını (karşılık bakışını) açıklamak; • Türü tekst tipleri. • Türü tekst stılleri. • Yaratmalarda etika hem kultura paalılıklarını identifikaşiyalamak (tanımak, belli etmäk). <p>Speşifika terminnär:</p> <ul style="list-style-type: none"> - monolog, dialog, - karşılık bakış, - etika, - nonverbal (mimika, jest), - tekst stılleri, tipleri. 	<p>Sözleşmäk hem işlerin çeşitleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dialog dartışmalarında aktiv pay alsınнар; - yaşamak situatıyalarında dialog hem monolog sözünü kullanabilsinnär; - farklı temalara görä yaratmalar kursunнар, işliin formalarını kullansınнар; - yaratmalarda etika hem kultura paalılıklarını identifikaşiyalasınнар (tanısınнар, belli etsinnär); - analiz kendi bilgilerinä yapısınнар; - kendi bakışını açıklasınнар. <p>Produktlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dialogta aktiv payalmak, fikirini serbest açıklamak; - türü tekst tiplerini anlamak; - türü tekst stılleri bilmäk; - yaratmaları havezlän kurmaq; - kendi bakışını açıklamak; - kendibaşına okumayı ilerletmäk.

<p>5.1. Aazdan sözdä leksika hem gramatika yannışlıklarını duymaa.</p> <p>5.2. İşidilmiş tekstin leksika-gramatika özelliğini esaba almaa; sözdä semantika kategoriyalarını kullanmaa.</p> <p>5.3. Tekstin strukturasını praktika işlerinde annamaa.</p> <p>5.4. Dialogları kurarkan, söz kulturasını hem etiketini kullanmaa.</p> <p>5.5. Yaratmalarda etika hem kultura paalılıklarını identifikaçalamaa (tanımaa, belli etmää).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Aazdan tekstlerin önemli elementleri (komunikativ situatıyalar). • Dialog sözünü iletme hem ba-şarmak. • Konteksttä lafın maanası (seman-tikası). • Sinonimleri, omonimleri, anto-nimleri identifikaçalamak (tanı-mak, bellietmek). • Alma laflar. • Kurallarını dooru kullanmak. • Fikirini açklayıp, yaratma kurmak. • Dialog dartsmalarında kendi baki-şını açıklamak. Leksika. • Kendi bakişını argumentlemäk. • Etika hem kultura paalılıklarını identifikaçalamak. <p>Speşifika terminnär:</p> <ul style="list-style-type: none"> - çokmaanalı laflar, - diişilän hem diişilmäs söz paylarının, - uygun sözlär hem lafçevirtmeleri, - epika hem lirika personajı, - tekst tipleri, tekst stilleri. 	<p>Sözleşmäk hem işlerin çeşitleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tekst tiplerinin içindekiini, öz fikirini, baş ideyasını, temasını, strukturasını, işlemin iletlenmesini annasınnar; - informatıyayı logika sıralında görä aazdan açıklasınnar; - dialogu devam etmää becersinnär; - informatıyayı logika sıralına görä açıklasınnar; - tekstlerdä lafların baş maanasını, ikincili maanasını açıklasınnar; - sözdä semantika kategoriyalarını kullansınnar; - yabancı lafları dooru kullansınnar; - tekstlerdä yada üürencilerin başka sözdündä leksika hem gramatika yannışlıklarını duysınnar. <p>Produktlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tekstin öz fikiri, baş ideyası, teması; - informatıyayı logika sıralını görä açıklamak; - sözdündä semantika kategoriyalarını kullanmak; - sözdündä leksika hem gramatika yannışlıklarını duymak; - tekstin problemalı soruşlarına cevap vermäk; - kişinin informatıya neetini annamak; - kultura paalılıklarını identifikaçalamak.
--	---	---

Yilin bitkisinde son bilgiler hem becermeklär:

- Sözüñ situatıyasını: kiminnän, angı neetiän lafediler tanımaa.
- Birkimseyin lafetmenin temasını, öz fikirinin hem neetini annamaa.
- Teksti birkaç parçaya bölmää, herbir parçanın adını koymaa.
- Cümlelerdä işliklerin, iştenniklerin hem halistenneklirenin düzülmesi için annatmaa.
- Kimi tekstlerin süjetini okuyup-diiştirmää.
- Teksti dooru, annamaklı, hızlı hem demekli okumaa.
- Gagauz dilinin temel literatıra dooru yazmak normalarını kullanmaa.
- Dialogta cümlelerin tiplerini bulmaa.
- Lafetmenin hem yazmanın aralarında farkını bulmaa hem ona argument vermää.
- Kendinin hem başkasının sözünä hem yazısına kontrol yapmaa.
- Takrirdän hem yaratmadan istedikleri: üüsek maanalık, emoıyialık hem uygunnuk kompozıtiya tarafından annamaa.
- Aktiv seslemeyi uygulanıdırmaa; komunikativ prinıptlerini kullanmaa; informatıyanın kabul edilmesindä meraklandını göstermää.
- Yaşamak situatıyalarında dialog hem monolog sözünü kullanabilmää.
- Kendibaşına okumayı iletmetmää; yaratmalarda etika hem kultura paallıklarını identifikatıyalamaa (tanımaa, belli etmää), analiz yapmaa becermeklerini yaşamakta uygun kullanmaa.
- Türülü yaratmalar havezläñ kurmaa; kendi bakişını açıklamaa.

Paallıklar:

Söz temalarını kurmak için teklif edil n tekstler

7-ci klas

1. Vatan hem ana dili

Nikolay Tanasoglu „Bizim k u”

Vasi Filioglu „Bucak”

Kosti Vasilioglu „Kendi yurtluunda sıcak hem raat”, „Sana benim t rk m”

Dionus Tanasoglu „Vatana”

Grigore Vieru „Ana dilind ”

Petri Yalinci „Kucakl  rim”

Petri Moyse „Bucak”

2.  kola – kişiliin ilerlem k  evresi

Kostaki Kosti „Saygılı bay Todur!”

„Gen   kolaya”, „Bilgi hem ruh zenginnii”

„ kola bibliotekasında”

3. İlk gen lik (ompo ecm o) hem dostluk

Nikolay Baboglu „G r nt l r”

Kosti Vasilioglu „Telefonda”

Petri Yalinci „İki kardaş”

4. İnsan hem ecel (kader)

Vlad Karagan u „ s z ecel”

Nikolay Baboglu „Ayva  i ekleri”, „ ift i eceli”

Stepan Bulgar „Damga”, „Topal”

Stepan Kuroglu „ oyun biri”

V. Suhomlinskiy „Haliz adam”

Nikolay Tanasoglu „Sofi”.

Okumak i in teklif edil n tekstler

7-ci klas

Gagauz halk yaratmaları (folklor)

Masallar

„DimitraŐ-PıtraŐ”, „K l PepeleŐkasi”

Literatura masalı

Kosti Vasilioglu „Okunmuş su”

Annatmalar

Dimitri Kara  oban „Yolda kari”

Nikolay Baboglu „Eski adetlär batêrlar”
Kosti Vasilioglu „Pavlusun dostu”, „Hoş geldiniz”
Stepan Bulgar „Dolaşmak”
Petri Çebotar „Aydarlı Adestä”, „Kırma kokusu”
Mariya Kuyumcu „Gel, anam, evä”

Poema

Dionis Tanasoglu „Andrey Galağan”

Şiirli masal

Gavril Gaydarcı „Kara Kotoy”

Şiirlär

Dionis Tanasoglu „Çalêr sazlar”, „Genç kasabam”, „Vatana”
Dimitri Kara Çoban „Kotlon başında düşünmäk”, „Nereyä kim gider?”, „Eh, kardaşım, ba kardaş!”, „Gecä bulut”
Nikolay Baboglu „Toprak”, „Sän, ecelim”, „Beklemäk”, „Yol-yolcaaz”
Gavril Gaydarcı „Çatırık yolda”, „Taraflım diişer”
Stepan Kuroglu „Girgin çoban”, „Tatlı ses”, „Canalı”, „Allahtan izin”
Kosti Vasilioglu „Sana benim türküm”, „Yollar”, „Renkli güz”, „Kış gecesi”, „Severim herbir zamanı”
Mina Kösä „Yaşa, Bucaam – ana topraam!” „Fikir duuması”, „İlkyaz”, „İki usta”, „Kalmayayım borçlu”, „Eh, türküm”
Petri Çebotar „Ana lafı”, „Uzaklıkta”, „Güz”
Todur Zanet „Gagauz milli marşı”, „İnsana lâazım”, „Olun yalpak!”, „Anama kiyat”, „Bucaam”, „Ana dilim”, „Pınar”
Todur Marinoglu „Sana, mamu!” „Sancılar”, „Güz duyguları”, „Yaamur”
Vasi Filioglu „Üreemdän”, „Sevinerim”, „Cömertlik”, „Şen ol, Gagauzistan!”

Ezber üürenmök için tekstlär

Aşaada verili tekst tiplerini teklif ediler ezber üürenmää:

VII-ci klas: 3 lirikalı şiir, 1 fragment poemadan (1/3 sayfa).

VIII KLAS

Kompetenþija (subkompetenþija) birimneri	içindekilini birimneri	Üretim işleri hem produktlar
<p>1.1. Söz kullanasını kullanarak, dialog, monolog kurmaa, proekt korumasında pay almaa.</p> <p>1.2. Teksttä oluşların kronologiya sıralına görä annatmaa, kendi başını personajların yaptıklarına, türlü olaylara göstermää, kendi pozitiyasını argumentlemää, inandırmaa.</p> <p>1.3. Serbest/bölünmüz lafbirleşmelerini hem sadä cümlelerin soylarını açıklamaa.</p> <p>1.4. Lirik yaratmanın analizinde artistik kolalıklarınan kullanmaa.</p> <p>1.5. Fikirlemä tekstin payların strukturasını açıklamaa, informaþıyayı işlettirmää.</p> <p>1.6. Literatura yaratmalarının janralarını identifikaþıyalamaa (tanımaa, bellietmää), iteratura terminnerini aklında tutmaa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Teksttä oluşların kronologiya sıralılı. • Artistik kolaylıkları (alegoriya, metafora, giperbola, epitet, araştırmaq, tekrarlamak, antiteza). • Lirik yaratmanın strukturasının elementleri: ritmika (urguların sıralanması); rifma (sıraların sonunda ses ya kısım uydurulması). • Nonliterar (başka tekst tipleri) tekstleri (mektub-danışmaq) • Proekt: Kiyat niçä kultura obyektı. <p>Speþifika terminnär:</p> <ul style="list-style-type: none"> - serbest/bölünmüz lafbirleşmesi, - lirik yaratma struktura komponentleri, - tezis, argument, çıkış, - ritma, intonaþıya, sesin tembrasi, - literatura kolaylıkları: alegoriya, metafora, giperbola, epitet, araştırmaq, tekrarlamak, antiteza), - diskusiya, debata, proekt, - sadä cümüä. 	<p>Sözleşmäk hem işlerin çeşitleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tekstlerin içindekilini ana dilinde kronologiya sıralına, yakın tekstä yada kısıdan annatsınnar; - serbest/bölünmüz lafbirleşmeleri, türlü sadä cümlelerin soylarını sözünde kullansınnar; - serbest/bölünmüz lafbirleşmeleri, sadä cümlelerde baş payları hem ikinci payları bulup-açıklansınnar; - nonverbal elementlerini (ritmay, intonaþıyayı hem sesin tembrasi) adekvat kullansınnar; - söz temasına görä dialog, monolog kursunnar; - nonliterar (başka tekst tipleri) tekstlerin stillerini tanınsınnar; - lirik yaratmalarına analiz yaparkan, yaratmanın strukturasını elementlerini açıklasin, artistik kullansınnar; - dartışmalarda kendi fikirini serbest açıklansınnar; - fikirlemä tekstin payların strukturasını koruyarak, tekst düzsünnä. <p>Produktlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - serbest/bölünmüz lafbirleşmeleri, türlü sadä cümlelerin soyları; - dialog, monolog (fikirlemä tekst); - intervyu; - rollü oynunnar; - aazdan prezentaþıyaların koruması (5 min aazdan sözü veriler); - aazdan dokladlar.

<p>2.1. Tekstleri dooru, annamaklı, çabuk, duygulu hem demekli okumaa.</p> <p>2.2. Literatura tekstlerinde logika semantika fragmentlerä bölüp, fragmentlerin aralarında baalantıyı göstermää.</p> <p>2.3. Okumakta tekstlerdä serbest/bölümmöz lafırlaşmaları, sadä cümlelerin soylarını bulmaa.</p> <p>2.4. Plana görä tekstleri okumaa.</p> <p>2.5. Literar hem nonliterar tekstlerdä türlü okumak strategiyaları kullanmaa.</p> <p>2.6. Kendibaşına okumayı ilerletmää, ana dilini ilerletmää için türlü sözlükler kullanmaa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Literar hem nonliterar tekstlerdä türlü okumak strategiyaları. • Lirik yaratımında logika urgusu. • Virtual/elektron bibliotekası, onun soyları. • Kendibaşına okumak. • Baalantılı söz hem onun uurları: derin maanali, kompozitiya uygunuu. • Dooru, annamaklı, çabuk, duygulu hem demekli okumak. • Literatur tekstlerin logika-semantika fragmenti. <p>Speşifika terminnär:</p> <ul style="list-style-type: none"> - logika-semantika fragmentleri, - annamaklı, çabuk, duygulu hem demekli okumak, - Virtual/elektron bibliotekası, - gagauzça terminnär sözlüü, - laflarin maanasını açıklamak sözlüü h.b., - kompozitiya uygunuu, - anotaşiya. 	<p>Sözleşmääk hem işlerin çeşitleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tekstleri dooru, annamaklı, çabuk, duygulu hem demekli okunur; - lirika yaratımını demekli okusun, logika urgusunu kullansınar; - eni laflarin maanasını türlü sözlüklerde bulsun hem açıklasınar; - virtual/elektron bibliotekasının speşifikasınan tanışsınar; - literatura tekstlerinde logika-semantika fragmentlerä bölsün, fragmentlerin aralarında baalantıyı gösterevsinnär; - sadä cümlelerin baş hem ikincili paylarını bulsunar; - okumuş teksttä serbest/bölümmöz lafırlaşmaları bulsunar, çeşitlerini belli etsinnär; <p>Produktlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tekstleri dooru, annamaklı, çabuk, duygulu hem demekli okumak; - türlü sözlüklerdän iş; - kıyatlan iş; - virtual/elektron bibliotekasınan tanışmak; - kendibaşına okumak.
<p>3.1. Ürenmää kontrol hem yaradıcılık işlerini: fikirlemää teksti, anotaşiya, mektub-danışmak, dialog, yazdırma (interyer, obyekt), ese, referat, personajın ya literatura kahrmanın karakteristikasını hem türlü garamatika sınışaları yazmaa.</p> <p>3.2. Yazılı formada lirik tekstinä komentariya yapmaa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yazmak ustalı. • Kontrol hem yaradıcılık işleri. • Lirik yaratımının yazılı analizi. • Tekstlerdä serbest/bölümmöz lafırlaşmaların, sadä cümlelerin soyların kullanılması-yazılması. • Ana dilinin orfografiya printpleri. 	<p>Sözleşmääk hem işlerin çeşitleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> - verilil algoritmaya türlü tekstler yazsınar; - söz situatıyasına görä dialog, monolog düzsünnär; - tekstlerdän serbest/bölümmöz lafırlaşmaları, sadä cümlelerin paylarına (subyekt, predikat, bellilik, tamamnik, hallik) sintaksis analizini gerçekleştirsinnär; - dooru yazmak için morfologiya hem sintaksis kurallarını kullansınar;

<p>3.3. Tekstlerdäserbest/bölünmäz lafbirleşmeleri, türlü sadä cümlelerin soylarını kullanıp-yazmaa.</p> <p>3.4. Ana dili gramatikasının speşifikasını hem özelliklerini yazmakta hesaba almaa.</p> <p>3.5. Yazmak ustalını, kırınlınlımlı ılerletmää.</p>	<p>Speşifika terminnär:</p> <ul style="list-style-type: none"> - serbest/bölünmäz lafbirleşmelerin analizi, - sadä cümlelerin sintaksis analizi, - orfografiya prinşipleri, - var, yok tip predikati, - bir başpayılı cümlelerin soyları, - belli üzlü cümleläär, - bellisiz üzlü cümleläär, - üzsüz cümleläär, - bütünneştirici üzlü cümleläär, - işliktän hem adlardan predikat, - halıklarıñ çeşitliri: er hem zaman halıkları, nicelik, nekadarlık, sebep, neet halıkları). 	<ul style="list-style-type: none"> - orfografiya, punktuatiya, semantika kurallarını hesaba alıp, küçeräk annatma, yazdırma (interyer, obyekt) tekstleri, anotaşiya, mektup-danışmak verilii temalara görä yazsınnar; - sadä cümleleri kullanarak, yazdırma tekstlerini düzsünnär; - lafbirleşmelärlän sadä cümleläär düzsünnär; - baş personajın haraktestilkasını yazsınnar; - bir lirika tekstinä komentariya yazsınnar; - tekstlerdä yannışlıkları tanısınnar da doorutsınnar. <p>Produktlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sumativ testläär; - formativ testläär; - individual iş (portfolio); - yaratma-yazdırma; - anotaşiya; - mektup-danışmak; - yaradıcılık işi.
<p>4.1. Literaturanın rolunu cümnänsan paalılıkların oşturmasında real yaşamakta görmää, annamaa.</p> <p>4.2. Yaratmalarda etika hem kultura paalılıklarını identifiqatıyalamaa (tanımaa, bellietmää).</p> <p>4.3. Başka kaynakların yardımınnan (yardımcı literaturaylan, yayınnarlan/publiştika işlärlän, televideniyaılan, internet resurslarlan) informatıyayı literaturada yada konkret yaratmayı bulmaa hem kullanmaa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Literaturanın rolu cümnänsan paalılıkların oşturmasında. • Etika hem kultura paalılıkları. • Yardımcı kaynaklar: yayınnar/publiştika işleri, televideniya, internet resursları. <p>Speşifika terminnär:</p> <ul style="list-style-type: none"> - yayınnar/publiştika işleri, - internet resursları, - cümnänsan paalılıkları, - grupalarda hem individual proektläär. 	<p>Sözleşmäk hem işlerin çeşitliri:</p> <ul style="list-style-type: none"> - eni terminneri sözündä, yaşamaklan baalayıp, kullansınnar; - kullanarak dilin artistik kolalıklarını 1-1,5 tefter kadar tekst düzsünnär; - radio hem televideniya kolverimnerin seslemesi, onnara kendi anotaşiyasını yazsınnar; - analiz yapmak becermelerini yaşamakta uygun kullansınnar; - tekst „Nici bän üürendim gagauz dilini“ yazsınnar; - grupalarda hem individual proekti „Ana dilin geleceää bizim elimizdä“ hazırlasınnar; - kendibaşına okumayı ılerletsinnär.

<p>4.4. Gramatika normalarna görä dooru yazmaya sınaşmaa hem yaşamakta kullanmaa.</p> <p>4.5. Dialogta aktiv pay almaa, Gagauz dilindä lafetmää istediini göstermää, söz kullurasını kullanmaa.</p>		<p>Produktlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - verilil parametralara görä tekstläär; - grupalarda iş hem individual proektläär „Ana dilin geleceää bizim elimizdä“ h.b. - ese; - rollerä görä oynunnar.
<p>5.1. Okunmuş hem annadılmış millet kontekstin içindekiilini annayıp-kabletmää.</p> <p>5.2. Artistik, bilim stillerin janralarını seçmää/ayırmaa.</p> <p>5.3. İnsannık paalılıkların hem dünnä bakişlarının kategoriyalarını (iilik, dooruluk, insannık, hesaplık, gözellik) annamaa.</p> <p>5.4. Türlü sözleşmäk komunikatıyasında pay alannara kıymetlik hem tolerantlık göstermää.</p> <p>5.5. Söz zenginiin ilerletmesindä audiokiyatların faydalımı duymaa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Söz etiketi. • Sözleşmäk kuralları. • Baalantılı söz tipleri, söz stilleri (artistik, bilim). • Artistik yaratması hem onun analizi. • Fikirlemä sözüün payları: tezis, argumentläär, çıkış. • Lirik yaratmasının özellikleri. • Dialoglar sözleşmäk situatıyalarında. <p>Spejifika terminnär:</p> <ul style="list-style-type: none"> - artistik, bilim stillerin janraları, - lirika yaratması, - anotaşıya, - rifma, ritm, - mektub-danışmak, - gıperbola, - audiokiyatlar. 	<p>Sözleşmäk hem işlerin çeşitleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nonverbal elementlerini adekvat kullansinnar; - okunmuş hem annadılmış millet kontekstin baş ideyasını, temasını, strukturasını, özelliini açıklasinnar; - artistik hem bilim stillerin janraların farklıını duysinnar; - diskusiyada, dialoglarda pay alsinnar, seslesinnär; - söz temalara görä dialaoglarda a pay alsinnar; - audio yaratmasını seslesinnär, söz zenginiini ilerletsinnär. <p>Produktlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - yazdırma, informatıyalı tekstläär; - dialog; - söz temalara sözleşmäk situatıyaları; - radio, televideniyayı seslemäk; - diskusiya.

Yılın bitkisinde son bilgiler hem becermekler:

- Başka kaynakların yardımınan (yardımcı literatüraylan, yayınarlan/publiltitika iŝlärln, televideniyaylan, internet resurslarlan) informaııyı literatürada yada konkret yaratmayı bulmaa hem kullanmaa.
- Gagauz dilinin literatür normalarını dialektän ayırmaa.
- Teksttä oluşların hronologiya sıralıına görä annatmaa, kendi bakışını personajların yaptıklarına, türlü olaylara göstermää, kendi pozitiyasını argumentlemää, inandırmaa.
- Kendibaşına okumayı ilerletmää, ana dilini ilerletmäk için türlü sözlüklär kullanmaa.
- Tekstlerdän serbest/bölünmüz lafbirleŝmelerinä, sadä cümlelin paylarına (subyeckt, predikat, bellilik, tamamnik, hallik) sintaksis analizini gerçekleŝtirmää.
- Üürenmäk kontrol hem yaradıcılık işlerini: fikirlemä teksti, anotaııya, mektub-danışmak, dialog, yazdırma (interyer, obyekt), ese, referat, personajın ya literatür kahrmanın karakteristikasını hem türlü gramatika sınışları yazmaa.
- Literar hem nonliterar tekstlerdä türlü okumak strategiyaları kullanmaa.
- Lirik yaratmanın strukturasının elementlerini: ritmika (urguların sıralanması); rifma (sıraların sonunda ses ya kısım uydurulması) identifikaııyalamaa (tanımaa, bellietmää).
- Türlü sözleŝmäk situaııyalarında **pozitiv davranışını** hem hatırlık lefedenerä göstermää.
- Yaşamak paallıklar: gramatika normalarına görä dooru yazmaya sınaşmaa hem yaşamakta kullanmaa.
- Türlü yaratmalar havezlän kurmaa; kendi bakışını açıklamaa.
- Dialogta aktiv payalmaa, gagauz dilinde lafetmää istediini göstermää, söz kulturasını kullanmaa.

Paallıklar:

- Türlü sözleŝmäk situaııyalarında **pozitiv davranışını** hem hatırlık lefedenerä göstermää.
- Yaşamak paallıkları: gramatika normalarına görä dooru yazmaya sınaşmaa hem yaşamakta kullanmaa.
- Türlü yaratmalar havezlän kurmaa; kendi bakışını açıklamaa.
- Dialogta aktiv payalmaa, gagauz dilinde lafetmää istediini göstermää, söz kulturasını kullanmaa.

Söz temalarını kurmak için teklif edil n tekstler

8-ci klas

1. Vatan hem ana dili

Nikolay Baboglu „Masallı toprak”, „Yazımız- z m z”

Gavril Gaydarcı „Saalıcaklan, ana tarafım”

Kosti Vasilioglu „Vatanım-Bucak”

Dionis Tanasoglu „B tt n beni”

Mina K s  „Ayozlu dilim”

Todur Zanet „Atılma dilind n, halkım!”

Vatan i in

Moldova Vatanı

2. B n hem c mn 

Nikolay Tanasoglu „Sofi” (fragment)

Nikolay Baboglu „Demir u”

Gagauz legendası „Bayır oolu”

Kosti Vasilioglu „Pantinin  ekeri”

Nejdet Esir „Dilenci”

Konstantin Kre u „Tilki hem  z m”

Bizim  aredicimiz

Zengin adam.

3. Zaman hem istoriya

Dionis Tanasoglu Uzun kervan romanından fragment „Bitki g  m k”

Dionus Tanasoglu „Uzak ded m”

Dimitri Kara  oban „Eski Bucak”,

Nikolay Baboglu „D n”

Nikolay Baboglu „Mumnar saalık i in” (fragment)

Todur Zanet „A lık kurbannarı” (fragment)

4. Ger eklik hem umut

Bibliya u aklara deyni Yatalak hastanın alı tırması

Nikolay Baboglu „ m r”

Galina Sirkeli „Acızgannık”

Tekst L dvig van Bethoven ( renm k kiyadı)

Tekst Ney  d  nerler  ocuklar? ( renm k kiyadı)

Tekst İnsanın saallı i in ( renm k kiyadı)

Tekst Vasi hem Aleksı ( renm k kiyadı)

Okumak için teklif edil n tekstler

8-ci klas

Gagauz halk yaratmaları (folklor)

Masallar

„Arif tilki”, „Kelc -K lc ”

Gagauz legendası

„Bayır oolu”

Annatmalar

Nikolay Tanasoglu „Sofi” (fragment).

Nikolay Baboglu „Demir u”

Kosti Vasilioglu „Pantinin  ekeri”

Fabula

Konstantin Kre u „Tilki hem  z m”

 iirl r

Dionis Tanasoglu „B utt n beni”, „Uzak ded m”, „D zen t rk s ”*, „Inanım”*

Dimitri Kara  oban „Eski Bucak”, „Saba”, „Temir  i ind ”, „Karı”

Nikolay Baboglu „Masallı toprak”, „Dayma d şlerim  gelir”

Gavril Gaydarcı „Saalıcaklan, ana tarafım”, „B k yaamurun ardına”

StepanKuroglu „ k r m herbir insana”, „Kismetliyim”, „Yıldızlı kaar”, „Saa-selemnik”, „Sızıntılarım”

Kosti Vasilioglu „Vatanım-Bucak”, „Durgun, yolcu”, „Kolada”

Mina K s  „Ana topraam”, „Bana ilin gelir”, „Topraan kokusu”, „Ayozlu dilim”

Todur Zanet „Atılma dilind n, halkım!”, „Ekmek i in s z”, „Zamannay rsın, evim!”

L ba  impo  „Havezlik”, „Yaamurlu hava severim”

Ezber  renm k i in tekstler

A aada verili tekst tiplerini teklif ediler ezber  renm :

VIII-ci klas: 3 lirikalı  ir, epika teksst n fragment (1/2 sayfa).

IX KLAS

Kompetenþiya (subkompetenþiya) birimneri	içindekilii birimneri	Üretim işleri hem produktlar
<p>1.1. Monolog sözünü dialog sözündän ayırtmaa.</p> <p>1.2. Dialog dartşmalarında aktiv olmaa.</p> <p>1.3. Aazdan sözdä gagauz dilinin leksika gramatika normalarını kullanmaa.</p> <p>1.4. Lafetmehtë sintaktiksis işşkilerini dooru kullanmaa.</p> <p>1.5. Kendi fikirini açıklayıp, personajların moral durumnarını yazdırtmaa.</p> <p>1.6. Lafetmehtë söz etiketin kurallarını kullanmaa, lefedenin bakişını esaba almaa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Monolog: annatma teksti, yazdırma teksti, argumentli tekst. • Fikirini açıklayıp, yaratma kurmak. • dialog dartşmalarında kendi bakişını açıklamak hem argumentlemäk. • personajlara harakteristika yapmak. • Öz hem kıynaş maana, ikincili maana. • Sinonimnär, antonimnär; omonimnär, çokmaanalı laflar. • Neologizmaların dooru kullanılması. • Sözdä yannişlikların doordululması. • Lafbirleşmelerin çeşitleri; cümlelerin birsoy payları; bütünneştirci laflar; koyulma laflar, danışmaklar. • Sadä cümle; katlı cümle. • Baalayıcılar hem işşkilik laflar katlı cümle-dä. • Durguçluk nişannarı (punktuaþiya) • Personajların moral hem fizika durumnarı; personajları araştırtmak. <p>Speþifika terminnär:</p> <ul style="list-style-type: none"> - lirika yaratmanın struktura componentleri, - anotaþiya, - diskusiya, debat. 	<p>Sözleşmäk hem işlerin çeşitleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> - monolog hem dialog kurmaa becersinnär; - dartşmalarda kendi fikirini serbest açıklasınnar; - yaratma kursunnar; - sinonimnerin, antonimnerin, omonimnerin yardımınan sözünü zenginnetsinnär; - tekstlerde çokmaanalı laflara analiz yapsınnar; - işdilmiş tekstlerde yannişlikları bulsunnar hem doordusunnar; - metodları, çalınmaları kullanarak, personajlara harakteristika versinnär. <p>Produktlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - monolog, dialog, türlü sözleşmäk situatıyaları, - tekstä sadä hem katlı plan kurmak, - personajların harakteristikası, - şiri ezbelemäk, - artistik yaratmaların janralarını belli etmäk, - artistik kolaylıklarını (alegoriya, metafora, giperbola, epitet, metonimiya, araştırtmak, tekrarlamak, antiteza) bilmäk, - teksttä kimi lafların kıynaş maanasını açıklamak, - şirin struktura elementlerini: rifma, ritmika, - literatura tekstlerinin süjeti, strukturası, epizodları, - cümle paylarının hem cümlelerin teksttä demeklii, koyulma laflar hem cümleläer.

<p>2.1. Literatura hem nonliterar (başka tekst tipleri) tekstlerini tanımaa.</p> <p>2.2. Tekstleri duygulu hem demekli okumaa, öz fikirini annamaa.</p> <p>2.3. Teksti logika semantika fragmentlerinä bölmää, fragmentleri adlamaa.</p> <p>2.4. Literatura tekstlerinin temalarını, baş ideyalarını açıklamaa, başka tekstlerin temalarından, baş ideyalarından araştırmaa.</p> <p>2.5. İki personajı araştırtıp, karakteristika yapmaa; kendi bakışlarını pozitif hem negatif personajlara açıklamaa, yaşamaklan baalanıtı kurmaa.</p> <p>2.6. Okunmuş teksti adlamaa, plan kurmaa, tekstin problemasını belli etmää.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Annatma/lirika tekstlerinin strukturası. • Teksttâ oluşların hronologiya sıralı. • Artistik kolaylıkları (alegoriya, metafora, giperbola, epitet, fonetika tekrarlamaası, yaraştırmaak, antiteza). • Epika hem lirika yaratmalarına (eserlerinä) analiz. • Lirika geroyunun epika geroyundan farkını açıklamaak. • Artistik kolaylıklarını tekstlerdâ identifiikaçıyalamaak (tanısın, bellietsin). • Teksttâ kimi lafların kynaş maanası. • Şiirin struktura elementleri: ritmika (uruların sıralanması); ölçü, rifma (sıraların sonunda ses ya kısım uydurulması). • Epika, lirika, dramatika eserlerin özelli. • Nonliteratura (başka tekst tipleri) tekstläär. • Publiştika, ofițial-izmetçilik stiliindâ tekstläär. • Literatura yaratmalarının semantika strukturası; planın strukturası. • Personajları yazdırmak: moral hem fizik durumnarı. • Cümliä paylarının hem cümlelerin teksttâ demekli; koyulma laflar hem cümleläär. • Arhaizmalar, neologizmalar. Kurulu laflar, katlı laflar. • Literatura tekstlerindâ stilistika elementleri. <p>Speţiffika terminnär:</p> <ul style="list-style-type: none"> - alegoriya, giperbola, antiteza, metonimiya, fonetika tekrarlamaası. 	<p>Sözleşmâk hem işlerin çeşitleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> - epika hem lirika yaratmalarına (eserlerinä) analiz yap-sınnar; - lirika geroyunun epika geroyundan farkını açıklasın-nar; - artistik kolaylıklarını tanısınnar; - lirika yaratmalarının (eserlerinin) strukturasına analiz yap-sınnar; - türlü tekstlerinin stillerini tanısınnar; - tekstleri duygulu okusınnar; temasını öz fikirini süjeti-ni açıklasınnar; - tekstleri fragmentlerä böisünnar; plan kursunnar; her-bir fragmenti adlasınnar; - literatura tekstlerinin temalarını, baş ideyalarını belli etsin-nar; başka tekstlerin temalarından, baş ideyala-rından araştırsınnar; - personajlara karakteristika versin; kendi bakışını açık-lasınnar; - tekstlerdâ dilin zenginnetmâk yollarını belli etsin-nar; literatura yaratmalarda arhaizmaları tanısınnar. <p>Produktlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - epika hem lirika yaratmalarına (eserlerinä) analiz; - artistik kolaylıklarını tanımaak, bellietsmâk; - personajların yaptıklarına analiz; - tekstleri bölmâk, plan kurmaak, bölmüş fragmentleri adlamaak; - personajlara karakteristika; - artistik kolaylıklarını bulmaak; - arhaizmaları tanımaak.
---	---	---

<p>3.1. Tekst kurulmasında dilin orfografiya, punktuatiya, sintaksis kurallarını, prinçiplerini bilimää hem dooru kullanmaa.</p> <p>3.2. Türlü temalara görä tekst kurmaa.</p> <p>3.3. Argumentli tekst yaratmaa.</p> <p>3.4. Literatura yaratmalarının artistik kolaylıklarını duymaa; morfo-sintaksis kategoriyalarını esaba almaa.</p> <p>3.5. Sadä hem katlı cümlelerin soylarını, yazıda onnarda durguçluk nişannarını dooru kullanmaa.</p> <p>3.6. Literatura yaratmalarında sözün zenginnetmäk yollarını izlemää.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sadä cümle, katlı cümle; cümle payları; dalsız katlı hem dallı katlı cümlelä (belliliği dallı cümle, tamannıklı dallı cümle, hallıklı dallı cümle). • Punktuatiya nişannarının dooru kullanılması. • Morfologiya hem sintaksis kurallarını kullanmak. • Kendi fikirini, duygularını yazıda açıklamak. • Oluşların, personajların yazdırılmasında, dil, stil kolaylıklarını kullanmak. • Plan kurmak. • Tekstlerä komentariya yapmak. • Argumentli tekstin strukturası. • Problemasını belli etmäk, çış yapmak. • Türlü temalara görä dartışmalar. <p>Speçifika terminnär:</p> <ul style="list-style-type: none"> - belliliği dallı cümle, - tamannıklı dallı cümle, - hallıklı dallı cümle. 	<p>Sözleşmäk hem işlerin çeşitleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> - cümle paylarına (subyeckt, predikat; bellilik, tamannık, hallık) sintaksis analizini gerçekleştiririnnär; - dalsız katlı hem dallı katlı cümleleri (belliliği dallı cümle, tamannıklı dallı cümle, hallıklı dallı cümle) tekstlerdä tanısınar hem analiz yapısınar; - baalayıcıları hem punktuatiyayı dooru kullanısınar; - verilil temalara görä fikirlemä, yazdırma tekstlerini kursunnar, fikirini açıklasınar; tekstlerä komentariya yapısınar; - kurulu tekstlerdä fikir baallantıları gerçekleştiririnnär; - tekstleri strukturayca kursunnar: kompozitiya, oluşların ilerlemesi, kulminaçiya, çış yapısınar; <p>Produktlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - fikirlemä tekst kurmak; - cümle paylarına sintaksis analizi; - tekstlerä komentariya; - kurulu tekstledä fikirin baallantısı; - kurulu tekstlerin dooru strukturası.
<p>4.1. Yaşamak situatiyalarda dialog hem manalog sözünü kullanmaa.</p> <p>4.2. Söz kulturasının (etiketini) kurallarını bilimää.</p> <p>4.3. Literaturanın rolunu real yaşamakta annamaa, yaratmalarda etika hem kultura paallılıklarını tanımaa, belli etmää.</p> <p>4.4. Lafetmehtë kendi bakışını, kayıllını, inkäriini göstermää.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Monologta ya dialogta idevaları hem Argumentleri kabul etmäk. • Dialogta aktiv pay almak. • Fikirini serbest açıklamak. • Dialogu devam etmäk; nonverbal (başka sözleşmäk tipleri) elementlerini (mimika, jest) kullanmak. • Dialogta karşılık bakışını açıklamak; • Türlü tekst tipleri hem stilleri; • Yaratmalarda etika hem kultura paallılıklarını identifikaçiyalamak; • Analiz yapmak becermelerini yaşamakta uygun kullanmak; 	<p>Sözleşmäk hem işlerin çeşitleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dialog dartışmalarında aktiv pay alsınar; - yaşamak situatiyalarında dialog hem monolog sözünü kullanabilisinnär; - nonverbal elementleri sözdä kullanısınar (mimika, jest); - farklı temalara görä yaratmalar kursunnar; - nonliteratura yaratmaları (yalvarım, bildirim, kurikulum Vitae/SV-i) kursunnar; - sözünü zenginnetsinnär; - yaratmalarda etika hem kultura paallılıklarını açıklasınar;

<p>4.5. Yaratmadaki personajların yaptıklarını kantara koymaa.</p> <p>4.6. Zanaat ayırmasında kendi yolunu bulmaa, literatura personajların örneklerini esaba alma.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Türlü yaratmalar havezlään kurmak; • Kendibaşına okumayı iletmetmäk. <p>Speşifika terminnär:</p> <ul style="list-style-type: none"> - referat, - yalvarım, bildirim, - kurikulum Vitae/SV-I. 	<ul style="list-style-type: none"> - analiz kendi bilgilerinä yapsınnar, yaşamakta becermelerini uygun kullansınnar; - türlü yaratmalar havezlään kursunnar. <p>Produktlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dialogta aktiv payalmak, fikirini serbest açıklamak; - türlü tekst tiplerini annamak; - türlü tekst stilleri bilimäk; - yaratmaları havezlään kurmak; - kendi bakışını açıklamak; - kendibaşına okumayı iletmetmäk.
<p>5.1. Okunmuş hem annadılmış millet kontekstin içindekiini annayıp – kabletm.</p> <p>5.2. Türlü tip tekstlerin içindekiini dikatlı seslemää, sözlü informatıyasının öz fikirini, temasını, strukturasını, işlemin iletlenmesini annamaa.</p> <p>5.3. Kendi fikirini açıklayıp, personajların moral durumlarını yazdırmaa, harakteristika yapmaa.</p> <p>5.4. İşdilmiş tekstin leksika-gramatika özelliklerini hesaba almaa.</p> <p>5.5. Türlü sözleşmäk komunikaşısında payalannara kıymetlik hem tolerantlık göstermää.</p> <p>5.6. Predmetin içindekiini görä kimi işdilmiş şuurlerin ya proza yaratmaların belliedili paylarını ezber üürenmää.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü informatıyasının öz lafları. • Yazdırma tekstläer. • Türlü temalara görä dialoglar. • Aazdan sözdä nonverbal elementleri. • Lafetmektä nonverbal elementlerinin kullanıılması. • Literatura normaları. • Halk lafetmesinin özellikleri. • Sözlü informatıyasında sintaktiksis ilişkilerini hesaba almak. • Türlü tip tekstlerin problemları. • Sadä hem katlı planın strukturası; • Personajların moral hem fizik durumlarını. Personajları araştırmak. • Grupada işlärkän, başkasını dikatlı seslemäk. • Monologta ya dialogta ideyaları hem argumentleri kabletmäk. • Dialogta aktiv pay almak, fikirini serbest açıklamak. <p>Speşifika terminnär:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tezis, - argument 	<p>Sözleşmäk hem işlerin çeşitleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> - okunmuş tekstlerin tiplerini bellietsinnär, baş ideyasını, temasını, strukturasını, özelliini açıklasınnar; - nonverbal elementlerini adekvat kullansınnar; - sözdä literatura normalarını dooru kullansınnar; - cümleleri sintaksisä görä dooru kursunnar; - tekstlerin içindekiiniä sadä hem katlı plan ursunnar; - metodları, çalımnarı kullanarak, personajlara harakteristika versinnär; - grupada işlemää becersinnär; - dialog, monolog sözünü kursunnar. <p>Produktlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tekstlerin tiplerini ayırmak, - nonverbal elementlerin kullanıılmak, - sadä hem katlı cümleleri kurmak, - personajlara harakteristika, - dialogta aktiv payalmak, - fikirini açıklayıp, yaratma kurmak, - dialogta profesindä kendi bakışını açıklamak, - frazeologiya konstruktıyalarının sözdä kullanıılmak.

Yılın bitkisinde son bilgiler hem becermeler:

- Grupada işlärkän, dikatlı seslemää.
 - Monologta ya dialogta ideyalari hem argumentleri kabul etmää.
 - Dialogta aktiv pay almaa, fikirini serbest açıklamaa; dialog, monolog sözünü kurmaa.
 - Kendibaşına okumayı ilerletmää; yaratmalarda etika hem kultura paallıklarını identifiqatıyalamaa (tanımaa, belli etmää).
 - Literara hem nonliterar (başka tekst tipleri) tekstlerdä etika hem kultura elementleri; kendi bakışını açıklamaa.
 - Orfografiya prinçiplerini yazıda (takrir yazmasında, fikirini açıklamasında, kiyat yazmasında h.b.) yannışlıksız kullanılmaa.
 - Yazıda gagauz dilinin gramatika normalarını dooru kullanmaa; tekstlerdä yannışlıkları tanımaa hem doorutmaa.
 - Nonliteratura tekstleri (referat, yalvarım, bildirim, kurikulum vıtaøsv-i) tanımaa hem kurmaa becermää.
- Paallıklar:**
- Uygun komunikativ davranış durumunda seslemäk prinçiplerini kullanmak, informatıyanın kabul etmää meraklandını göstermää.
 - Dialogta uygun ilişkilär kurmaa; kendi fikirinin açıklamasında sesleyenlerin dikatını çekmää.
 - Kendibaşına okumayı ilerletmää; yaratmalarda etika hem kultura paallıklarını identifiqatıyalamaa (tanımaa, belli etmää); analiz yapmaa, becermelerini yaşamakta uygun kullanmaa.

Söz temalarını kurmak için teklif edil n tekstl r

9-cu klas

1. Vatan hem ana dili

Dionis Tanasoglu „Bitki g çm k” („Uzun kervan” romandan fragment)

Dimitri Kara  oban „Bir  ift  arık”, „İht r”, „Oolum, oolum”, „Geldim yoldan dingin b n”

Stepan Kuroglu „Harmanda”, „Allaa adamı”

Kosti Vasilioglu „K   kl m”, „Anam”, „T t ”, „Alatlama fenalık yapmaa”, „Sana bu  i-
 ekl r”

Todur Zanet „Der yl n s zle m k”, „Malinin mezarında”, „Aa lık”, „ izil r”

Todur Marinoglu „Uursuz Dok na”, „Vatanım”, „Ana dilim”, „ m r”

Nikolay Baboglu. „Oglanın legendası”

Gavril Gaydarca „ orek”, „Zor yolu kismet”

Mina K s  „Turnalar”, „Ba  yol”, „Dostla tm”

Petri  ebotar „Adamaklar”, „Bulmadım”

Vasi Filioglu „Saba zamanında”, „ e m ”, „Budur ya amak”

L ba  impoe  „D nn  kantarı”

Oli Radova „Mamu i in s z”

Petri Moyse „Acı hem tatlı”, „Biyaz yortu”, „Evlenm k”

2. Zanaat edenm k i in yollar

Nikolay Tanasoglu „Sofi” (fragment)

Nikolay Baboglu „Kulil r”, „Allahın izininn n”, „Manu ”

3. Artist hem poetika inc zanaati

Dimitri Kara  oban „İnanırılmadık”

Nikolay Baboglu „Tanaslan Nadi”

4. G zellik hem sevda

Nikolay Baboglu „Tanaslan Nadi”

Dimitri Kara  oban „Bobayı dola mak”

Petri  ebotar „Bakı ”

Mariya Mercanka „Mene a – sevda simvolu”

Okumak i in teklif edil n tekstl r

9-cu klas

Roman

Dionis Tanasoglu „Uzun kervan” romanından fragment „Bitki g çm k”

Annatmalar

NikolayTanasoglu „Sofi” (fragment)

Dimitri Kara Çoban „Bir çift çarık”, „İnandırılmadık”, „İhtâr”

Nikolay Baboglu „Tanaslan Nadi”, „Kulilär”

Stepan Kuroglu „Harmanda”

Kosti Vasilioglu „Küçüklüüm” (seçili paylar: „Satılık-Hacı”, „Anam”, „Tätü”)

Todur Zanet „Deräylän sözleşmäk”, „Malinin mezarında”

Todur Marinoglu „Uursuz Dokäna”

Poema

Nikolay Baboglu „Oglanın legendası”

Şiirlär

Dimitri Kara Çoban „Oolum, oolum”, „Geldim yoldan dingin bän”

Gavril Gaydarcı „Çörek”, „Zor yolu kismet”

Stepan Kuroglu „Allaa adamı”

Kosti Vasilioglu „Atlama fenalık yapmaa”, „Sana bu çiçeklär”

Mina Kösä „Turnalar”, „Baş yol”, „Dostlaştım”

Petri Çebotar „Adamaklar”, „Bulmadım”, „Bakış”

Todur Zanet „Aaçlık”, „Çizilär”

Todur Marinoglu „Vatanım”, „Ana dilim”, „Ömür”

Vasi Filioglu „Saba zamanında”, „Çeşmä”, „Budur yaşamak”

Lüba Çimpoeş „Dünnä kantarı”

Oli Radova „Mamu için söz”

Petri Moyse „Acı hem tatlı”, „Biyaz yortu”, „Evlenmäk”

Ezber üürenmäk için tekstlär

Aşaada verili tekst tiplerini teklif ediler ezber üürenmää:

IX-cu klas: 1-är lirikalı şiir yada epika teksttän fragment herbir literatüra temasınandan.

V. „GAGAUZ DİLİ HEM LİTERATURA” PREDMETİN METODİKA TEMELİ

Metodika teklifleri gagauz dilinin hem literaturanın öğrenmesinde predmetin kompetençiyalarına baalı. Nasıl da biliner, gagauz dili mutlaka öğrenilän bir predmet.

Gumanitar üretmesinä bakarak, tehnologiyaların kullanılması metodikaya karşı gitmeer, bilim gibi olarak, ama üretmeyi bir incäzanaat gibi gösterer, angısına görä üretici läözüm bilsin türlü-türlü metodları hem kolaylıkları, uşaklara öğrenmök materialını vermää deyni. Bundan kaarä, büünkü lişeylerde bu tehnologiyalar şindiki insan topluluun yaşamasında türlü informativ sistemalarına görä bir eni „üretmök süretini” göstererler, angıları gagauz dilinin hem literaturasının gagauz üretmesinde üredicilerä büyük yardım vereceklär. Büünkü gündä üretici, incäzanaat içindekisinin speşifikasını bozmayarak, läözüm şkola üretmesinin büünkü tehnologiya başarılarını esaba alsın.

Belliedili seçilmiş tehnologiyalar işleerlär aşaaada verili prinçtiplerä görä:

- üretici gimnaziya öğrenicilerin dil hem literatura ilerlemök uuruunu, onnarın becermeklerini, intereslerini läözüm esaba alsın;
- öğrenilän tekstinin estetika özelliklerine orientir yapması;
- gagauz dili literatura üretmesinin neetlerine hem standartlarına görä üretmök tehnologiyalarını seçmök;
- urokların çeşitli tiplerinä görä üretmök tehnologiyalarını seçmök.

Gimnaziya klaslarında gagauz dilinin üretmesinde hem kognitiv, hem refleksiv, hem komunikativ çalışmak soyları teklif edilerlär.

Kognitiv soylarının aşaaada verili tipleri var:

- artistik faktların bellietmesi hem onnarın konkret literatura tekstinin işlemesinde maana annaması;
- yaratmanın istoriya-literatura hem belliedili asirin kontekstinde analiz yapması becermekleri;
- literatura teoriesinin bakışına görä çıkışların hem gipotezaların argumentaşıyası;
- kendibaşına okumaa deyni literatura yaratmaların hem kritika statyaların seçilmesi;
- toplanılmış hem kontrol edilmiş literatura materialların sistematişyası;
- artistik olayların analizi.

Refleksiv (yaradıcı) soylarının bölä tipleri var:

- lişeyistlerin yaradıcı bakışların ilerlemesi;
- literatura yaratmasının analiz metodların bilmesi;
- literatura alayında yaradıcı davaları (yaratmalar, testlär, reşenziyalar, kritika statyaları, monologlar-fikirlemelär, eselär h.b.);

- bilim-aaraştırıcı karakterindä davalar (referatlar, tezislar, nasaatların hem haberlerin hazırlaması).

Üörenmök soylarının bölä tipleri var:

- kişiläarasında dayanmak temelindä davranmakların kurulması;
- artistik tekstinin kolektiv analiz yapmasında dialogların, polilogların, polemikaların götürmök becermekleri;
- verili literatūra olayına avtorun pozitşiyasını başka avtorların bakışlarınınan yaraştırması;
- kişinin farklı soşial yaşamasının hepsindä sferalarında aazdan hem yazılı literatūra sözlerinin ilerlemesi.

Kantarlamak, kurikulumun bölünmöz payıdır. Kantarlamak kazanılmış bilgileri, becermekleri bellietmöz yardım eder. Kantarlamak olabilir: *uroon herbir etapında, temanın sonunda kontrol işi yada testlemök, final (ekzamen), okul kontrol işi* (üöredici okul kontrol işini verer), *dışardan gelän kontrol işi* (Üöretmök Bakannı kontrol işini verer), *aazdan (sözlü), yazılı*.

Bitki vakıt üöretmök proşesindä oldu büyük diişilmekler. Üöredicilerdän isteniler, ki üöretsinnär hem terbietsinnär becerikli, talantlı uşakları, üöreniciler dä diil sade bilsinnär, ama becersinnär faydalı kullanmaa üörenilmişşi yaşamakta. Bunnar tamannansinnar deyni, üöredici türlü kantarlamak metodları, tehnologiyaları hem formaları läözim kullansın.

Ne o kantarlamak?

- O bir sıkı baalantı üöredicinin hem üörenicinin arasında, angısı verer haber üörediciyä, angı uurda gerçeklendi koyulmuş subkompetenşiyalar hem gösterer üörenicilerin bilgilerin, becermeklerin, başarıların uuruunu;
- O bir proşes, angısı yaraştırêr real sonuçları standartlarla hem subkompetenşiyalarla;
- Üörenicilerin aktiv çalışması üörenmök proşesindä.

Kantarlamanın neetleri:

- Belli etmöz üörenicilerin becermök uurlarını;
- Annamaa yannişlıkların sebepini;
- Doorutmaa üöredicinin hem üörenicilerin çalışmasını üöretmök proşesindä.

Kantarlamanın funkşiyaları:

- ✓ **Üöretmök** – verer stimül üörenmektä, yardım eder genişletmöz hem zeedelemöz bilgileri;
- ✓ **Terbietmök** – düzer üörenicilerdä dooru bakış üöretmök proşesinä.
- ✓ **Diagnostik** – izleer üörenicilerdä bilgilerin kalitesini üöretmök proşesin etaplarında.

- ✓ **Doorudan** – doorudêr üürenicilerin fikir çalışmasını ölä, ki annasinnar üüretmâk proşesini hem kantarlasinnar kendi bilgilerini.

Kantarlamanın davaları:

- Göstermää üürenicilerin becermeklerini, ama diil yannışlıkları.
- İzlemää üürenicilerin individual ilerlemesini.
- Üüretmää üürenicileri kendi-kendilerini kantarlamaa.
- Motivlemää üürenicileri görmää kendi yannışlıklarını hem çözülmâk yolunu üüretmâk proşesindä.
- Kurmaa baalantı üüredicinin, üürenicinin hem anaların-bobaların arasında.

En önemni üürenicilerä deyni şkolada o – başarılar. Bunun için uşaklar läüzim becersinnär kantarlamaa kendi bilgilerini hem yaraştırabilisinnär üüredicinin notasinnan. Zamandaş kantarlamak läüzim olsun annaşılı nicä üürediciyä, ölä däüüreniciyä hem ana-ya-bobaya

GHID DE IMPLEMENTARE A CURRICULUMULUI DISCIPLINAR

Beşinci klaslarda üürenicilär herbir predmetin artık sistemni kursunu **üürenmää** baş-lêêrlar.

Eni kurulmuş kurikulumuma görä gagauz dilindä üüretmäk-üürenmäk-terbietmäk kontepteşiyası isteer, ki ana dili üürenilsin diil bilmäk için sade, ama taa çok kullanmak için herbir erdä. Onun için **üürenicilerä lääzım verilsin hertarafça bilgi: gramatika-orfografiya** tarafından.

Büünkü gündä gagauz dili hem okumak literaturası gimnaziya klaslarında ayırı bir predmet gibi üüreniler. O bir önemni faktor üüretmäk-terbietmäk proşesin ilerletmesindä, angısının baş neeti ölä üüretmää hem terbietmää üürenicileri, ki onnar büüdükçä kendi kişiliini bu dünnedä bilsinnär, duysunnar, annasınnar, üüsek morallı haliz insan olarak.

Gimnaziya klaslarına deyni kurikulum (V-IX klaslar) eni didaktika kontepteşiyasına görä kurulêr, angısı, bir taraftan, dil, sözleşmäk, komunikativ-işlem, funkşional hem kultura istediklerinä dayanêr hem baalanêr; başka taraftan, artistik literaturası - bir önemni kolaylık dünneyi hem insanın yaşamasını, insanın kendiliini annamaa deyni. Kultura, estetika uurun üüseklii okumakta, dildä, komunikativ hem söz kompetenşiyasının ilerletmesindä en önemniydir. Onnarı halizlendirmää deyni kurikulumda genel, aradaki, başka predmetlärlän baalantılı kompetenşiyaları hem eni didaktika teknolojiyaları açık belliedili.

En büyük diişiklik o, ani „Gagauz dili hem literaturaa” predmeti gimnaziya klaslarında birerdä verilecek, integrir kursu gibi. Kiyatlar da eniyçä (eni kurikulumuna görä) düzülecek.

Üüredicilerin dikatlarını çekeriz, ki literaturaa tekstleri kurikulumda verili teklif gibi. Üüredici olur seçsin onnarı, angıları, onun bakışına görä, taa dolu hem dooru açıklayacak hem tamannayacak koyulu davaları. Literaturaa yaratmalarını, neredä milletin istoriyası, kulturası hem adetleri – bu üç büyük dayak, angılarının üstündä, angılarına görä herbir millet (büük yada küçük olsun): gagauzlar da, moldovannar da, ruslar da, - kurêrlar kendi kiyatlarını, dilini, literaturasını, oyunlarını hem türkülerini, sıralarını hem yaşamasını da. Yaratmaları, angıları üürederlär üürenicileri sevsinnär kendi dilini hem da başka dillerä saygı gösterevinnär.

Modernizat edili kurikulumuma görä üüretmäk/üürenmäk kiyatları da diişilecek. Hem da metodika uurunda üüredicilerä yardımcı olmak için bir eni GİD (“Gagauz dili hem literaturaa” 5-9 klaslara deyni) hazırlamaa karar alındı.

Düşüneriz, ki bu GİD (metodika teklifleri) üüredicilerä taa bir ii orientir olacek, kurikulumnarı kendi işindä dooru hem dolu kullanmaa. Faydalı olur bu GİD kalendar (uzun vakıda deyni didaktika plannaması) hem urok plannarını (kısaa vakıda deyni didaktika plannaması) yazmakta hem da üüretmäk kiyadını kullanarkan, üüsek, profesional uurunda, 5-9 klaslarında üürenicilerä gagauz dili hem literaturada bilgileri vermektä.

GİD verir herbir uroon lääzımını metodlarını kullanmaa, onnarı logikayca düzmää, üürencilerin bilgilerini derindän kontrol etmää hem kantarlamaa.

Bu GİDin neetleri, davaları, predmetlerin içindekilii, kursun metodologiyası hem kantarlamak teklifleri gimnaziya klaslarına deyni speşifikalarını göstermää hem da derin bilgileri vermää.

Enilenmiş kurikulumu görä kantarlamak-notalamak strategiyaları kriterial kantarlamak-notalamak formasında verili.

Eni metodika tekliflerindä (GİDtä) üüretmäk tehnologiyaları hem kantarlamak strategiyaları verili.

GİDin praktika sayfalarında örnekləri üüredicilər, urokların (derslerin) proektlerini düzärkän, kullanabilirlär.

1. „GAGAUZ DİLİ HEM LİTERATURA” PREDMETİN KURİKULUMU

1.1. „Gagauz dili hem literatura” predmetin didaktika konteptyyası

Gagauz dili başka gumanitar predmetlerin arasında önemni eri kaplêêr, çünkü uşaan büütmäk, terbietmäk, üüretmäk hem becermeklerini kurmak proşesindä ana dilindän paalı yoktur. Ana dili üüreniciyi bilgi-terbietmäk tarafından ilerleder, hazırlêêr onu insan arasında yaşamaa, biri-birinnän annaşmaa.

Sözleşmektä dil bilmesi – en paalı, en läüzimni. Uşak büüyärkän, ana dili ona yardımêêr annamaa, kimdir o, tanımaa kendi erini bu dünnedä, kendi kişiliini. Ana dilinin kolayınnan şkolacı üürener kullanmaa dedelerimizin yaşamak sıralarını, adetlerini. Ana dili yardımêêr taa derindän annamaa, beenmää hem sevmää kendi duuma tarafını, anasını-bobasını, senselerini. Dil açêr adama öla yaşamak, dünnä gözelliklerini, paalılıklarını, angılarını o dilsiz, sözleşmeksiz, araştırmaksız hiç birkerä bilä annayamayaceydı.

Kurikulum üüretmesindä ilk erä diştiplinanın neetlerini koyêr, diil diştiplinanın için-dekiliini.

Gagauz dilinin hem literaturanın üüretmäk/üürenmäk proşesinin baş neeti, ki etişmää Moldovadaki hem Evropadaki üüretmäk/üürenmäk uurlarına, tamannamaa gagauz dilinin standartlarını. Bu diştiplinanın konteptyyasında isteniler, ki ana dili üürenilsin diil sade orfografiya kurallarını bilmäk için, ama taa çok sözleşmäk için, taa çok sözü kullanmak için. Gagauz dili läüzim üürenilsin ölä, ki olsun nicä kullanmaa onu praktika işlerindä, yaşamanın herbir situaşiyasında.

Gagauz dilinin hem literaturanın predmeti üürenärkän, yıl-yıldan şkolacıların sözleşlerini läüzim ilerletsinnär, taa dolu, taa zengin onnarın lafetmesini leksika tarafından yap-sınнар, ki şkolacılar bilsinnär ana dilini kullanmaa diil sade derstä, şkolada, ama sokakta da, evdä dä, herbir iştä dä, topluşlarda da, takrir hem yaratma yazmaklarında da.

Üürenicilär ana dilini dooru becersinnär kullanmaa, ana dilindä kendi fikirlerini becersinnär açıklamaa, ana dilindä kendi üüsek duygularını, ürek dalgalanmasını, can sıklılını söyleyläbilsinnär, herbir adamın sözünä söz bulsunнар – budur gagauz dilinin, en önemni **üüretmäk/üürenmäk printipi**. Bundan başka gagauz dilinin hem literaturanın üüretim proşesindä başka da printiplär gerçeklener:

- **bilim printipi:** artistik yaratmaların analizi hem dil teoriyasının materialları läüzim bilim tarafından bakılsınнар, üürenicilerin bilgileri üüsek uurda olsunнар deyni. Buna deyni üüredicilerin dä bilgileri läüzim kaavi hem derin olsunнар, angısına büyük yardım bu kurikulum verer;
- **perspektiva printipi:** üüredici läüzim uroklarda devamnı işlesin o üürenicilärlän, angıları kendi yaşamasını ana dilinä baalayacak, angıları gelän zamannarda gaga-

uz dili hem literatūra üüredicisi olacek, angları ana dili problemalarının çözmeginä katılacak, dil hem literatūra uurunda aaraştırmalarlan zanaatlanacak;

- **teoriyanın praktikaylan baalaşmak prinţiipi:** kabul edilmiş teoriya bilgileri praktikada kullanılacaklar, açan üürenicilär onnari hergünkü lafetmesindä kullanacaklar, dooru yazmaa bileceklär hem becereceklär;
- **yaşamanın hem incäzanaatın aralarında baalantı prinţiipi:** bu prinţiipä görä üürenicilerdä kreativlik kompetenşiyaları terbiyebilecek, oluşturulacak, üürenicilär becereceklär ayırtmaa yaşamanın gözäl taraflarını kötü taraflarından;
- **göstermek prinţiipi:** üüredici hem okulcuların sözlüünü zenginneder, hem onnari estetika tarafından terbiyeder, hem üüreder kendi düşünmeklerini, bakışlarını, fikirlerini serbest hem logikayca dooru açıklamaa;
- **semantika prinţiipi:** üürenicilerin sözü zenginnensin, dil birimnerinin maanaları annaşılı olsun diil sade konteksttä, ama kontekstän ayırı da;
- **janra hem stilistika prinţiipi:** izleer, ki üürenicilerin aazdan hem yazılı sözleşmesi ilerlensin hem düzgün olsun;
- **sözleşmek prinţiipi:** dili nicä bir sözleşmek kolaylıını kullanacaklar;
- **aktiv aaraştırmak prinţiipi:** aaraştırmak eni informaşiyayı, üürenicilär kendi bilgilerini, becermeklerini gagauz dilindä hem literatürada üüsek uura kaldıracaklar;
- **autoterbiyemäk prinţiipi** temellener ona, ki kabuledilmiş bilgileri üürenicilär kendi-kendilerinin terbiyemesini, kendi-kendilerinin ruh, annamak, seslemäk becermeklerini zenginnetsinnär.

Gagauz dilinin üüretmesindä, nicä dä başka dişiplinaların üüretmesindä, mutlak läüzüm olsun terbiyemäk proşesi, angısında hesaba alınacak bu neetlär: ana dilinä, ana tarafına, halkımıza, Vatanımıza sevda duygularını uyandırmaa, oluşturmaa; terbiyemää çalışkannık, mukayetlik, işi, üürenmeyi sevmäk, terbiyemää moral zenginniini: okulcular olsunnar namuzlu, cana yakın, yalpak, analarına-bobalarına hatır gütsünnär, sevsinnär kafadarlarını, dostluu; ana dilinin hem literatüranın yardımınnan üüretmää okulcuları, sevsinnär halkların etika hem estetika paallıklarını, tanısınnar dünnänın gözelliklerini, dayanmasınnar acı, fena lafa; terbiyemää sevda sport iilenmesinä, şkolacılar bilsinnär, nicä saalını korumaa.

Gagauz dilinin üürenilmesindä üç aspekt aynalanêr:

- **sözleşmek** (çünkü okulun en önemni neeti, ki üürenicileri üüretmää sözleşmää);
- **dilin materialı** hem **dilin sisteması** (bu iki aspekt sözleşmenin temelini kurêrlar).

Serbest sözleşmektä gagauz dilindä üürenicilerin yaradıcılı hem, nicä açıklanmış informaşiyayı annadılar, belli olêr.

Gagauz dilinin hem literatüranın üürenilmesi gimnaziya basamaanda izleer, ki lingvistika bilimnerinä temellenip, üürenicilerin , aazdan hem yazılı sözleşmesi ilerlensin hem üürenicilär dooru gramatika hem literatūra tarafından fikirlerini açıklasınnar, kendi hem başka insannarın sözüne kritika yapsınnar.

1.2. İnovaþiya tehnologiyalarına gra retim

Zamandaş retim pedagogika tehnologiyaları

Zamandaş Őartlarında peydalanr lazımık kurmaa Şkolacıların retmk metodikasını, kullanarak eni informaþya tehnologiyalarını.

Taa var nic belli etm gagauz dili uroklarında **modulü gr retmk tehnologiyasını**. Yok lazımık inandırmmaa renicileri, ani pedagogika praktikasında pek önemni, nekadar taa çok iliŐtirn retmk metodikaları olsun, angıları vereceklr garantiya selsin renmk proþesin kalitesi.

Bu neetleri tamannamaa deyni, var nic yardımnasın modul retmenin tehnologiyası, angısı verer kolaylık ilerlensin renicilerin renmk hem özel tarafları. Bu tehnologiyanın önemni zellii – onun integraþya kalitesi, zer modul – içindekiliin hem tehnologiyanın btnnk birlii, onun renmesi gerçeklener toplam tehnologiyalarından. Modul retmenin özü: renn taa çok kendibaşına var nic işlesin, verilmiş ona individual retmk programasınnan, angısına girer informaþya bankı. Bir modul var nic sayılsın nic retmk programası, iindekiliin, retmk metodlarına hem kendibaşına çalışmak uuruna gor olsun individual.

Onun ayırılması:

İlk, retmenin içindekili gösteriler kendibaşına biln iŐlem kiŐiy. Herbir renici kableder redicidn nasaatları yazmak formasında – nic taa ii iŐlem, nered bulmaa lazımını renmk materialını h.b.

İkinci, konuşmak forması düşer redicinin hem renicinin arasında.

nc, renici çok vakit işleer kendibaşına, üürener plan yapmaa, kendini kontrol etm, notalamaa. Bu verer kolaylık duymaa kendini çalışmada.

Ne lazım yapsın redici modul retmesin gem deyni?

- Kursun modul programası lazım olsun didaktika neetindn hem modullerin toplamından.
- Oluştursun toplam didaktika neetini iki uurlan:
 - ✓ renmk içindekiliin annamak uuru;
 - ✓ renmk içindekiliin ileri dooru kullanmak uuru.

Pek nemni sayılır baalantılı prinþipi (redici-renici-redici), zer bir d önderlik yok nic olsun kontrolsuz, analizsiz hem doorultmalarsız.

retmk kontrolun kuralları:

1. Herbir modulün nnd lazım yapmaa renicilerin bilgi hem becermk „giriş” kontrolunu, bilm deyni nasıl uşak enseybilecek eni modulü. Bunu hesaba alarak, eni iş uşak için dzm. Kontrol formaları var nic olsunnar türlü-türlü: oynunar, terminologiya hem orfografiy diktantları h.b.
2. Herbir renmk elementin bitkisind kontrol yapmaa.
3. İŞi bitirdiktn sora, kullanmaa „ıkış” kontrolünü, angısı lazım göstersin modulün annamak uurunu.

li başarılar olsunar deyni, lääzım tamannamaa te bu istedikleri:

- Üürenmenin içindekilii lääzım gösterilsin ölä, ki üürenici faydalı bu içindekilii aarasın;
- Pek ii, açan üüredici sözleşecek üürenicilärlän, ki o doorutsun onnarı ii başarılara.
- Herbir modulün kartalarında lääzım olsun filalar metodika nasaatlarınnan üüreniciyä deyni hem boş erlärlän üürenicilerin soruşlarını yazmak için.

„Filadan informaşiyaya” analiz yapıp, üüredici var nicä yapsın çıkış, nicä annaşıldı material, ne annaşılmağı, neyi lääzım hesaba almaa öbür urokta. Modullän işlemektä en önemni dava – oluşturmaa uşakta kolaylıkları kendi ilerlemesinin geleceeni görmää. Bunun için kullanılêr reyting sistemasi.

Reyting – o bir sayı sistemasi, angısı çıkarılêr, toplayıp hepsi kabledilmiş notaları bireri. Herbir üürenici görer, nesoy iş o lääzım yapsın, etişsin üüsek sonuçlara deyni. Modul üüretmesindä herbir üürenici aktiv katlêr üürenmäk çalışmalarına. Modullerin kullanmasında tamannanêr kontrolun hem kendi-kendini kontrolun individualizaşiyası. Pek önemni, ani üürenicinin var kolaylı kendini gerçekleştirsin da bu yardım eder üürenmenin motivaşiyasına. Bu üüretmäk sistemasi verer garantiya herbir üüreniciyä: annasın üüretmäk standartını hem ilerlesin üüretmenin uurunda.

Büünkü gündä okullara lääzım üüretmäk tehnologiyaları, angıları hazırlêrlar herbir üüreniciyi kendibaşına herbir informaşiyayı üürensinnär hem vererlär kolaylık edenmää praktika becermeklerini. Haliz busoy sayılêr modul üüretmenin tehnologiyası. Modulun kullanması 5-ci klasta annadılêr. Açıklanêr, ki üürenmäk materialı kolay bölüner birkaç büyük bloklara. Neylän „modul” urokları ayırlêrlar adetçelerdän?

Uroktan ileri üüredici ayırêr içindekilii, böler onu modullerä hem, ne en önemni, gösterer herbir moduldä sonuçları, angılarını üürenici lääzım tamannasın.

Herbir tehnologiyä kartasında nişannanêr tema, koyulêr üürenmäk davası, konkret sıralanêrlar bilgilär, becermeklär, angılarını lääzım kebletsin üürenici. Tehnologiyä kartası kurulêr üürenmäk elementindän. Üürenmäk elementleri adetçä olêrlar 6-9 element, en önemni bunnar:

- Uroon temasinnan hem davalarınnan tanışmak, herbir üüreniciylän individual davalarını hem neetlerini açıklamak, koymak.
- Bir klasta üürenän uşaklara, uurlarına görä material hazırlamaa yardım etmek.
- Üüredicinin kontrolu.
- Herbir üürenicinin üürenmäk çalışmaların davalarını hem neetlerini notalamak.
- En büyük zorluk üüredici için, ani hazırlayarkan uroon kartasını, o lääzım açık fikirlesin, nesoy konkret üürenmäk sonuçları herbir urokta kebledecek herbir üürenici, da bundan sora kursun plan, koyulmuş neetleri tamannamaa deyni.

Modullerä görä iş verer kolaylık üürenicilerä kabletmää kaavi bilgileri hem bundan kaarä diiştirmää ilişkileri üüredicinin hem üürenicinin arasında, uyandırarak onnarı programaya görä individual işlesinnär.

Urokların götürmök sınaşmakları göstererlär, ani üürenicilär taa başarlı üürenerlär materialı. Ama en önemni, orta klaslarda uşaklar üürenerlär çalışmaların kuruluşunu, türlü soruşların kararmasını. Üürenerlär davaları koymaa, neetleri, tamannamaa hem da kendibaşına kabletmää bilgileri. Aaraştırarak temayı, onnar hem kendibaşına işleerlär verilmiş plana görä, hem dä doorudêrlar, tamannêêrlar onu. Modul tehnologiyası verer kolaylık üürenicilerä çıkkmaa eni, yaradıcı çalışmak uuru.

Üüredici göstermeer, ama nasaat verer, konsultaşıya yapêr, yardım eder üüreniciyâ kurmaa hem annayabilmää kendi çalışmalarını.

Tamannanêr herbir „üürenmenin“ baş neeti – becermää kendibaşına işlemää.

Biliner taa bir eni tehnologiya üüretmök sistemasında nicä „**Portfolio**“. Tehnologiyalar, angıları birleşerlär adlan „Portfolio“ yardım ederlär oluşturulsun lââzımını refleksiya sınışları.

„Portfolio“ – o bir tertip, üürenicinin kendi üürenmesini, yaradıcı çalışmasını notalamak için. Bu – üürenicilerin kendibaşına işlerin komplekti. Bu dokument komplekti üürediciylän hazırlanarkan, hesaba alınêr:

- „Portfolio“ için materialı dooru parametralara görä ayırmak.
- Anketayı analar-bobalar doldurêrlar, bu verer taa yakın üürenicinin işlerinnän tanışmaa.

Üürenici havezinä görä yada üüredicinin işinä görä ayrêr kendi „Portfolio“ işlerini, angılarını yaptı urokta kendibaşına (kontrol işleri, testlär, yaratmalar h.b.) yada evdä (evdeki işleri), klasdışandakı işindä (proyektlär, referatlar h.b.). Ayırmak olêr ya bir predmetä görä, yada birkaç. Bütün ayda yapılan işlär, ilerdän gösterilerlär üüreniciylän, açıklayarak, neçin o sayêr, ani lââzım ayırmaa maasuz bu işleri. Üürenici herbir işä yapêr kısından komentariya: ne onda başarlı oldu bu iştä hem ne dä olmadı; kayıl mı o üüredicinin notasinnan hem nesoy çıkışları var nicê yapsın işin sonuçlarında.

Üüredici var nicä teklif etsin üürenicilerä yada bütün klasa: kursunnar bölä „Portfolio“ kendi predmetindä bir bölümä görä, verip soruşları, işleri onun strukturasını. En önemni bu iştä – üürenici kendini notalasın, hem bu olsun, kendi dooruluunu inandırarak. Kimi kerä üürenici gösterer „Portfolio“ prezentaşiyasını kendisi, klasta ya üürenici konferenşiyasında, yada ana-boba topluşunda.

Bölä topluşta üürenici lââzım göstere sin kendi ilerlemesini.

O lââzım yapsın çıkışları kendi çalışmaları hem da bilgileri için.

Bu tehnologiyanın printpleri:

- Notalamak üürenmök çalışmaların sonuçlarını, angıları gostererlär üürenicilerin becermeklerinin uuru, kendibaşına alınma kararları üürenmök proşesindä.
- Estetika hem tertiplik „Portfolio“ donatmasında.
- Verilmiş „Portfolio“ materialların bütünnüü hem tematika bitirilmesi.
- Görüm işleri hem tamannamak o işleri – Portfolio göstermesi.

Bölä „Portfolio“ bütünnä gösterer üürenicinin çalışmasını gagauz dili uroklarında. Portfolio läüzim göstereyin türlü işlər (yazmak işleri, proektlər). Hepsi bunnar läüzim göstereyin üürenicinin başarılarını gagauz dilindä, onun bakışını hem davranmasını gagauz dilinä.

„Portfolio“ içindä läüzim olsun üürenicilerin klas hem evdeki işleri bütün semestrada. Düşünüler, ani üürenicilər göstereceklär kendi „Portfolio“ işini ana-boba konferençiyasında, göstermää deyni kendi becermeklerini kendibaşına düşünmää, yaratıcı kullanmaa kabledilmiş bilgileri. Bu bir kolaylık kendibaşına yapmaa analiz kendi başarılarına da annatmaa bunun için analara-bobalara.

İleri dooru giderlär istediklär „Portfolio“ donatmasına, angı vakıtta kuruldu „Portfolio“ hem nezaman oldu prezentaçiya konferençiyası.

Danışmakta annadılär, ki „Portfolio“ olur donadılsın avtorlan serbest (kendibaşına) „Portfolio donatması“.

İleri dooru üüredici var nicä, sayarsaydı bunu läüzimni, taa konkret göstereyin kendi istediklerini. „Portfolio“ içindekiliindä läüzim olsun bölä material:

- Başlık (titul) sayfası („Portfolio“ adı, üürenicinin adı hem predmetin adı).
- Kısdan istoriya üürenicinin başarılarına gagauz dilindä.
- Yazmaklar, evdeki işlər.
- Kontrol hem kendibaşına işleri.
- Testlär.
- İnformaçiya tehnologiyaların kullanması.
- Sizin sevgili işiniz.
- Anaların-bobaların notalaması (anaların-bobaların yazmak reñenziyası).

Komentariyanın yapılması läüzim olsun düşünmekli, göstereyin uşaan fikirini bütünnä „Portfolio“ içindekiliinä görä. Üürenici, vereräk karakteristika kendi başarılarına türlü materiallarına görä, dener kendi-kendinä kritika yapmaa hem obyektiv olmaa.

„Portfolio“ kurulmasında en zor – düşünmekli komnetariyayı yazmak, angısını var nicä göstermää kiyat gibi yada giriş gibi. Bu kiyatta läüzim herbir materialı ayırı-ayırı yazdırılsın. Komentariya yapmak için soruşlar:

- Nesoy iş siz yaptınız, ayırarkan material Portfolio içinä?
- Ne yapabildiniz, nesoy zorluklar vardı?
- Var mı bişey, ne koyamadınız „Portfolio“ içinä?
- Var mı sizdä örnek, angısına görä işlediniz?
- Bu davanın kararlamasında ne sizä deyni taa zordu?
- Var mı nicä siz fikirleyäsiniz ölä bir yaşamak situaçiyasını, angısında bu problema-var nicä kullanılsın?
- Çiftlerdä işlemää beenersiniz mi?
- Portfolio kurulması oldu mu sizä deyni faydalı?

Var nicä teklif etmää soruşları analar-bobalar için dä:

- Nesoydu sizin ilk bakışınız portfolio kullanmasına?
- Üürenicinin komentariyası için annadın.
- Kendi uşaanıza yardım etmää deyni, ne var nicä yapasınız?
- Kendibaşına mı uşak kurdu „Portfolio“?
- Nekedar sık o istedi sizdän yardım?
- Nesoy materialları, tehnologiyaları o kullandı „Portfolio“ donatmasında?

Nicä gösterer görgü, „Portfolio“ kurulması var nicä baalı olsun türlü-türlü üürenmök predmellerinnän, onun kurulmak vakıdınnan, üürenicilerin yaşınnan h.b. Önemni, ani uşaklar üürenerlär yapmaa analiz kendi işinä, kendi başarılarına; obyektiv notalamaa kendi kolaylıklarını hem görmää, nicä geçirmää zorlukları da etişmää üüsek sonuçlara, rezultatlara.

Bölä „Portfolio“ var nicä kurmaa diil sade maasuz üürenmök predmetlerinä görä. „Portfolio“ yardımınnan var nicä gözletmää, nasıl ilerleer uşaan karakteri.

Önemni, ki läüzüm teklif etmää üürenicileri yapsınнар bölä „Portfolio“ birdän birkaç predmettä. Üürenici var nicä sade bir kerä işlesin bir „Portfolio“ tertipinnän. Zerä bu işin neeti – oluşturmaa üürenicinin kendi-kendini notalamak becermeklerini. En önemni diil okadar predmet, angısında kablediler bu becermeklär, nekedar çalışmanın kolaylıkları. Onun için, şkolanın üürenmök bölümündä läüzüm olsun grafik, angısına görä türlü klasların üürenicileri kursunnar bölä „Portfolio“ işleri türlü temalara, üürenmök predmetlerinä görä.

Büünkü gündä üüretim standartların gerçekleştirilmesi gimnaziya klaslarında modern üüretim tehnologiyaların yardımınnan tamannân.

Büünkü gündä üüretmök proşesindä ana dilini üürenmök çok davalar tamannân. En önemni dava – komunikativ kompetenşiyasının oluşturmaası. Bu işlän barabar diişiler üüredicinin metodika sisteması da, neredä üürenici olêr aktiv subyekt üüretmök proşesindä.

Butakım, gözletmektä şkolada biz gördük, nicä üüredicilär kullanêrlar eni tehnologiyaları, angıları yapêrlar üüretmök proşesini havezli, uşaklara meraklı, uroklar geçer zamandaş uurda.

Büünkü gündä pek sık üüretmök proşesindä kullanêrlar informaşiya-komunikaşiya tehnologiyalarını, angıları baalı kompyuterlän.

Var nicä kullanmaa bir kompyuter, da proektorun yardımınnan ekranda göstermää bütün klasa. Ozaman kullanilêr ilüstrativ metodu, aaraştırmak metodu, açan uşaklar kendi bakışını açıklêr, ilerleer komunikativ kompetenşiyasını.

Var nicä kullanmaa birkaç kompyuter. Açan birkaç uşak işleer bir kompyuterdä, ozaman iş grupalarda geçer.

Var nicä kullanmaa çok kompyuter, açan bir kompyuterdä işleer bir üürenici. Ozaman yakışêr vermää individual iş. Ama bölä iş olêr siirek, neçinki bizim şkolalar çok fukaara tehnika tarafından.

Kompyuteri var nicä kullanmaa uroon herbir etapında:

- ✓ eni temanın annatmasında;
- ✓ bilgileri kaaviletmäk etapında;
- ✓ bilgilerä kontrol yapmakta;
- ✓ tekrarlamakta.

Ne verer üüretmäk proşesinä kompyuter kullanması?

- ✓ üüretmäk kalitesini taa üüsek uura kaldırêr;
- ✓ taa hızlı hem taa derindän eni temayı annatmaa yardım eder (var nicä taa çok informaşıya kullanmaa);
- ✓ üürenicileri meraklandırêr, havezlendirer üürenmektä (üürenicilär taa dikat siireder gözäl, renkli resimneri, tablişaları, tanışêr eni bilgilärlän);
- ✓ üürenicilerin üürenmäk aktivliini üüseller (taa ilin, hızlı aklında tutêrlar üürenmiş temayı);
- ✓ üürenicilerin aklında tutmasını ilerleder;
- ✓ uroklar zamandaş uurda geçer;
- ✓ dersin vakıdı raşional kullanılêr.

Predmetin üürenmesini kaldırmaa taa üüsek uura deyni, yardımcı olacek bir informaşıya tehnologiyası – **prezentaşıya**. Herbir üüredici var nicä Microsoft Power Point programasında kursun prezentaşıya üürenicilerin yaş uuruna görä, bilgilerinä görä, temaya görä.

Prezentaşıya – eni tehnologiya üüretmäk proşesindä. O bir multimediya konspekt slayd yardımınnan, angıllarında kullanılêr kısıdan tekst, resim, türlü shemalar, tablişalar, animaşıya efektleri.

Prezentaşıyanın neetleri:

- bilgilerä aktualizaşıya yapmaa;
- bilgi uuru, becermäk uuru ilerletmää;
- dünnä görüşünü genişletmää;
- dil hem okumak bilgilerini oluşturmaa;
- üürenmäk aktivliini kaldırmaa.

Büün üüretmäk proşesinde çok kolaylık olêr üürenicilerä, onnarın becerikliinä kompyuterda işlemää, onnar kendi dä hazırlêrlar prezentaşıya. Üüredici läüzim onnarı doo-rutsun, problemayı nişannasın, bir yardımcı koordinator olsun, sora kontrol etsin hazır prezentaşıyayı.

Taa bir enilik kabul ettilär skolalar – **interaktiv taftalar**.

İşlärkän interaktiv taftasınnan, üüredici hem üürenicilär bilä olêrlar, nicä partnör. Üüredici görer uşakları, vakit çok kalarsaydı, kaaviletmää uşaan bilgilerini. Ne yazılêr taftada, ne resimneneer, onu var nicä brakmaa (korumaa) kompyuterda, ani läüzimsaydı, yakışın geeri dönmää. Ani taa başarılı götürmää uroo deyni, interaktiv taftasınnan läüzim olsun algoritma:

- ❖ uroon neetini, temasını belli etməə;
- ❖ düzmää dersin strukturasını, belli etməə davayı, ki urok taa başarılı olsun;
- ❖ düşünmää zamanı (etapı), neredä läüzim olacek interaktiv taftanın tertipleri;
- ❖ uroon etaplarını belli etməə;
- ❖ bulunan materialdan toplamaa prezentațiya-programa da yazmaa onun sırasını.

İnteraktiv taftanın kolaylı

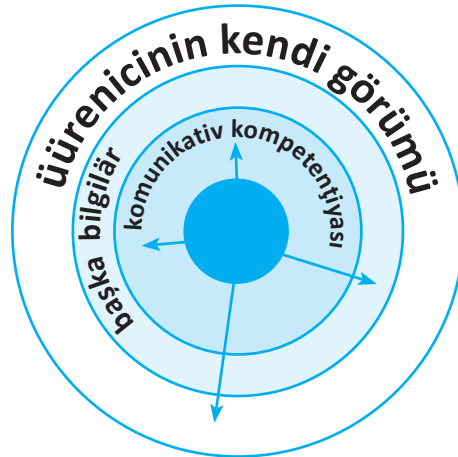
İnteraktiv taftada işleerlär maasuz elektronnu markerlän. Bu rejimdä markerlän diişiler resimnär, yazılar, shemalar, nesoy läüzim urokta.

İnteraktiv taftası yardımnêêr üürediciyâ harcamamaa çok vakit uşaklara, angıları, nesoyse sebeplän, kaçırıldı dersi, neçinki üüredicinin sesi, annatması yazılêr, ani var nicä sora geeri dönmää. Dersä uşaklar var nicä hazırlasın kendibaşına prezentațiya, urok-konferențiya. Bölä hazırlamaklar geçer taa meraklı hem şıralı. Üüredici resimneer boş shemaları, türlü metodlara görä, uşaklar da taftada çizer, yazêr, doldurêr, sora çıkêr doru variant, da uşaklar kendileri yapêr kontrol biri-birinä. Kurmaa multimediyalı urok üüredici harcêêr çok vakit, ama onnar geçer meraklı, da uşaklar hepsi aktiv işleer.

Çok faydalı ana dilinâ üüretmektä **proekt metodikasını** kullanmaa.

Proekt – o bir kolaylık, angısı yardım eder uşaklara ideyalarını hem fikirlerini yaratmalı formada açıklamaa kendi bakışına görä. Bu metodika üüreder serbestlää, bir yaratıcılık getirer uroo, herbir üürenici katlêr üürenmâk proşesinä.

Nicä gösterili shemada, proekt metodikası – o bir derin kaynak, angısında kullanılêr komunikativ becermeklär. Üürenicilär derinneder hem genişlede bilgilerini herbir taraftan, onnar kolay annadêr o işlär için, angıları önemni kendilerinä.

Proekt metodikanın özellikleri:

- Üürenici (uşak) o işi taa havezlän yapêr, angısını ayırdı kendisi.
- İşlemâk çıkêr predmetin sınırları aşırı.
- „Hepsi yaşamaktan, hepsi yaşamak için” – bola laflarlan gider işlär.

Proekt metodu pek sıkı baalı bilim ideyalarlan, angılarına üüredicinin hem üürenicinin işlemleri desteklemer, baalı kantarlamaklan hem eni kaliteli sonuçlarlan.

Proekt praktikada taa sık grupalarda kullanılır. Üüredici lăázım dooru, becerikli, metodika tekliflerine göră, grupalarda işi düzsün. Burada onun rolu çok önemni.

Grupaları lăázım düzmăä ölä, ki herbirindă olsun derin fikirli uşak, orta hem yufka bilgilärlän üürenicilär. Grupa ayırêr bir iş, ama herkezin var kendi payı, kendi ufak işi.

İş yaparkan, uşaklar bir çıkışa gellerlär: proektin başarması baalı herkezin başarmasına, onuştan herbiri aarêr eni informaçıya, eni bilgi. Uşaklar üürenelär işlemăä eni bölümdä, kendi paycaaz işini ii yapmaa, kendinin hem arkadaşlarının sonuçlarını kantarlamaa. Şkolacılar yaratmalı düşünmăä üürenelär, işlerine kendibaşına plan düzmăä, prognoz yapmaa o neetlerä, angılarını lăázım gerçekleştirmăä. Üüredici proektin etaplarında türlü roldä olêr: o yardımcı, o siiredici, o informaçıya kaynaa, o danıştıran, o koordinator. Üüredici lăázım annasın, ani onun davası, diil eni bilgi vermektä, ama üüretmektä, bilgi kazanmak kolaylıklarında. Üüredici kendisi da lăázım yapsın prognoz bekleyän variantlara.

Birkaçını o variantların üürenicilär olur sölesin, kalanına – üüredici onları yaklaştırêr soruşlarınınan, situaçıyalarlan.

Üürenicilär temaya baalı, yılın sonunda lăázım yapsınnar bir plakat yada buklet, afişa yada albom kısa tekstlän, resimnän, patretlän. Bu iş – proektin bir payıdır. Bitki etapta üüredicinin rolü büüyêr kantarlamak-notalamak taraftan, o yapêr çıkış uşakların işinâ nicä ekspert.

Belliki, proektâ işlemäk hepsi problemleri dil üürenmesindä sökmeyecek, ama o bir ii kolaylık can sıkıntılıından, angısı genişleder usakların dil bilgilerini, ilerleder onların kendiliini, komunikativ becermekliini.

2. „GAGAUZ DİLİ HEM LİTERATURA” PREDMETİN KURİKULUMUN DİDAKTİKA PLANNAMASI

2.1. „Gagauz dili hem literatura” predmetin kurikulumu nicä bir didaktika proekti

„Gagauz dili hem literatura” kurikulumun karakteristikası hem onun eri üüretim programının strukturasında.

„Gagauz dili hem literatura” disüiplinanın Kurikulumu - normativ bir dokumenttir. Onun temelinä eski kurikulumdan en faydalı, efektif metodikalardan material alındı hem enilıklär koyuldu, ki üüredicilerä hem üürenicilerä yaradıcılık uurunda taa kolay hem meraklı olsun çalışmaa.

Gimnaziya etapında „Gagauz dili hem literatura” disüiplinası kompleksli gerçekteş-tiriler:

- literar hem nonliterar tekstlerdä komunikativ becermeklerinin ilerlemesinde;
- lingvistika hem komunikativ becermeklerin kaavileştirilmesinde;
- praktika sınışlarında, dayanarak tekstä, okumak, yazmak, lafetmäk becermekleri-nin oluşturmasında;
- üürenicilerin biri-birini yada kendini kantalamak becermeklerinin çalışmalarında.

„Gagauz dili hem literatura” predmeti gerçekteş-tirilecek üç uurda: *dil, literatura, söz-leřmäk*, angılarını üüredici uygun baalayabilir uroon etaplarında.

Literar hem nonliterar tekstleri, nicä komunikativ birimi hem informaşıya sızıntısı, üürenicilerin komunikativ kompetenşıyasını taa derindän oluşturacak. Busoy tekstlerdä dil bilgileri, komunikativ elementleri verer kolaylık annamaa, interpretaşıya hem analiz yapmaa. Kurikulumda verili tekstleri ayırarkan, hesaba alındı genel kriteriyalar:

- a) üürenicinin yaşına, bilgi hem kultura uuruna görä ugunnuk;
- b) çeşitlilik – başka-başka avtorların hem tekstlerin fragmentlerini kullanmak;
- c) paalılık – diil sade tekstin terbiyetmäk neetini, ama milli hem global kulturaların oluşturmasını da hesaba almak;
- d) meraklandırmak – onun yardımınan üürenicinin taa çok havezi olacek okumaa hem da kendi estetika duygularını ilerletmää.

Predmetin genel prinüiplerinä dayanarak, üüredici mutlak hesaba alër:

- a) V-IX klaslarda „Gagauz dili hem literatura” disüiplinanın standartlarını;
- b) herbir üüreniciyä, herbir klasa hem o üüreniciyä, angısının var özel üüretim iste-dikleri hem zorlukları, üüretim strategiyaların ugunnuunu;
- c) sıralı didaktika modelin kurmasını, notalamasını, sözleřmeyä pozitif davranmasını hem üürenicinin kendi komunikativ becermeklerini inandırmasını;

- d) okunmuş tekstlerde özel bakıştan dününün görmesinde becermelerin ilerletmesini;
- e) kritikali, refleksiv hem avtonom fikirlemenin debreştirmesini, dürtmesini;
- f) notalamakta loyal olmasını;
- g) ürenerinin başarıların belliedilmesini.

„Gagauz dili hem literatura“ disşiplinanın uzun zamana didaktika plannamasında kurikulunun kullanmak kolaylıklarının tanıştırmak.

Uzun zamana didaktika plannaması herbir klasta temellener konkret speşifika kompetenşiyasına – subkompetenşiyaya – temel/integrir birimnerin içindekiliinä – üüretim işlerinä – notalamak çalışmasına.

Ana dilindä üüretim proşesin ilerlemesinde baş birimi – integrir uroo, integrir kursu. Literar/nonliterar tekstleri yardımcı olêr integrir birimnerin içindekiliini gerçekteştirmaa. Üüredicinin da hakı var didaktika plannamasında taa serbest olmaa hem o kararı bulmaa, angısını o sayêr en uygun, ki kendi klasında didaktika proşesini taa efektif oluşturmaa. Temel/integrir birimnerin içindekilii saatlarla var verili herbir klasın kurikulunun strukturasında.

Üürenicilêr havezlên üürensinnêr deyni, nekadar taa çok eni informaşıya kabletsinnêr deyni, neredä hem nicä kabledilmiş informaşıyayı kullanmaa annasınar deyni, onnarı lââzım meraklandırmaa: türlü üüretmêk davalarını didaktika oyunların yardımınan çözmää, taa çeşitli iş vermää (krosvord, rebus, oyun, proekt, prezentaşıya, rezüme, referat, Curriculum (Kurikulum) Vitae hem başka), eni tehnologiyaları kullanmaa.

Üürenicilerin moşivaşıya uurunu urokta üüseltmää deyni, bütün çalışmak sistemasını lââzım döndürmää üürenicinin kişiliinä, onun istediklerinä. Uroklarda ilkin hesaba alınêr o problemalar, angılarının real yaşamakta uşaklar var nicä karşı gelsinnêr. Örnek olarak, herbir klasa deyni belli söz temaları alınêr. Onnar kurikulumda veriler: „Vatan hem ana dil“, „Uşaklık hem aylä“, „Adam, tabiat (natura) hem dünnä“, „Zaman hem istoriya“, „Zanaat edenmêk için yollar“ h.b)

Peydalandı yazılı işlerin eni yazmak soyları 5-inci, 6-ncı, 7-nci klaslarda, angıları üürenicilerin komunikativ kompetenşiyasını oluşturacak:

- 1) *funkşional yazısı* (telefon mesajı, bilet, elektronik mesajı, bildirim, reklama);
- 2) *refleksiv yazısı* (aylä kiyadı, mektubu, kutlamak sözü, sadä argumentlemesi, bakiş-argumentlêr, argumentlerin açıklaması);
- 3) *uydurulma yazısı* (yaşamaktan annatma, yazdırma, dialog, yaşamaktan bir istoriya annatması).

Taa bir eni yazmak işlerin soyu peydalandı 8-inci, 9-uncu klaslarda:

- 4) *metaliterar yazısı* (bir lirika tekstinä komentariya yapmak h.b.).

Kurikuluma temellenerêk, kalendar plannarı düzüler. Plannarın örnekleri veriler aşada, öbür metodolojiya bölümündä. Üüredicinin hakı var doldurmaa hem genişletmää bu strukturayı başka komponentlêrlên ölä, nicä o sayêr lââzımını, esaba alarak klasın uurunu, üüretim materialın zorunu h.b.

Üörenmektä uşaklar materialın içindekiliini uydurêrlar, yaraştırêrlar, bu üzerä onnar läözüm durmamayca düşünsünnär; analiz, sintez yaparkan, kendi çıkışlarını, kararlarını inandırısınnar; çok cuvabın arasında doorusunu bulsunnar, ayırısınnar. Bir derstä üörenicilerä läözüm türlü işlər hem sınışlar verilsin; iş mikrogrupalarda, individual, diferentşal hem toplam bütün klaslan geçsin.

Bitki vakıtlarda internet taa geniş yayılêr hem dil üüretmək sferalarında kullanılêr. İnternet resursları faydalı olsun deyni, üörenicilerä veriler belli iş soyları yapmaa (slydşou, proekt, elektron kiyatları okumak, elektron sözlüklêrlän işlemäk h.b.). İnternet resursları bibliografiyada verili olacek.

„Gagauz dili hem literatura“ distşiplinanın kurikulumun başka distşiplinalarlan baalantısı

„Gagauz dili hem literatura“ distşiplinanın neetlerin birisi – üörenicilerä praktika uurunda ana dili için bilgileri vermää hem onnarda dil hem söz becermeklerini oluşturmaa. O geler o hesaba, ani uroklarda aazdan hem yazılı formasında sınaşmaklara hazırlamaa onnarı, ki yaşamakta praktika hem cümnä işbirleşmesindä yaradıcılı hem aktiv olmaa onnara yardım edeceklêr.

„Gagauz dili hem literatura“ distşiplinasında üüretmək proşesi läözüm o türlü düzülşün, ani teoriya materialı çetin baalı olsun yaşamakta praktika becermeklerinnän. Bu davayı tamamnamaa var nicä ozaman, açan olacek baalantı başka şkola distşiplinalarinnan. Üüretmektä olayların baalantsının önemni, läözümnü için yazardılar Y. A. Komenskiy, F. A. Disterverg, İ. F. Gerbart, İ. G. Pestaloşi, K. D. Uşinskiy h.b.

Distşiplinalararası baalantısı – birinci, predmetlerin arasında uyan neetlêr hem içindekiliklêr, ikinci, üörenärkän kimi olayları, läözümnü materialın kullanması.

„Gagauz dili hem literatura“ distşiplinanın kurikulumun içindekiliinä girer söz hem gramatika/lingvistika temaları, angıları türlü literar/nonliterar tekstlerin yardımınnan üöreniler. Lingvistika terminleri, angıları baalı söz teoriyasından stillêrlän, üöreniler başka dillerdä dä. Deyecez: romın dilindä üöreniciler geçerlêr tekstlerin stillerini, baalantılı söz elementlerini hem tiplerini. Romın dilindä da hep lafetmək hem kiyat stilleri var. Var nicä üörenicilerä teklif etmää yaraştırmaa bu iki dildä stillerin özelliklerini.

Başka taraftan – dilin peydalanmasını, istoriyasını, onun ilerlemesini olur baalamaa halkın istoriyasının, neredä nişannanêr halkımızın yaşamısından oluşlar. Butakım gerçeklener istoriyaylan transdistşiplinar baalantısı. Nicä insan sözü hem onun fikiri işleer, anotomiya uroklarında geçerlêr. Dünnedä halkların zenginnii hem onnarlan baalı dillerin var olması – geografiya uroklarında h.b.

Ama sade üüredici olur onnarı geniş kullansın, üüredilmiş materiallardan enidän toplayıp, global dünneyin resimini açsın.

„Gagauz dili hem literatura“ distşiplinanın kurikulumun başka distşiplinalarlan baalantısı **üörenicilerin** bilgi dünnägörüşünü oluştürêr, **üürenmək-bilinçliin** derinniini kaavileder, üüselder, onnarın bakışını yaşamakta türlü olaylara genişleder.

2.2. Uzun zamana didaktika plannaması

Uzun zamana kalendar plannaması annamanın açıklaması hem bu proşesin genel karakteristikası.

Uzun zamana kalendar plannaması:

- *önetim dokumenti*, angısını üürenmök yılın çeketmesindä herbir üüredici kurêr/düzer herbir predmettä hem var nicä üürenmök proşesin ilerlemesindä, üürenicilerin başarıların dinamikasına bakarak, kimi diişilmekleri yapsın;
- läüzüm olsun *funkşional instrumenti*, angısı yardım edecek üürenmök planın strukturasına görä temel/integrir birimnerin içindekiliini hem kantarlamayı gerçekleştirsın, koyarak neet üürenicilärlän kurikulumun kompetenşiyalarını tamamnasın;
- läüzüm olsun *kendili/personal karakteri*, birleştirsın didaktika normalarını üüredicinin yaradıcılınnan hem profesional kompetenşiyasının – angısı, ilkin, faydalı olacak üüreniciyä; tiparlı uzun zamana kalendar plannaması yardımcı olur kendi proektlerin kurmasında/düzmesindä.

Uzun zamana kalendar plannamasına girer:

- önsöz (titul yapraa);
- predmetin administraşiya etmesinin proekti (var kurikulumda);
- temel/integrir birimnerin (modullerin) içindekiliin proekti(var kurikulumda);
- söz temalarını kurmak için teklif edilän tekstlär(var kurikulumda);
- okumak için teklif edilän tekstlär (var kurikulumda).

Uzun zamana kalendar plannamasının önsözünä girer türlü bölümnär:

- Titul yapraa – veriler hepsi haberlär: praktik - üüredicinin üüretmök kurumu, diştiplinanın adı Üüretim plannarına görä, bütün yılda saatların sayısı, klas h.b.
- Diştiplinanın speşifika kompetenşiyaları bu klasta – çıkarêriz onnarı kurikulumdan V-IX klaslara deyni.
- Bibliografiya – sıralanêr kurikulum produktları diştiplinada. Kurikulum produktları: kurikulum V-IX klaslara deyni, üürenmök kiyadı, GİD (V-IX klaslara) kurikulumuna (2019) görä, üüredicilerä deyni metodika kiyatları, türlü metodika teklifleri h.b.

Didaktika plannaması. Metodologiya hem etapların yazdırılması.

Didaktika plannaması – o „üürenmök predmetin strukturasına” analiz yapması, o kompetenşiyaların, subkompetenşiyaların payedilmesi modullerä görä, angıları uygun dizili/koyulu/erleştirili sıravardır/ardısora, angıları gerçekteştiriler semestranın yada üürenmök yılın süresindä.

Üürenmök yılın çeketmesindä en ilkin üüredicilär V-IX klaslara deyni kurikulumun istediklerinä görä läüzüm kursunnar uzun zamana kalendar plannamasını. Bu işi çekedeceykän, üüredicilär hesaba alêr hepsi uzun zamana kalendar plannamasına girän komponentleri (bak yukarı).

Bundan kaarä, hesaba alınacak predmetin konseptiyası hem speţifika kompetenţiyaları. „Gagauz dili hem literature” distiplinanın konseptiyasında isteniler, ki ana dili üürenilsin diil sade orfografiya kurallarını bilmäk için, ama taa çok sözleşmäk hem sözündä kullanmak için. Gagauz dili läözüm üürenilsin ölä, ki olsun nicä kullanmaa onu praktika işlerindä, yaşamanın herbir situatıyasında.

Gimnaziyada **speţifika kompetenţiyaları**:

1. Millet kontekstindä kendi lingvistika hem kultura identikalın kabletmesi, kişiliin bütünnüünü, kıymetliini hem tolerantlıını göstereräk.
2. Aazdan sözleşmektä türlü söz situatıyalarında komunikativ işbirliindä pay alması, tekstin baalantısını hem içindekiliini diskusiyaya görä göstereräk.
3. Okumakta türlü strategiyanın yardımınnan artistik hem diil artistik tekslerinin kabletmesi, gözletmäk hem kritika fikirlemesini göstereräk.
4. Komunikativ neetlenmelerin realizaţiyasına deyni türlü tiplerdä aazdan hem yazılı tekslerini kurêr, literatura dilinin (orfografiya, leksika, fonetika, gramatika, semantika) normalarını esaba alarak hem kendi-kendinä kontrol yapmasını, meraklı hem yaratıcı davranışını göstereräk.
5. Türlü-türlü okul hem yaşamak situatıyalarında dil hem okuyucu görgüsünü integrir etmää, interesi hem pozitif davranışını göstereräk.

Bu **speţifika kompetenţiyaları** teklif ederiz herbir kalendar-tematik plannarın çeketmesindä yazılı olsunnar.

Bunnardan başka: bu plannarı kurarkan, üüredicilär düşer kullansinnar herbir klasta yazdırılı subkompetenţiyaları, angıları verili herbir speţifika kompetenţiyasına görä. Hesaba läözüm almaa, ani bir modulü plana koyarkan, var nicä 1-4 speţifika kompetenţiyası seçilsin, 1-6 subkompetenţiyası ayırılsın. Subkompetenţiyaları taa dolu, taa konkret läözüm yazmaa. Subkompetenţiyalar var verili kurikulumda V-IX klaslarına deyni, onuştan yakışêr onnarı göstermää tıfralarlan.

Planın ilk hem ikinci bölümneri „Speţifika kompetenţiyası” hem „Subkompetenţiyası” açıklamasından sora, geçelim üçüncü bölümä „Blok/Modul”. Burada **üüredicilär dıkak läözüm olsunnar**. Kurikulumunda eni didaktika konseptiyasına görä veriler herbir klasa baş sözleşmäk temaları. Onnar verili blok gibi.

Örnek gibi 5-ci klasta dört söz teması var:

1. Vatan hem ana dili.
2. Uşaklık hem aylä.
3. Uşaklık hem oynunnar.
4. İilik hem girginnik.

Temel/integrir birimnerin içindekilii düzülü modullerdän. **Örnek gibi 5-ci klası alalım:** Sözleşmäk kulturalı, Fonetika, Folklor h.b. Bu bölümdä onnarı gösterelim läözüm.

Dördüncü bölümün temelindä predmetin didaktika konseptiyası koyulu. Onuştan da *Temel/integrir birimnerin içindekilii* bu türlü veriler. Onnarın sıralıını uzun zamana kalendar plannamasında üüredici kendi bakışına görä var nicä erleştirsin.

Beşinci bölümde veriler literar/nonliterar tekstler, angıları baalı olaceklar blok temasına. O tekstler seçilecek söz temalarını kurmak için yada okumak için teklif edilän tekstlerdän (üüredicinin bakışına görä).

Altıncı bölümde veriler saatların sayısı, edinci bölümde – kalendar zamanı.

Uzun zamana kalendar plannamasının strukturası hem örnekləri.

Örnek gibi aşağıda veriler uzun zamana kalendar plannaması V-ci klaslara deyni (I-ci semestr).

Titul yapraa:

**MOLDOVA RESPUBLİKANIN ÜÜRENMÄK, KULTURA, AARAŞTIRMAK BAKANNII
GAGAUZ YERİN GENEL ÜÜRETMÄK MÜDÜRLÜÜ
_____ TEORETİK LİŖEYİ
GAGAUZ DİLİ HEM LİTERATURA KAFEDRASİ**

İmzalêêrim: _____

Bakıldı: _____

LİŖeyin müdürü: _____

Müdürün yardımcısınnan: _____

« » _____ 2019

« » _____ 2019

**UZUN ZAMANA KALENDAR PLANNAMASI
Gagauz dili hem literatura **dişiplinasında**
2019-2020 üürenmäk yılına**

Klas: 5-ci „A”

Saatların sayısı: 102

Üüredici: _____

Didaktika uuru: _____

Bakıldı hem imzalandı gagauz dili
hem literarura kafedrasının oturuşunda:
Protokol № _____ 2019
Kafedranın başı: _____

V-ci klas (uzun zamana kalendar plannaması)

5-ci klas I-ci semestr						
Speşjika kompeten-şiyası	Sub-kom-petenşiyası	Blok/Modul	Birimlerin içindekilii	Literar/nonliterar tekstläär	Saatlar	Kalendar zam.
1	1.3	Sözleşmäk kulturasi	<ul style="list-style-type: none"> Sözleşmäk kulturasi Komunikativ situatşiyası Sözleşmäk situatşiyaların özelliikleri 	N .Baboglu „Ana dilimiz”	1	02.09
2	2.3				1	04.09
3	3.4				1	09.09
5	5.4					
1	1.2				Fonetika	<ul style="list-style-type: none"> Fonetika.Gagauz dilinin fonetikasi hem grafikasi. Gagauz dilinin alfabeti. Sesläär. Vokal hem konson sesleri. Vokal dönmeleri. Gagauz dilinin vokal garmoniyası. Konsonnar. İkili konsonnar. V konsonnun dooruyazılması. H konsonnun dooru-yazılması. Y konsonnun dooruyazılması. Konson garmoniyası. Kısm. Urgu. Lafların sıradan sıraya geçirilmesi. Fonetika analizi.
3	3.2	1				
4	4.4	1				
5	5.3	1				
		Folklor	<ul style="list-style-type: none"> Folklor Söleyişläär Bilmeycelär Türkölär 	Gavril Gaydarcı „Ana tarafım”	1	
1	1.3				1	
2	2.2				1	
5	2.6				1	
	5.5				1	
3	3.3	Yardımcılık işi	Taktir. Yanışıklara görä iş.	Tekst taktirä deyni	1	
4	4.4				1	

		Uşaklık hem aylä					
1	1.6	Söz teoriyası	<ul style="list-style-type: none"> Baalantılı söz hem onun uurları: dooruluk hem demeklik. Tekst - baalantılı sözün bir payı. 	Masal „Cüca Todur“ N. Baboglu. Annatma „Vani Çilingir“	3		
4	4.1						
5	5.2						
1	1.1	Gagauz dilinin leksikası	<ul style="list-style-type: none"> Gagauz dilinin leksika. Lafların maanaları. Birmaanalı, çokmaanalı laflar. Sinonimnär. Omonimnär. Antonimnär. Profesional lafların hem terminnerin kullanılması. Dialekt laflar. Frazeologizmalar. 	Masal „Kardaşlar“	1		
2	2.2						
3	3.4						
4	4.5						
5	5.6						
1	1.3	Söz teoriyası	<ul style="list-style-type: none"> Literatura teksti. Tekstin düzümesi, payları. Tekstin paylarında leksika hem gramatika baalantıları. Tekstin temaları, öz fikiri. Tekstin planı. 	Gavril Gaydarcı. „İki ool“ (okumak için tekst). Dimitri Kara Çoban. „Nişannar“ (okumak için tekst).	1		
2	1.5						
3	2.6						
4	3.4						
5	4.1						
	5.5						
3	3.6	Refleksiv yazısı	<ul style="list-style-type: none"> Aylä kiyadı, mektubu. Kutlamak sözü. 	Aylä kiyadı, mektubu. Kutlamak sözü	2		
4	4.4						
4	4.1	Çıkış notası	<ul style="list-style-type: none"> Diktant. Yanışlıklarlan iş. 		1		
					1		

P.S. Bu örnektä programaya görä hepsi saatlar verilmedi. Üüredicinin var hakı eklemää orayı yada diişirmää saatların sayısını.

2.3. Kısa zamana didaktika plannaması

„Kısa zamana didaktika plannaması” definişyanın açıklaması. Onun prinşipleri hem karakteristikası.

Kısa zamana plannamak (uroon plannaması) – o bir konkret uroon plannaması, anğısının teması kurulêr uzun zamana didaktika plannamasına görâ. Üüredici belli eder onun içindekiliini, neetlerini, plannêêr uroon etkili ilerletmesini, hesaba alêr üürenicilerin bilgilerini, becermeklerini, çalımnarını, angıların yardımınnan üürenmâk materialını kullanabileceklâr. Düşüner, nicâ didaktika prinşipleri gerçekleştirilecek. Belli eder urokta çalışmak metodikasını: metodları, çalımnarı, formalarını, araçlarını. Hesaba alêr uroon gidimini/örüyüşünü: nicâ işlenilecek frontal, individual, çiftlerdâ, nicâ kontrol yapılacak üürenicilerin üürenilân temayı annamasına, nicâ üürenicilerin aktivliini, çalışmak becermekliini bütün uroon süresindâ tamannanacak, nicâ vakıt kullanılacak, nicâ çıkışlar hem refleksiya yapılacak h.b. Kompetenşiyaları oluşturmak kontekstindâ belli ediler **didaktika proektleri tiplerin klasifikaşiyası.**

Didaktika proektleri tiplerin klasifikaşiyası:

- *bilgileri kazanmak becermekleri oluşturmak uroo;*
- *bilgileri annamak becermekleri oluşturmak uroo;*
- *bilgileri kullanmak becermekleri oluşturmak uroo;*
- *bilgilerâ analiz-sintez yapmak becermekleri oluşturmak uroo;*
- *bilgileri kantarlamak becermekleri oluşturmak uroo;*
- *karışık (kombinir) urok.*

Didaktika proektlerin strukturası var nicâ başkalaşsın, kimi etaplar verilmesin. Örnek gibi *bilgileri kazanmak becermekleri oluşturmak uroonda* bilgilerin aktualizaşiya etayı var nicâ verilmesin yada eni materialın üürenilmesi etayı – *bilgileri kantarlamak becermekleri oluşturmak uroonda.*

Uroon herbir tipin örnek için strukturası.

Bilgileri kazanmak becermekleri oluşturmak uroon strukturası:

1. Dikatın çekilmesi.
2. Neetleri bellietmâk, problema koymak. Üürenmâk çalışmasına motivlemâk.
3. Bilgilerin aktual edilmesi.
4. Eni materialı üürenmâk/üüretmâk.
5. Materialın kaavilenmesi hem becermeklerin oluşturması (reproduktiv uurunda).
6. Kantarlamak.
7. Feedback'ın gerçeklenmesi.
8. Evdeki işin verilmesi.

Bilgileri annamak becermekleri oluşturmak uroon strukturası:

1. Dikatın çekilmesi.
2. Evdeki işi kontrol yapmak.
3. Bilgilerin hem becermeklerin aktual edilmesi.
4. *Materialın kaaviletmesi hem becermeklerin oluşturması:*
 - a) reproduktiv uurunda;
 - ä) produktiv uurunda.
5. Kantarlamak.
6. Feedback'ın gerçekleşmesi.
7. Evdeki işin verilmesi.

Bilgileri kullanmak becermeklerini oluşturmak uroon strukturası:

1. Dikatın çekilmesi.
2. Evdeki işi kontrol yapmak.
3. Bilgilerin hem becermeklerin aktual edilmesi.
4. *Materialın kaaviletmesi hem becermeklerin oluşturması:*
 - a) produktiv uurunda;
 - b) başka razgelişlerä geçirmäklä.
5. Kantarlamak.
6. Feedback'ın gerçekleşmesi.
7. Evdeki işin verilmesi.

Bilgilerä analiz-sintez yapmak becermeklerini oluşturmak uroo:

1. Dikatın çekilmesi.
2. Evdeki işi kontrol yapmak.
3. Ürenilimiş teoriya materialına analiz-sintez yapmak (sistematizațiya, klasifikațiya, bütünneştirmäk).
4. Ürenilmiş kararlanmak metodlarına analiz-sintez yapmak:
 - a) produktiv uurunda;
 - ä) başka razgelişlerä geçirmäklä;
 - b) yaradıcılık uurunda.
5. Kantarlamak.
6. Feedback'ın gerçekleşmesi.
7. Evdeki işin verilmesi.

Bilgileri kantarlamak becermeklerini oluşturmak uroon strukturası:

1. Dikatın çekilmesi.
2. Kantarlamak işini yapmak için instruktaj.
3. Kantarlamak işini yapmak (test, proektin koruması h.b.).
4. Feedback'ın gerçekleşmesi.
5. Evdeki işin verilmesi.

Karışık (kombinir) urok:

1. Dikatın çekilmesi.
2. Bilgilerin hem becermeklerin aktual edilmesi.
3. Eni materialı öğrenmek/üretmek.
4. *Materialın kaaviletmesi hem becermeklerin oluşturması:*
 - a) produktiv uurada;
 - ä) başka razgelişlerä geçirmäklä.
5. *Kantarlamak:*
 - a) formativ (hergünkü), üretmeli.
 - b) sumativ.
6. Feedback'ın gerçekleşmesi.
7. Evdeki işin verilmesi.

Didaktik plannamasının metodologiya hem etaplar yazdırılması.

Uroon didaktika proektin kurması temellener bu elementlerä görä:

- neyä isteeriz etişmä - uroon neetleri;
- ne läüzim neetlerin etişmesinä deyni - içindekilii hem didaktika kolaylıkları (formalar, metodlar, çalınar hem teknikalar, üretmek araçları);
- nicä belli ederiz öğrenmenin effektivliini - kantarlamak strategiyaları.

Uroon didaktika proektinä girer:

- giriş payı;
- uroon gidimi/örüyüşü.

Hergünkü plannamak gerçeklener zamandaş vakıtta bilinän modellerin birisinä görä. Nesoy da olmasa bu model, ana dilindä sözleşmek kompetençyaları dili hem literaturayı öğrenmek proçesindä ilerlenerlär aktiv öğrenmek metodologiyasına görä. Üređici çeşitli uroklar düzäbilir, elbetki, herbir urok için başka-başka metodları kullanarak. Ama, nicä da olmasa, uroon etaplarını üreğici läüzim sıraya dizesin hem urokların türlü tiplerini kullansın. Aşaada vereriz klasik modelinä görä uroon didaktika proektlerin modellerini, angıları düzüler genel haberlerdän hem uroon öryüşündän.

I. Kısa zamana klasik plannamak modeli

Uroon etapları	Uroon içindekili, öğrencilerin çalışması (kıtsadan yazdırmak)	Üredecinin çalışması
Dikatın çekilmesi	Bu ilk moment temanın girişindä, angısı doorudêr öğrencileri uroon içindekiliinä.	Üredecinin davası – seçmää bu urok için yakışan metodu hem ona görä material uydurmaa.
Uroon neetlerinnän tanıştırmak	Dikatlıını çekmök etapın ii hazırlanması yardım edecek öğrencilerä, kendileri görsün uroon ilk etapını hem neetlerin baalantısını.	Teklif edilsin var nicä bir motivli cümlä: „Bu urokta biz..., çünkü ...” h.b.
Öğrencilerin bilgilerini öğrenmiş temaya görä aktual etmök/eniletmök	Bu etapy var nicä herkerä plannanmasın, verilän zaman herbir urokta başakalaşsın. Önemni, ki formaları diişik olsun, uydurulsun soruşların speşifika kompetenşiyalarına görä, läazımını bilgilerin hem becermeklerin varlıına görä.	Üredecici konsultaşya yapêr, açıklêêr, öğrencilerin çalışmasını doorudêr.
Eni materialın açıklaması	Uroon materialını (resim, tekst, slayd, tablişa, audio hem video yazıları) var nicä göstereşin üredecici dä, öğrenciler dä. Tekst var nicä profesyonel interpretaşyasında seshensin, bir film yada spektakli fragmenti bakılsın. Burada çekeder ortaklıkta öğrenmök, çünkü grupalara bölünmök taa ilerleder çalışmayı.	Üredecici konsultaşya yapêr, açıklêêr, öğrencilerin grupalarda çalışmasını doorudêr.
Öğrenmök/öğretmök proşesi. Eni temanın öğrenilmesi.	Bu etap taa çok vakit kaplêêr, burada „bilmemektän” „bilmeyä” geçmök olêr. Üredecici düşüner öğretmök işlemlerini, onnarın sonuçların etişmesine doorudêr. Öğrenciler var nicä kabletsinnär individual, çiftlerdä, grupalarda çalışmak için davayı; informaşya işlettirmök için; tekstler okumak için, angıların annaması gösterilecek; soruşlar, neyä görä cevaplar düzülecek; problem situaşyalarını kararlamak için düşünmekler.	Üredecici öğrenmök çalışmasını doorudêr, götürer yada ona katılêr, läazım olursa. Uroon herbir momentindä üredecici biler, ne olêr klasta, nicä öğrenmök/öğretmök proşesi geçer.
Başarılara etiştirmök. Öğrenilmiş materialı kaaviletmök	Kurulêr kolaylık, ki öğrencici kendibaşına denesin davayı gerçekleştirmää. Şindi önemni görmää, ani o biler, nicä kendisi işleer.	Üredecici konsultaşya yapêr, açıklêêr.
Feedback'ın gerçekleşmesi	Feedback'ın gerçekleşmesi yardım eder öğrenciyä görmää, angı uurda o bulunêr, uroon neetlerine bakarak. Feedback var nicä öğrencilerin kendini yada biri-birini kantarlamasında da.	Öğrencici feedback'ın gerçekleşmesi etapında geçirer bütün uroon süresindä, verbal hem non-verbal, pozitif yada negatif olarak.

Kantarlamak	Önemni, ki üürenici annasın, nedä yannışlık yapêr, nedä zorlanêr. Herkerä notalamak kolaylıı var nicä olmasın, burada üüredici mutlak kullanêr verbal kantarlamasını.	Üüredici kantarlamak, kendini kantarlamak hem biri-birini kantarlamak metodlarını kullanêr, klasın yada ayırı üürenicilerin progresini gösterer.
Üürenilmiş materialı gerçekteştirmek becermeleri	Bu etap üürenicilerä başka üürenmek kontekstindä bulunan eni davalar veriler. Üürenicilär eni bilgilerin gerçekteştirmek becermelerini göstererlär, kimisindä halizdän dä kendi kompetenşiyaların oluşturulması belli ediler, kimisi taa işleerlär onun ilerletmesindä.	Üüredici konsultaşıya yapêr, açıklêêr.
Evdeki işin verilmesi	Nekadar? hem nesoy neetlän? kararı almaktan sora üüredici verili temanın kontrol yapmak kolaylıını hem onun gelän urokta kullanmasını düşünecek. Bu razgeliştä tema olacek diil sade kontrol forması, ama üüretmäk/üürenmäk çalışmasının temel oluşturucu etkisi dä.	Üüredici birkaç variantlı davaları açıklêêr.

UROON DİDAKTİKA PROEKTİ

Data:

Klas: 6-cı

Disiplina: gagauz dili hem literatura

Blok: *Adam, tabiat (natura) hem dünnä*

Modul: Sayılık

Tema: Sayılık

Uroon tipi: Bilgilerä analiz-sintez yapmak becermeklerini oluşturmak uroo

Kompetenşiyaların birimneri (subşompetenşiyalar):

- 2.1. Okunmuş tekstin öz hem detallı elementlerini diferenşiyalamaa (ayirtmaa);
- 2.6. Tekstlerdä morfo-sintaksis elementlerini esaba almaa;
- 1.3. Komunikativ situaşiyalarında aktiv pay almaa;
- 5.4. Kendibaşına okumayı ilerletmää; yaratmalarda etika hem kultura paalılıklarını identifikaşiyalamaa.

Uroon neetleri:

Uroon sonunda üürenici **gösterecek, ani o becerer:**

- sayılıın maanasına hem morfologiya nişannarına analiz hem karakteristika yapmaa, başka söz paylarından ayirtmaa;
- aazdan hem yazılı sözdä sayılıkları dooru kullanmaa;
- aazdan hem yazılı informaşiyayı adekvat kabletmää;
- okunmuş tekstin içindekiliinä kendi davranmasını göstermää;
- verili temaya görä materialı seçmää, sistematişaşa yapmaa;
- dialogta pay almaa, bölümnerdä hem kendibaşına çalışmaa.

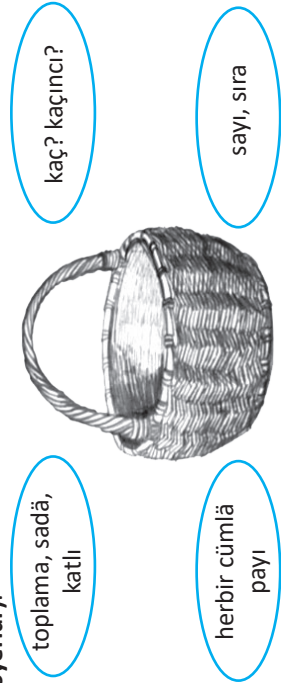
Didaktik strateşiyaları:

- **formalar:** çiftlerdä, bölümnerdä, indiividual, frontal;
- **metodlar hem çalımnar:** operativ, sınış, ilüstraşiya, tekstlän işlemek, oyun, sözleşmäk;
- **araçlar:** resim, prezentaşiya, „bilgi sepetçii”, fotoprezentaşiya, fişalar, tablişa, interaktiv taftası.

Kantarlamak strateşiyaları: biri-birini kantarlamak, kendini kantarlamak, üüredicinin kantarlaması.

Bibliografiya:

- Gagauz dili hem literatura, Kurikulum V-IX klaslarına deyni, Kişinäu, 2019 .
- Gagauz dili hem literatura. Gid (V -IX klaslara), Kişinäu, 2019.
- Gagauz dili hem literatura 6-ncı klas, Ştiinşa, 2017.
- Gagauzça-romınca hem romınca gagauzça sözlüü, Komrat, 2010.
- internet resursları.

Uroon etapları	Üüredicini/üüredicilerin çalışması	Vakit	Kantarlamak strategiyaları	Didaktika strategiyaları
Dikatin çekilmesi	Zaman hayır olsun. Ban mutluyum, ani görerim sizi. Nesoy keflän siz geldiniz bizim dersä? Uroomuzu isteerim çekettirelim bir melodiya seslemesinnän („Hayvannarın dünnesindän” kolverimdän). Nicä diişildi kefiniz? Söläyin birär cümüäylän.	2 m		sözleşmäk, muzika seslemesi
Bilgilerin aktual edilmesi	Angı temayı biz üüreneriz? Evdeki iştä zorluklar oldu mu? (evdeki işä kontrol yapılır).	3 m	kendini kantarlamak	frontal soruları
Uroon neetlerinnän tanıştırmak	Biz bu uroakta bütünneştirecez bilgilerimizi sayılık için, gösterecez, nicä becereriz onu kullanmaa, üürenecez taa meraklı işlar için. İşleyärkän, görecez, nesoy bilgilerimiz var. Dooru cuvapları sepetçik içinä koyacez, varsa yannış cuvap, onnari doorudacez.			üüredicinin sözü
Üürenilmiş teoriya materialına analiz-sintez yapmak (sistematiqatıya, klasifikasiya, bütünneştirmäk)	Ne bilersiniz sayılıklar için? (Üürenicilər yazılı laflara görä cuvaplarını kurêrlar da interaktiv taftasında „bilgi sepetçiinä” koyêrlar). 	3 m	biri-birini kantarlamak üüredicinin kantarlaması	bilgi sepetçii interaktiv taftası soruş kurmak
	Çalışmamızı ilerledelim bu laflarlan, angısı bu uroakta bir epigraf olacek: „Ana sevdası bu dünnedä en üüsek duygu”? Nica annêêr-sınız bu lafları? <i>Ana sevdası sınırsız. Bu lafları biz var nica söyleyim hem insannar için, hem da bizim küçük kardaşlarımız için. Hayvannar becererläer korumaa kendi yavrularını, sevmäê onnari, düşünmää onnar için. Buna yaşamakta var çok örnek.</i>			

<p>Üretilmiş kararlanmak metodlarına analiz-sintez yapmak:</p> <p>a) produktiv uurunda;</p>	<p>Tekstlän işlemäk. 1996 yılda bir kedi 5 biraylık kedickilärlän yaşardı Nyu-York kabasında eski garajda. Bir gecä o garaj yanmış. Gelän ateşçilär denemişlär, ani yanar yapının yanında kaçınêr kedi. İnsannar görmüş, ani o dişlerindä çıkarêr kedici. Bölä ana-kedi çıkarmış yangından 5 yavrusunu. Onnarı çıkardıyan, kedi kaybetmiş kendini. 3 ay hayvannarı koruyan insannar ilağlamışlar kediyi. Onun 4 yavrusu da kalmış saa. Geroya (kahramana) vermişlär ad Skarlet. Kedi yaşamış ta 13 yıl. Skarlet olmuş bütün dünneä ana sevdası hem inannık örnä. 1996 yılda kurmuşlar maasuz baasış, angısı veriler insannarı kurtaran hayvannara. Ta 1000 sik bu baasış veriler yıkık yapıların altından insannarı çıkaran köpeklerä. Kedi-geroy ödü oktäbrinin 11, 2008 yılda.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tekstin tipi nesoy? 2. Tekstin temasını hem öz fikirini açıklayın. 3. Nişannı cümleyä sintaksis analizi yapın (bir üürenici taftada). 4. Nesoy sayılıklar var teksttä? 5. Nesoy cümle payı var nicä olsun sayılık? <p>Fotoprezentațiya hayvannar-analar için. Bakarak bu fotolara, annêrsin, ani hayvannar sever yavrularını hep ölä, nicä insannar kendi uşaklarını. Nesoy sayılık bu fotolara görä var nicä sıralayası-nız?</p> <p>Hayvannar çoyu girdi Gines kıyadına. İşlemä bölümnêrdä.</p> <p>1. Yazın lafların sayılıkları. Nesoy sayılıkların maanasına görä kul-lanılı teksttä? Toplama sayılıkları yazın teftêrä.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 6 yıl yaşamış açta Argentinadan kedi, angısının adı Minho. 7 tırnak herbir pançasında var Kanadadan kedidä, angısının adı Djejk. En aar kedi çekärdi 21 kila. 38 yıl yaşamış Tehastan bir kedi. 30 000 siçan tutmuş şotlandiyalı bir kedi Tauzer, bu üzerä onun adında düzülü bir anmak külesi. 92 detibel – en üüsek sesli kedinin baarması. Hep okadar ses kaavisi olêr erä dooru gidän uçakta. 	<p>5 m</p> <p>kantarlama</p>	<p>tekstlän işlemäk</p>
<p>ä) başka razgelişlerä geçirmäk; b) yaradıcılık uurunda</p>	<p>3 m</p>	<p>1 m</p> <p>kendibaşına işi kantarlama</p>	<p>individual iş - fotoprezentațiya</p>
<p>b) yaradıcılık uurunda</p>	<p>3 m</p>	<p>bölümnêrdä biri-birini kantaalamak</p>	<p>sınış bölümlerin işlerini</p>

	3 m	<p>2. Okuyun dooru sayılıkları. Sıra sayılıkları yazın tefterä. <i>En aar köpek sayılêr mastif Aykam. Onun üüseklii – 94 santim, aarlıı 1989 yılda – 155, 58 kila. 1849 yılda köpek Beng, koolar-kan tavşami, atlamış 9,14 metra uzunnuuna hem 1,4 metra üü-seklää. En kaavi köpek sayılêr senbarnar Raytes: 80 kilalik, angırsı iyülün 21, 1978 yılda çekäbilmiş 2905 kila. Köpeklar yaşêrlar 8-15 yıl. 29 yıl hem 5 ay yaşadı avstraliyalı bir köpek Blui. 27 yıl hem 313 gün şotlandiyalı köpek Tefi.</i></p>	bölüklerdä sınış
	2 m	<p>3. Okuyun dooru sayılıkları. Bölmä sayılıkları yazın tefterä. <i>En üüsek beygirin (Sempson adı) boyu – 2 m 19 sm, aarlıı onunun 1524 kg. O duumuş 1846 yılda. En küçük sayılêr poni Liti Pamp-kin, angısınin aarlıı 1875 yılda çekärmış 9,07 kila hem boyu –35,5 sm. En üüsek atlamış beygir Uaso – 2,47m 1949 yılda. 8,4 m uzunnuuna atlamış beygir Samting 1975 yılda. En hızlı kaçan beygir sayılêr Biç Rekit , angısı hızlandı Mehiko kasabasında 69,69 km/s.</i></p>	biri-birini kantarlamak
	1 m	<p>Bölükler işleyärkän, üüreniciler kendibaşına sınış yapêrlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hallamaa: (S.h. hem D.h.) beş, irmi bir, iki dost (orta uurda üürenici). Nesoy çıkış var nasıl yapalım sayılıkların diişilmesi için? - Kurmaa dava da ona göra örnää esaplamaa (üüsek uurda üürenici): 	individu al işiär (sınış)
	1 m	<p>Cuvap etmä soraşlara (yufka uurda üürenici): <i>Angı yılda sän duudun? Kaç yaşındaysın sän? Kaçınıcı klasta sän üürenersin? Sızdä kaçır uruk gündä olêr?</i></p>	ayırı iş sınış
	2 m		yaratıcı dava

	<p>Oyun „Aplodisment“</p> <table border="1"> <tr> <td>1. iki</td> <td>6. beşlik</td> <td>11. binnik</td> </tr> <tr> <td>2. bin</td> <td>7. onikinci</td> <td>12. altıkatlı</td> </tr> <tr> <td>3. irmi</td> <td>8. üçlemää</td> <td>13. ikincili</td> </tr> <tr> <td>4. ikili</td> <td>9. birleşmää</td> <td>14. altmış</td> </tr> <tr> <td>5. altıncı</td> <td>10. üz bir</td> <td>15. birsoy</td> </tr> </table> <p>Dava: tanımaa söz paylarını, sayılıklarda şamarlarını uurmaa. Hayvannar için, onnar nicä bir can olduu için yaratmalar da kuralr. Biz okuyacez S. Bulgarın anlatmasını „Sırcık“.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Annatmanın baş personajı kimdir? Sırcık nesoy bir ana? - Öz fikirini açıklayın. Nicä bu tekst baalı epigrafları? - Nesoy artistik kolaylıkları teksttä var? <p>Yapmaa analiz üürenicilerin çalışmasına.</p>	1. iki	6. beşlik	11. binnik	2. bin	7. onikinci	12. altıkatlı	3. irmi	8. üçlemää	13. ikincili	4. ikili	9. birleşmää	14. altmış	5. altıncı	10. üz bir	15. birsoy	1 m		aazdan sınış
1. iki	6. beşlik	11. binnik																	
2. bin	7. onikinci	12. altıkatlı																	
3. irmi	8. üçlemää	13. ikincili																	
4. ikili	9. birleşmää	14. altmış																	
5. altıncı	10. üz bir	15. birsoy																	
Kantarlamak		5		oyun „Aplodisment“ okumak tekstlän işlemäk															
Feedback'in gerçekleştirilmesi		3	notalamak	üüredicinin kantarlaması kendini kantarlamak															
Evdeki işin verilmesi	<p>Dönelim uroon epigraflına. Göräbildik mi biz bu lafların dooruluunu?</p> <p>İlerledelim cümleyi: „<i>Büün uroakta biz...</i>“ Açıklayın. Nesoy çıkışa var nicä gelmää bu dersin sonunda?</p> <p>Fotoprezentaşıya „Anmak taşı hayvannara“. Çok devletlerde var anmak taşı hayvannara. Bu fotolar yardım olacek evdeki işi yapmaa.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kurmaa dava da esaplamaa örnää, yazıp onu laflan. 2. Yaşamaktan uydurulma yazısı bir sevgili hayvan için yazmaa, kullanarak sayılık (6-8 cümle). 3. Kurmaa 5 cümle ev hayvanı için. 	2 m		fotoprezentaşıya															
		2 m																	
		1 m																	
		1 m																	

3. „GAGAUZ DİLİ HEM LİTERATURA” PREDMETİN KURİKULUMUN ÜÜRETİMİN METODOLOGİYALARIN TEMELİ

3.1. Eni (2019 y.) kurikulunun temelindä didaktika strategiyaların kurulmasının printjleri

„Gagauz dili hem literatura” predmetindä didaktika strategiyaların annaması hem karakteristikası.

Didaktika strategiyaları – o bir yol, angısı yardım eder **üüretmäk**-üürenmäk-kantarlamak projesini taa üüsek uurda, taa effektiv yapmaa/gerçekleştirmää. Didaktika strategiyası – o metodların, çalınların, türlü materialların hem başka resursların katlı sisteması, angısı doorudulu neetlerin tamamnasına:

- önemni eri kaplêêr didaktika **çalışmasında, çünkü üüredici uroon proektini kurêr strategiyanın kararına görä;**
- o benzeer katlı didaktika ştenariyasına, neredä pay alêrlar üüretmäk-üürenmäk-kantarlamak projesin subyektleri (üüredici-üürenici, üürenici-üürenici);
- üüretmäk-üürenmäk-kantarlamak projesindä konkret situaşiyanın kararını taa uygun, taa effektiv hem taa logikayca predmetin metodologiyasını dooru bellieder (butürlü koruyarak projesin subyektlerini türlü yannışlıklardan).

Üüretmäk strategiyaların komponentleri:

- üüretim çalışmasının organizaşiya hem ilerlemäk sisteması;
- metodologiya sisteması, didaktika metodları hem onnarın dooru kullanmasının sisteması;
- üüretim araçları;
- operativ neetlerin sisteması.

Üüretim didaktika strategiyaların karakteristikası:

- konkret üürenmäk situaşiyalarında üürenicileri meraklandırêr;
- **üüretmäk projesin içindekiliini üürenicilerin psiho-individual özelliklerinä uydurêr** hem raşional yapêr;
- diştiplinalararası işbirliini optimal yapmaa üüretmäk projesindä yardım eder;
- üüretim projesindä kontekstli, original, kimär kerä unikal elementleri.kaplêêr.

Üüretim didaktika strategiyalarının tipleri:

1. **indukşiya strategiyaları**, özeldän genelä üürenmäk geçer;
2. **dedukşiya strategiyaları**, geneldän özelä, kanonnara yada printjlerä görä üürenmäk geçer;
3. **analogiya strategiyaları**, üüretmäk hem üürenmäk modellerin kullanmasınan geçer;

4. *transdukþiya strategiyaları*, ölä nicä metaforaların yardımınan açıklamak;
5. *kariþik strategiyaları*: indukþiya-dedukþiya yada dedukþiya – indukþiya;
6. *algoritma strategiyaları*;
7. *evristika strategiyaları*, problemayı, enilikleri, gipotezaların annamasını, evristika dialogu kullanarak, kendi fikir iþlemesinnän ilerletmää bilgileri.

Didaktika strategiyaları tamamnanêr üüretmæk hem üürenmæk metodların kullanmasınan (informativ hem aktiv pay alması, individual aaraþtırmaklar, kontrol etmæk hem nota). Strategiyayı diil läözüm kariþtırmää metodlan hem didaktika metodologiyasınan. Didaktika strategiyasının hem didaktika metodun arasında var farklılık. Eer didaktika metodu – bir konkret olay, didaktika strategiyası – olayların modeli, angısı düzüler uzun, orta ya kısa zamana.

Didaktika strategiyası temel metodun adını kableder. Örnek gibi, problema situatıyısını çözmää deyni läözüm kuralım problematizaþıya strategiyasını, proekt çalıþmasını gerçekleþtırmää deyni – proekt strategiyasını.

Herbir strategiyanın kendi metodları var. Üüretmæk–üürenmæk-kantarlamak proþesin ilerletmesi için var nicä bu kriteriyaları niþannamaa, angıları didaktika strategiyaların uurunu belli ederläer.

Didaktika strategiyaların var kendi kriteriyaları:

- aktiv sözleþmäk;
- aaraþtıran olayların evristika tanıması;
- kreativlik.

Didaktika strategiyasının içindekiliindä metodlar kombinir var nicä kullanılsın yada diiþtirilsin, hesaba alarsak:

1. *eni materialın açıklamasını*;
2. *üürenmæk proþesin götürmesini (nesoy davalar çözüler urokta)*;
3. *üüretmenin diferinþial kolaylıklarını (frontal, grupalarda yada individual)*.

Didaktika strategiyaların var türlü klasifikaþıyası. Onnar başkalaþêr belli kriteriyalara görä. Pedagogika **neetlerin dominant** kriteriyalarına görä, onnar bölünerläer:

- I. didaktika strategiyaları, angıların baş neeti baalı eni materialın verilmesinnän (evristik sözleþmenin strategiyası, problemayı çözmæk strategiyası, lekþiya strategiyası, algoritmalar kurmak strategiyası);
- II. didaktika strategiyaları, angıların baş neeti kabledilmiş bilgilerin hem becermeklerin funkþional verilmesinnän baalı (problematizaþıya sterategiyası);
- III. didaktika strategiyaları, angıların baş neeti baalı üürenicilerin kiþiliin açıklamasınan (didaktika oyunu, diskusiya, brainstorming).

Didaktika strategiyaların, sınaşmaların hem içindekiliin arasında baalantıların açıklaması.

Gagauz dili hem literatūra predmetin üürenmesi önemni eri kaplêêr gimnaziya üürenicinin komunikativ sınaşmaların oluşturmada, okulcunun cümneyä integrir etmesindä. Zamandaş didaktikada uroon kurmasında/motodologiya proektin düzmesindä var birkaç istemäk, angılarını üüredici mutlaka läázım hesaba alsın:

- ✓ birinci, praktikada kullanmaa o didaktika strategiyaları, angıları uyêr predmetin kurikulumunda verilmiş integrir birimnerin içindekiliinä;
- ✓ ikinci, üürenicilerin istemeklerinä, yaş uurlarına uyan türlü metodları kullanmaa;
- ✓ üçüncü, kimi metodların kullanmasını taa genişletmää, angıların yardımınan üürenicilär taa aktiv olaceklar uroklarda, angıları meraklandıraceklar üürenmäk-üüretmäk-terbietmäk proşesindä.

Nicä taa ileri sölenildi, üüretmäk strategiyası baalı uroon neetlerinnän (BBS – bilgilär, becermeklär hem sınaşmalar) hem integrir temaların içindekiliinä. Hem onun var büyük etkili üürenicilerin başarılarına, neçinki üürenicilerin başarıları baalı onunnan, nicä üüredici kullanêr hem doorudêr didaktika strategiyaların hem didaktika neetlerin arasında işbirleşmesini.

Didaktika strategiyası – o bir strukturalı karar, nicä proekt yapmaa hem toplamaa türlü üüretmäk metodları, araçları, formaları, deyni üürenicilär o kolaylıkların yardımınan üüretmäk neetlerini tamamnasınar.

Şkolada Üürenmäk proşesindä neet-içindekili-strategiya arasında gösteriler bir algoritm, didaktika işlerinä uroklara hazırlanarkan, läázım bunu hesaba almaa:

- speşifika kompetenşiyaları, sora subkompetenşiyaları, ondan sora uroon neetleri kurulêr;
- üürenicilerin intelekt uurununu, becermeklerini, üürenmeyä motivaşiyasını hesaba alarak, onnarın resurslarına analiz yapılêr;
- insan hem material resurslarları belli ediler.

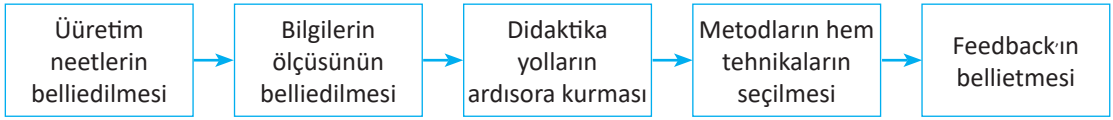
Didaktika strategiyaların düzmäk prinşipleri.

Didaktika strategiyaların düzmesindä kolaylıklar hem orientirlär.

Didaktika strategiyaların düzmesindä iki türlü olay var:

- a) teoriya olayı, açan birkaç metod hem çalım integrir kullanılêr, üüretmäk-üürenmäk-terbietmäk proşesini efektif yapmaa deyni;
- b) praktika olayı, açan tehnologiyalar kantarlanêr (orayı girer üüredicinin stili dä), angıları kullanılan strukturalı optimal yapêrlar.

Didaktika strategiyalarının proekt yapılması geçer birkaç etap:

Verili algoritmaya görä didaktika strategiyaların kurulması gerçekteştirilecek.

Gagauz dilini hem literaturayı üretmek hem öğrenmek strategiyaların düzmesi pek yakın türlü modellerä, angıları kullanılır zamandaş dillerin öğrenmesindä.

Teleologiyaya (ne neetlän yapılêr türlü psihika proçesleri?) bakarak, lâazım uydurmaa üretmek strategiyalarını predmetin speşifika/subkompetenşiyalarının.

Deyecez, **aazdan sözleşmektä türlü söz situaşiyalarında komunikativ işbirliindä öğrenicinin pay almasını** oluşturmaa deyni, lâazım strukturalı düzmää didaktika strategiyasını komunikativ çalışmasının speşifikasının (seslemektän/lafetmektän/okumaktan/yazmaktan sora annamayı).

Kompetenşiyalara görä üüredici ayırêr komunikativ, aaraştırmak, yazmak strategiyalarını. Reprodüktiv, prodüktiv hem yaradıcılı metodlar hem çalınnar kullanılacak, teklif edilän tekstlär sä yardımcı material gibi olaceklar sözleşmek sınaşamklarını oluşturmaa deyni.

Bu türlü strategiyalarda kritika düşünmeklerini ilerledän (KDİ) metodlara akşent yapılacaktır.

Bunnar hepsi olêr üüredicinin pedagogika ustalına, becerikliinä görä.

3.2. „Gagauz dili hem literaturaya” predmetin öğrenmek-üretim didaktika strategiyaları

Didaktika strategiyası var nicä açıklansın türlü bakıştan. Metodların, kolaylıkların hem tedarıkların kullanmasında didaktika strategiyası – üretim proçesinin efektif yolları. Didaktika strategiyası nişannandır “iki ya taa çok metodtan” grupa, angısı kullanılır üretim proçesinin efektifliini üüseltmek için. Bir strategiyanın metodlarını maasuz ayırmaa lâazım.

Nicä ileri sölendi, nişannandı, “Gagauz dili hem literaturaya” predmetin üretmesinin sonunku neeti – dil kompetenşiyasını oluşturmak hem dili praktikada kullanmak. „Gagauz dili hem literaturaya” dişiplininin içindeki temel – tekstleri okumak, tekstlän işlemek. Baalamaa öğrenicinin çalışmalarını dooru yazmakta hem söz ilerlemesindä yardım eder **tekstlän iş** – nicä temel didaktika bircii. Üüredicilerin çoyu bilir, ani teksti annamamak, teksttâ zorlanmak olêr ondan, ani okulcu annamamış okunmuş teksti hem tekstâ görä soruşları. Onuştan aşaa verili örnek, nicä işlemää tekstlän **„Prodüktiv okumanın teknolojyası” (POT)** yardımının.

Üretmää uşaa „dooru”, „produktiv”, „efektiv” okumaa – üreticinin baş davası. Bu teknolojiyi kurdu profesör N. Svetlovskiy, onun yardımınan oluşturulêr o çıkışlar, angıları için sölenen standartlarda. Bu teknolojiya universal hem olur kullanılsın herbir tıklada. O ilerleder hem oluşturêr hepsi universal üretim çalışmalarını: kognitiv, komunikativ, regulativ, kişilik. Üredici düzer uşakların araştırmak çalışmasını ölä, ki onnar kendileri “düşünsünär otää dooru” uroon baş problemayı çözmesinä kadar hem kendileri annadêrlar nicä bu durumda efektif olmaa. Üredici olêr partnör, siiredici bu çalışmada. **POT-un** üç basamaa var:

Testtän ileri çalışmak	Tekstlän çalışmak	Teksttän sora çalışmak
„Başlık için prognoz”	„Okumak çevredä”	„Kalın hem incä soruşlar”
„Fikir Sepedi”, „Beyin saldırımı”	„Sessiz okumak soruşlarlan”	„Soruşların aacı”
„Glosariy”	„İnsert”	„Blumun kubu”
„Yarışêriz yazıcıylan”	„Okumak durgunmaklarlan”	„Pasport”
„Bilerin. İsteerim bilmää. Ürendim”	„Kaldır problemayı – ver karar”	„Renkli kırlar”
„Asoştıativ sırası”	„Plan kur”	„Reklama”
		„Telagrama”

I. Bu çalışmanın ilk etapı – **Testtän ileri çalışmak**. Onun neeti – ilerletmää ürenicinin becermelerini düşünmää, prognoz yapmaa tekstin içindekiliinä. Yazdırılm birkaç tehnikanın kullanmasını:

1. Tehnika „Başlık için prognoz”

Sınış: Tekstin ilk sıralarını ya başlı okuduktan sora, düşünün da söläyin, ne için analılacak Mina Kösenin annatmasında „*Dünneyin temeli!*”, Nikolay Baboglugunun annatmasında „*Eski adetlär batêrlar*” h.b. Tekstin ilk sıralarını okuduktan sora, düşünün da söläyin, sanki ne iş için annadılacak bu teksttê? Uyêr mı bu başlık yaratmanın adına? „**Asoştıativ sırası**”. *Büün biz okuyacez hem lafedeciz bu tema için Nesoy asoştıatiya peydelanêr sizdä, okuyarkan bu temayı? Adlıkları kullanarak, verin örnek.*

2. Tehnika „Beyin saldırımı” („Fikir (annama, ad) sepedi”)

Sınış: Düşünün da söläyin, ne siz bilersiniz Mina Köse için? Ne için annadılacak bu teksttê? Kim bu anatmada baş personaj var nicä olsun? Nesoy oluşlar annatmada var nicä yazdırılsın?

Bu teknika kullanılêr ürenicilerin individual hem grupalarda çalışmalarında, uroon ilk etapında. O verer kolaylık açıklamaa, ne düşünerlär ürenicilär uroon teması için. Üredici nişannêr temanın baş annamasını da teklif eder ürenicilerä yazmaa nekadar taa çok laf hem lafbirleşmesi, baalı bu temaya ya annamaya. Uşaklar yazêr aklına gelän hepsi asoştıatiyaları. Ürenicilär işleerlär 2 minut individual. Sora 2 minut paylaşêrlar fikirlerinnän çiftlerdä, grupalarda. Tekrarlanan hem original fikirleri hesaba alêrlar da hazırlêrlar kolektiv cevap. 2-4 minut „Fikirleri sepedä atmak”. Herbir çift (grupa) sıraylan okuyêr yazılı fikirleri. Üredici onnarı taftada nişannêr. Teknikayı geçirmäk zamanı: 7-8 minut. Baş şart – tekrarlamamaa onu, ne dedi başkası. Tehnikanın neeti: üretim proşesindä herbir ürenicinin aktif payılması.

3. Tehnika „Glosariy”

Sınıs: Bakın verili laflara da söläyin, nesoy laflar baalı bu tekstlän? (ekmek, bereket, hesaplık, adet, cömertlik h.b.) Teksti okuduktan sora, dönün bu laflara da genä bakın teksttä onnarın maanasına hem kullanmasına, annamalara kendi interpretaşyanızı verin.

4. Tehnika „Yarışêrız yazıcıylan”

Sınıs: Resimnerä (illüstraşya) süjet için bakın da verin prognoz, ne için sölenecek bu teksttä, bu annatmada? Bir ürenici verer kendi variantını, kalanı onu tamannêêrlar.

II. Tekstlän çalışmak. Bu çalışmanın neeti – teksti annatmaa hem ona interpretaşya vermää, soruşları kurmaa, kendi fikirlerini tekstin süjeti için hem personajın rolü için kompozişyada açıklamaa h.b.

1. Tehnika „İnsert”. Nişannar: **(V)** – bilerim; **(+)** – eni; **(–)** – diilim kayıl; **(?)** – annamêêrim. Olur başka nişannar da olsun: **S** – soruş; **C** – cuvap; **B** – bilerim; **E** – eni; **M** – meraklı; **X** – isteerim ürenmää.

„İnsert” tehnikanın kullanmak prinşipleri:

- açığöz teksti okuyun;
- koyunuz **(V)** nişanını bu teksttä, eer varsa onda o fikirlär, angılarını ilerdän bilärdiniz;
- koyunuz **(+)** nişanını, eer okunmuş informaşya sizä deyni eni, ama siz onunnan kayılsınız;
- koyunuz **(–)** nişanını, açan informaşyayı kabletmeersiniz, diilsiniz kayıl onunnan;
- koyunuz **(?)** nişanını, açan informaşya annaşılmaz yada läüzim taa aaraştırmaa.

Bu tehnikayı var nasıl, teksti okuyarkan, taa derin onun içindekiliinä daalmaa, düşünmeli analiz yaparak, okumak için yada eni lafları ürenmäk için. Monitoring için ürediciyä läüzim bölä bir tablişta çizmää:

V	+	–	?
bilerim	eni	diilim kayıl	annamêêrim

Ürenicilär tablişayı doldurêrlar. Bundan sora bir diskusiya çekeder. Taa çok (-) hem (?) nişannarı hesaba alınêr. Şkolacılar söleerlär, ne bu teksttä iidi, ne onnarın düşünmeklerinä uymadı. Bu diskusiya yardım eder ürenicilerin bilgilerini ilerletmää.

2. Tehnika „Okumak durgunmaklarlan”. Teksti durgunmaklarlan okumaa, neredä soruşlar koyulêrlar teksti annamak için hem içindekiliinä prognoz yapmak için.

3. Tehnika „Kaldır problemayı – ver hesabı”. Getirin aklınıza, nesoy zorluklarlan karşı gelärdi personajlar. Bu problemalar çevreyä alınêrlar. Sora ürenicilär paylaşêrlar grupalara hem vererlär kendi hesaplarını, nicä bu problemları olur çözmää.

III. **Teksttän sora çalışmak.** Neet – tekstin avtorlu maanasına dayanarak, okumak interpretaşiyasına korekşiya yapmaa.

1. Tehnika „Ktlı hem sadä soruşlar“.

„Sadä soruşlar“	„Katlı soruşlar“
Kim....?	Verin üç inandırmak...
Ne.....?	Neçin.....?
Nezaman.....?	Nicä siz düşünersiniz, neylän ayırılêrlar.....?
Bekim.....?	Ne olacek; eer....?
Var mı nicä...?	Kayılsınız mı siz, ani....?
Nesoy adı.....?	???

2. Tehnika „Sayıklamak aacı“.

Tehnikanın kuralları bölä: aacın dirää – tema, aacın dalları – sayıklamaklar, angıları iki yoldan geçer – „bekim“, „olabilir“ („dalların“ sayısı – sınırsız, sayısız, „yapraklar“ – sayıklamakların inandırılması, bakışların, fikirlerin argumentlemesi. Tekst okunêr diil bitkiyadan. Düzüler **„Sayıklamak aacı“**, angısının dalları – sonucun variantları. Argument gibi alınêr faktlar teksttän. Lääzım düşünmää da sölemää: Nesoy oluşlar bu süjeti oluşturmaa engel eder? Personajın angı kaliteleri bu situaşiyayı ilerleder?

3. Tehnika „Blumun kubu“.

Kritikalı fikirlemesini ilerletmêk metodu. Bu metodun faydalı – yaratmaa türlü hakterdä soruşları.

1. Üredici haberleer dersin temasını, deyelim, Mina Kösenin annatmasına görä *„Dünneyin temeli“*... Verili tema nişannêr soruşların (sınışların) maanasını, angılarına lääzım olacak cuvap vermää.
2. Kubun (kiyattan yapılı) yannarında yazılı soruşlar: „Neçin?“, „İnandır“, „Sırala“, „Teklif et“, „Düşün“, „Paylaş“, „Açıkla“ h.b. Üredici ya ürenici atêrlar kubu, angı yana düştü, o soruşa da cuvap ederlêr. Deyelem, düştü soruş „Sırala“ – „Sırala ekmek masullarını, angıları var gagauzlarda.“

Hepsi yukarda verili teknikalar hesaba alêrlar tekstlän derin hem detallı çalışmayı, ürenicilerin kendibaşına üretim materyalinnan çalışmasını. Bu çalışmak verer kolaylık büyük teksttän ayırmaa faydalı, lääzımını informaşiyayı, moral görgüyü edenmää, dünneyi açıklamaa.

Yazılı işlerin örnekleri.

Eni kurikulumun davalarına görə diişilmeklär oldu, praktika uurunda eni terminnär hem onnarlan baalı işlär/sınışlar V-IX klaslarda veriler: *funkşional yazısı*, *refleksiv yazısı*, *uydurulma yazısı*, *metaliterar yazısı*. Onnar verili ayırı modul gibi, ani onnarı üüredicilär mutlak läüzim götürsünnär, annadabilsinnär, üüredäbilsinnär yazıda dooru düzmää, göstermää. Hepsi bu yazmak tipleri, angıları türlü yaşamak olayları, türlü situaşiyaları kaplêêrlar, komunikativ kompetenşiyasını ilerlederlär hem oluştürêrlar. Butürlü işlerdä/çalışmalkarda informaşiyayı literaturada yada konkret yaratmayı bulmaa hem kullanmaa türlü kaynaklar (yardımcı literaturaya, yayınnar/publişistika işleri, televideniya, internet resursları) yardımcı olur.

Zamandaş progresi yaşamakta izin eder, ani artistik, publişistik, bilim tekstlerinnän barabar läüzim üürenicilerin dikatını çekmää ofişial-izmetçilik stilinä dä. Kimi üürenicilär, 9-cu klasi başarıp, ayırêrlar kendi yaşamak yolunu: profesional kolecleri ya başka devletlerä giderlär iş aaramaa kendi becermeklerinä görä. Onnarın çoyu karşı geler zamandaş yaşamak istediklerinnän. Onuştan ofişial-izmetçilik stilin bir janrasinnan nicä CV-i. özelliiklerinnän tanışmak önemni eri kaplayacak speşifika kompetenşiyaların oluştürmasında: türlü-türlü okul hem yaşamak situaşiyalarında okulcunun görgüsünü integrir etmää yardım edecek.

Funkşional yazısı modulündä 9-cu klasta veriler Curriculum Vitae (okunêr „kurikulum vite“) yada başka türlü CV-i (okunêr „si-vi“) yazması.

Ne o CV-i? Neşin üürenici läüzim becersin yazmaa CV? Bu soruşlara aşıada cuvap vereriz.

Curriculum Vitae/CV (latin dilindän „yaşamanın gidimi/örüyüşü“, rusça – „rezüme“) – toplu bir dokument, angısında gösteriler insanın üürenmæk yılları hem iş uuru, başarıları hem individual kaliteleri, angıları için yok nicä annatmaa başka dokumentlerdä. CV – o ölä standartlı bir dokument, angısında veriler çetin formatta hem ardisora informaşiya kişi için.

Neşin üürenici läüzim becersin yazmaa CV? Var iki sebep:

1. CV dokumenttä veriler en önemni informaşiya insan için: duuması, üürenmesi, adresleri, çalışması, becermekleri. Bunnara görä belli olêr, neylän hem nezaman zanaatlanardı o hem nicä dooru harcardı vakidını.
2. Taa sık CV – bu ilk dokument, angısını läüzim göstermää komisiyaya, angısına görä peydalanêr ilk bakış kandidatın çalışmaları için, becermekleri için. Onuştan önemni, ani CV-i olsun verili üüsek uurda. Aşıada verili CV-i yazmasında bir örnek:

Üürenicinin adı, soyadı	Uzun Marina Vasilyevna
Duuma yılı, ayı, günü	2004 yıl iyülün16
İlk üürenmæk yılları	2007-2011 y. gittim Komrat rayonunda Kongaz küüyündä «Papatya» uşak başçasına.

Başlangıç klaslar yılları	2011-2015 y. pek ii notalarla başardım başlangıç şkolayı Kongaz küüyün T.Zanet adına lişeyindä.
Gimnaziya klaslar yılları	2015-2020 y. başardım hep o lişeydä 9-cu klası.
Üürenmäk erin adresi, telefonu	Komrat dolayı, Kongaz küüyü, Gorkiy sokaa...
Ev adresi, telefonları (ev/mobil)	Moldova Respublikası Gagauz Avtonom Bölgesi Komrat rayonu, Kongaz küüyü, Oktäbrskaya sokaa, 24 0298...
E-mail	...@mail.ru
İnsannık kalitelerinin (soşial) kompetenşiyaları	Cuvarçı, kreativ, namuzlu...
Organizaşiya becermeklerin hem sınaşmaların kompetenşiyası	Şkolada klasta üç yıl sıravardar starosta oldum.
Kompyuter kullanması	Microsoft Office, Internet.
Hobi	Beenerim oynamaa voleybol, kendibaşına üürenerim ingliz dilini...

Refleksiya tehnologiyaları

Üüredici oluştürer didaktika proşesini hem düzer ölä şartları, ki üürenici kendi çalışmasında bu refleksiyayı kullansın, ona baalı olsun. O verer kolaylık üüretim proşesini ilerletmää, herbir üüreniciyi hesaba almaa.

Refleksiya olur geçsin ya uroon bitkisindä, ya temanın bitkisindä, ya birkaç uroktan sora. Önemni faktor, angısı busoy çalışmayı efektif yapêr – refleksiyanın türlü formaları, çeşitleri.

Üüretim refleksiyasının formaları:

- **verbal:** aazdan, annatma, soruştürmek;
- **nonverbal:** yaratma, yazılı anketa, resim, poster.

Refleksiya becermekleri üüretim proşesindä olsun effektiv deyni, läüzüm kompleksli kullanmaa onun türlü formalarını hem metodlarını. Onun büyük faydası onda, ani o gösterer zorlukları hem köstekleri herbir etapta, olêr baş tedarık fikirin ilerlemesinde, üüretim çalışmanın annamasında.

Çalışmak refleksiyası – ölä refleksiya çeşidi, angısı kullanêr evdeki işini kontrol etmek etapında, proekt işlerin korumasında, ama onun kullanması uroon bitkisindä herbir üürenicin aktivliini gösterer; burada refleksiya üüselder üüretim motivaşiyasını hem uroon neetlerin gerçekleştürmök uurununu, nicä baş tedarık fikir ilerlemesinde, angısı ilerledeer praktika çalışmasını, yardım eder belli etmää zorlukları. Örnek:tabliça, angısı belli eder neyi bilir ya bilmeer üürenici.

Annama	Bilärdim	Üürendim	İsteerim bilmää

3.3. Sonuları kantarlamak strategiyaları hem instrumentleri

Kriterial kantarlamak-notalamak – o bir kesilm z hem diferential  retim kantarlamak-notalamak sisteması, ne zaman  retim hem kantarlamak-notalamak d z ler kriteriyaların hem deskriptorların yardımınan.

- **Kriterial kantarlamak-notalamak** o, aan  renicilerin baarıları  l lerl r deskriptorların yardımınan, angısı  retim proesinde  renicinin individual baarısını g sterer hem da baarıya g r  yardımcı ol r kompeteniyanın d z lmesin .
- **Kantarlamak-notalamak kriteriyaları** – o kurulu  nemni kalitel r, onnarı  retim verilmesin  olur g relim hem onnar, bir sistema gibi, bu t rl  tanınacak: “kriteriya =  reniciyi kaliteli  retm k proesi”.
- **Deskriptorlar** – kaliteli kantarlamak-notalamak kriteriyaları, angıları  renicinin kompeteniya uurunu g sterer hem gerekleştirer (en k  k/minimal, orta, en  sek/maksimal). Bunu hesaba alarak, deskriptorlar kolaylık vererl r kaliteli uşan  retim uurunu belli etm .

Bitki vakıt  retim proesinde oldu b k dişilmekl r.  redicilerd n isteniler, ki  retsinn r hem terbietsinn r becerikli, talantlı uşakları,  renicil r d  diil sade bilsinn r, ama becersinn r faydalı kullanmaa  renilmişi yaşamakta. Bunnar tamannansinnar deyni,  redici t rl  kantarlamak metodları, teknolojiyaları hem formaları l zım kullansın.

Ne o kantarlamak?

- O bir sıkı baalantı  redicinin hem  renicinin arasında, angısı verer haber  rediciy , angı uurda gereklendi koyulmuş subkompeteniyalar, hem g sterer  renicilerin bilgilerin, becermeklerin, baarıların uurunu;
- O bir proes, angısı yaraştr r real sonuları standartlarlan hem subkompeteniyalarlan;
-  renicilerin aktif alışması  renm k proesinde.

Kantarlamanın neetleri:

- Belli etm   renicilerin becerm k uurlarını;
- Annamaa yannişlıkların sebepini;
- Doorutmaa  redicinin hem  renicilerin alışmasını  retm k proesinde.

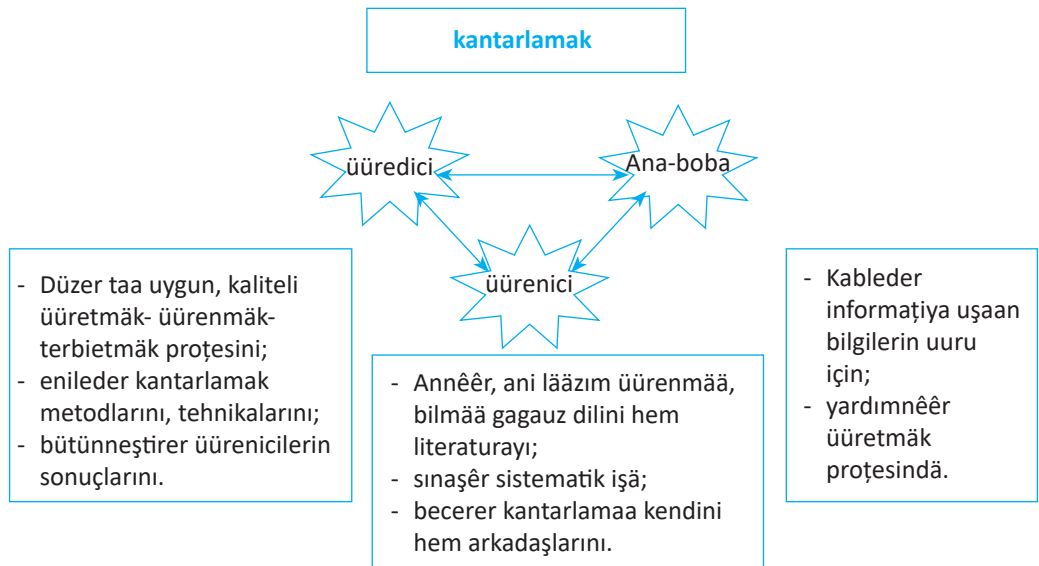
Kantarlamanın funkiyaları:

- ✓ ** retm k** – verer stimol  renmekt , yardım eder genişletm  hem zeedelem  bilgileri.
- ✓ **Terbietm k** – d zer  renicilerd  dooru bakış  retm k proesin .
- ✓ **Diagnostika** – izleer  renicilerd  bilgilerin kalitesini  retm k proesin etaplarında.
- ✓ **Doorudan** – doorud r  renicilerin fikir alışmasını  l , ki annasinnar  retm k proesini hem kantarlasinnar kendi bilgilerini.

Kantarlamanın davaları:

- Göstermää üürenicilerin becermeklerini, ama diil yannişlıkları.
- İzlemää üürenicilerin individual ilerlemesini.
- Üüretmää üürenicileri kendi-kendilerini kantarlamaa.
- Motivlemää üürenicileri görmää kendi yannişlıklarını hem çözülmäk yolunu üüretmäk proşesindä.
- Kurmaa baalantı üüredicinin, üürenicinin hem anaların-bobaların arasında.

En önemni üürenicilerä deyni şkolada – o başarılar. Bunun için uşaklar läüzim becersinnär kantarlamaa kendi bilgilerini hem yaratırabilsinnär üüredicinin notasinnan. Zamandaş kantarlamak läüzim olsun annaşılı nicä üürediciyä, ölä dä üüreniciyä hem anaya-bobaya.

Kantarlamak olsun taa efektif deyni, üüredici kendi çalışmasında läüzim kullansın türlü metodları, formaları hem teknikaları. İsteerim açıklamaa te bu metodları, teknikaları hem formaları.

Hafta çıkışları

✓ Neçin läüzim kullanmaa hafta çıkışlarını?

Hafta çıkışlarında var baalantı üüredicinin hem üürenicinin arasında. Bu çıkışta üürenici belli eder ne üürendi bu hafta hem nesoy zorluklarlan karşıgeldi.

✓ Ne o hafta çıkışları?

Hafta çıkışları – o filacık, angısını üürenici doldurêr aftanın sonunda, cuvap ederäk soruşlara:

✓ Ne üürendim bu hafta?

✓ Nesoy soruşları annamadım?

✓ Nesoy soruşları koyaceydım üürenicilerä, eer olaydım üüredici, ki kontrol etmää onnarın bigilerini?

Ne üürendim bu hafta?	Dmitriy Kara Çoban. Annatma: „Dua”
Nesoy soruşlar annamadım?	Yok annaşılmaz soruşlar.
Nesoy soruşlar koyaceydım üürenicilerä, eer olaydım üüredici, ki kontrol etmää onnarın bilgilerini?	Deerlär, ki ömürü adama verer Allaa. Nicä düşünersiniz, Allahtan mı verili, ki Olak Petri olsun bölä cansız, tamah?

İki yıldız hem bir istemäk

Kullanılêr, kantarlarkan üürenicilerin yaratma işlerini.

Üüreniciyâ veriler kolaylık, ki kantarlasın başka üürenicinin yaratmasını da belli etsin:

- *İki yıldız – ne beendi;*
- *İstemäk – ne lâüzim incelemäâ, inandırarak „neçin”.*

Deyecez: Yaratma „Tarafım diişer”. (Var nicä vermäâ üürenicilerä G.Gaydarcının şii-rindän sora „Tarafım diişer”).

İlk yıldız: Üürenicilär lâüzim yazdırsınar ana tarafımızın büünkü gözellini, yaraştırarak çöllü taraflan.

İkinci yıldız: Açıklasınar gagauzların çalışkannını, musaafirliini.

İstemäk: Yaratmanın sonunda lâüzim nişannasınar, ani gelän evladboyların borcu korumaa, ilerletmäâ ana tarafımızı.

Tehnika: Signallar ellän

Üüredici annadarkan temayı, yapêr pauza da teklif eder, ki uşaklar göstereñär signalları ellän:

- Bän annêêrim – büyük parmak bakêr yukarı;
- Bän annamadım – büyük parmak bakêr aşaa.

Gözlettinyän signalları, üüredici koyêr soruş:

- Ne siz annadınız?
- Ne siz annamadınız?

Cuvaplara analiz yapıp, üüredici ya ilerleder temayı, yada genâ annadêr. Bu önemli, ki annamaa olêr mı diişilmeklär üüretmæk proşesindä.

Başarı aacı

Uroo çıkış yapêrız aaçta. Üürenicilär ekleerlär aaca:

emiş – urokta çalıştım, sınışları dooru yaptım;

çiçek – çalıştım, ama var yanışlım;

yaprak – büün olmadı, ama bän umutlanêrim.

Kantarlamak basamakları

Sınışlar kurulêr basamaklara görä da kullanılêr bir modulün yada temanın sonunda. Uşaklar kendibaşına ayırêrlar basamaa. Örnek: 9 klas, tema “Danışmak”:

Orta uurda sınış.Yazın cümleleri, koyarak durguçluk nişannarını.

1. Kaç göcen sauş buradan.
2. Ah tarafım tarafım erin eşil korafım

Üüşek uura sınış. Yazın, diiştirerek danışmayı cümlelerin ortasına hem bitkisinä.

1. Mamu, braksana büün bän leülara gideyim.
2. Dostlar, sabaa gideriz gezintiyä.

En üüşek uurun sınış.
Kurun cümlä shemalara görä:

1. D,
2., d,
3., d.

Bu tehnologiya yardımñêr görmää uşaklara bilgilerin uurunu temaya görä.

3 minutluk pauza

Üürenicilerä veriler 3 minut. Bu vakıt onnar läüzım gelsinnär çıkışa, baalasinnar eni temayı yaşamak paalılıklarınnan, ilerledip cümleleri:

*Bän diiştirdim bakışımı*_____.

*Bän taa çok annadım*_____.

*Bän kanaat oldum*_____.

*Bän duydum*_____.

Bu sınış kaavileder uşakların bilgilerini.

Çıkış yapmak bir soruşlan

Üürenicilär läüzım çıkış yapsinnar temaya bir cümleyleñ, angısı cuvap edecek soruşlara: kim?, ne?, ne zaman?, neçin?, nesoy?

Örnek: masal „Garga”. Bir vakıtlarda şiret garga tamaalık beterinä kaybeder canını.

Test (materialın bir payına)

Bu formada test kantarlêr üürenicilerin bilgilerini bir konkret temaya görä.

Üürenicilerin davası – beş minudun içindä cuvap etmää soruşlara.

Örnek: **5-ci klas**. Tema: Söz sesleri. Vokal hem konson sesleri.

Üürenicinin soyadı hem adı _____

1. Ne biz işideriz hem söleeriz? _____

2. Kaç vokal sesi var lafta **yaamur**? _____

3. Al o lafları çevreyä, neredä ses taa az nekadar bukva: **adım, gittik, oruç, yollar, dokuz, üüşüz**.

4. Bul çiftli konsonnarı:

l	b	p	ş
r	c	ç	t
d	k	j	n

5. Sırala kalın vokalları: _____

Ayırmalı test (dooru cuvabı bulmaa)

Herbir üürenici kableder kartoçkaları bukvalarlan **A C B D**. Üüredici teklif eder, ki üürenicilär cuvap etsinnär koyulmuş soruşa barabar, kaldırıp kartoçkayı dooru cuvaplan:

Örnek: Paylaştıran sayılı belli edin:

A) ikinci

C) ikişär

B) ikisi

D) ikidä-bir

Üüredici kısa zamanın içindä kantarlêêr uşakların bilgilerini da karar verer ilerletmäâ temayı, yada genä açıklamaa.

İndeks-kartoçkalar

Geçtiynän bir temayı, üüredici daadêr kartoçkaları, angıların iki tarafında da var sınış. Deyecez: K. Vasilioglu, annatma „Bucak”.

1-ci tarafında: Belli edin mikrotemaları annatmada „Bucak”.

2-ci tarafında: Belli edin, ne siz annamadınız, da düzün 3 soruş annaşılmadık momentlerä.

BİBLİOGRAFIYA

1. ANA DİLİNDÄ (diktant toplumu 5-11 klaslar için) İ. D. Bankova, F. İ. Marinoglu.
2. BABOGLU N., Güz çiçekleri: Seçmä yaratmalar (şiiirlär). Kişinev, Pontos, 2003.
3. BABOGLU N., Bir öküzümüz var N. Baboglu çevirdi T. Tahiroglu. Kişinev, 1984.
4. BABOGLU N., Publiştika yazılarından. Kişinev, 2000.
5. BABOGLU N., Bir öküzümüz var//N. Baboglu çevirdi T. Tahiroglu. Kişinev, 1984.
6. BABOGLU N., Mumnar saalık için. Kişinev, Basım evi „Ana sözü”, 1989.
7. BABOGLU İ., VASİLİOGLU K., STOLETNÄYÄ A., Metodika teklifleri V-IX klaslar için, Chişinău, 2000.
8. BABOGLU N., BABOGLU İ., Gagauz literaturası: Hrestomatiya 7-ci klaslar için. Kişinev, Ştiința, 1997.
9. BABOGLU N., BABOGLU İ., Gagauz literaturası: Hrestomatiya 7-9 klaslar için. Kişinev, Ştiința, 1987.
10. BABOGLU N., BABOGLU İ., Gagauz literaturası: Hrestomatiya 10-11 klaslar için. Kişinev, Ştiința, 1987.
11. BANCOVA İ. D., MİLEVA V.G., Gagauz dilindä tablişalar. Chişinău, 2010. 64s.
12. COŢOFAN M., DOBOŞ M., Chid de teorie literarä. Bucureşti, Polirom, 2001.
13. ÇİMPOEŞ L., Duygu Başçası (şiiir toplumu).
14. FİLİOGLU V., Ha, tutunalım kol-kola: Okulda üürenicilerä peet toplumu. Komrat, 2004.
15. FİLİOGLU V., Can sızıntısı : peetlär, poyemalar. Kişinev, 2005.
16. GAGAUZ DİLİ HEM LİTERATURA, 5-nci klas, Ştiința.
17. GAGAUZ DİLİ HEM LİTERATURA, 6-nci klas, Ştiința.
18. GAGAUZ DİLİ HEM LİTERATURA, 7-nci klas, Ştiința.
19. GAGAUZ DİLİ HEM LİTERATURA, 8-nci klas, Ştiința.
20. GAGAUZ DİLİ HEM LİTERATURASI, 9-ncu klas, Ştiința.
21. GAGAUZ DİLİNDÄ control işleri, 10-uncu – 12-nci klaslara, Komrat, 2008.
22. GAGAUZÇA-RUSÇA-ROMİNCA sözlük, Pontos, 2002.
23. GUŢU V., Ghid de implementare a curriculumului modernizat în învătământul gimnazial. Основы национального куррикулума. Chişinău, 2007. 110 s.
24. KARA ÇOBAN D., Seçmä yaratmalar. Türk kültür ve sanatları örtek önetimi. Ankara, 2004.
25. KÖCÄ S., Var neyä yaşamaa. Kişinev, 2004.
26. KÖSÄ M. V., Gercik yerim: Şiiirlär. Tiraspol, 1996.
27. KÖSÄ M.V., Gülümsemää diil günaa. Tiraspol, 1996.
28. KÖSÄ M., Düşünmeklär: peetlär. Komrat, 2000.
29. KUROGLU S., Kauş avaları: stihlar. Kişinev, 1977.
30. KUROGLU S, Üüsek kuşlar stihlar
31. KUROGLU S., Kızgın çiiilar Kişinev karta moldoveneaska, 1974.
32. VASİLİOGLU K., Bucak dannarı, Ştiința, 2007.
33. YALANCI P., Sünmaz yıldızlar. Şiiirlär. Kişinev, Huperion, 1995.
34. ZANET T., Dramaturgiya (yaratma pyesalar hem çevirmelär). Kişinev, 2006.
35. ZANET T., Akar yıldız. Şiiirlär. Kişinev, 1998.

36. БАБОГЛУ Н., Бужак ежеллери. Кишинев, 1979.
37. БАБОГЛУ Н., Гвоздики расцвели вновь: Повесть, рассказы (перевод с гагаузского). В. Измайлова, художник О. Градинарь. Кишинёв Литература артистикэ, 1986.
38. БАБОГЛУ Н., Тарафымын пеетлери. Кишинёв, Литература артистикэ, 1988 (на гагаузском языке).
39. БАЗОВЫЙ КУРРИКУЛУМ. Нормативные документы ТІРСМ, 1998.
40. БОГДАНОВА О., Методика преподавания литературы. Москва, 1995.
41. БОРОДОВСКАЯ Н. В., РЕАН А. А., Педагогика. Учебник для ВУЗов. С.-Петербург, Питер, 2001. 299 с.
42. БУЛГАР С., Жан пазары. Кишинев, 1988.
43. ГЛЕБОВА Л. С., ГРЕКУЛОВА О. Д., Педагогический энциклопедический словарь. Москва, Большая Российская энциклопедия, 2003. 527 с.
44. ГУЛЯЕВ Н.А., Теория литературы. Москва, Просвещение, 1977.
45. ГУЦУ В., КРИШАН А., Проектирование базового куррикулума. Методическое пособие, 1998.
46. ДЬЯЧУК И., Избранные произведения о гагаузской литературе. Комрат, 2003.
47. КАРА ЧОБАН Д., Азбука открытий: стихи. Кишинев, 1989.
48. КЕСА М., Кысмет. Кишинёв, Литература артистикэ, 1973.
49. КЕСА М., Топраан ўрек дўўлмеси. Кишинёв, Литература артистикэ, 1983.
50. КУРОГЛУ С., Ўўсек кушлар. Кишинев, Литература артистикэ, 1982.
51. ПАНИНА Т., С., ВАВИЛОВА Л. Н. Современные способы активизации обучения: Уч. пособие для студ. высш. уч. заведений. Москва, Академия, 2006. с. 3–175.
52. Поспелов Г.Н., Теория литературы. Москва, Просвещение, 1978. стр. 230-261.
53. СМЕЛКОВА З. С., Современный урок русского языка и литературы. Ленинград, Просвещение, 1990. 239 с.
54. ТИМОФЕЕВ Л.И., ГУРАЕВ С.В., Словарь литературоведческих терминов. Москва, Просвещение, 1974. стр. 506.
55. ТАНАСОГЛУ Д., Адамын ишлери. Кишинев, 1969.
56. ФИЛИОГЛУ В., Ыыл кушаан корафлары. Кишинев, 1985.
57. ФОНГЕЛЬСОН И., А. Урок литературы. Знания. Умения. Навыки. Творческий поиск. Книга для учителя. Материк, Альфа, 2006. 95 с.
58. ЧЕБОТАРЬ П., Жана йакын. Кишинев, Литература артистикэ, 1989.
59. ЧЕБОТАРЬ П., Гагаузская художественная литература. Очерки. Кишинев, 1993.
60. ЧИМПОЕШ Л.С., Дастаный эпос гагаузов. Кишинёв, 1987.
61. ШВАРЕВА А. М., ФОМИНА Н. Б., Учение с увлечением. Сборник практических материалов по использованию интерактивных методик в учебно-воспитательном процессе. Хабаровск, Интернэшнл, 2005. с. 3–195.
62. СОВРЕМЕННЫЙ УРОК В КОНТЕКСТЕ ФОРМИРОВАНИЯ КОМПЕТЕНЦИЙ. И.К. АКИРИ Республика Молдова, г. Кишинэу, Институт Педагогических Наук (ISE)
https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp9/akiry.pdf
63. <http://www.gbm.md/>
64. <https://grt.md/>
65. <https://gagauzinfo.md/>

66. <http://anasozu.com/>
67. https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp9/akiry.pdf
68. https://studopedia.su/4_1628_vidi-strategii-chteniya.html
69. <http://www.elitarium.ru>
70. <http://aee.edu.md/>
71. <https://mecc.gov.md/ro/content/invatamint-general>